

ΕΛΕΝΗ ΖΟΠΟΥΝΙΔΟΥ

ΘΕΜΑ

**Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες
μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον
αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους :**

Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ : Κ. ΒΙΔΑΛΗ

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ :Κ. ΝΑΚΟΥ

**ΒΟΛΟΣ
ΙΟΥΝΙΟΣ 2006**

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 3790/1
Ημερ. Εισ.: 07-06-2007
Δωρεά: Συγγραφέα
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ - ΠΠΕ
2006
ΖΟΠ

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελ :

Α΄ ΜΕΡΟΣ

1. Εισαγωγή	2-28

Β΄ ΜΕΡΟΣ

2. Μεθοδολογία	29-37
3. Οι συνεντεύξεις	38-59
4. Ανάλυση συνεντεύξεων	60-73
5. Συμπεράσματα	74-76
6. Γενικά συμπεράσματα	77-78
7. Βιβλιογραφία	79

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το θέμα της εργασίας μου είναι «Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας». Είναι ένα θέμα το οποίο με ενδιαφέρει καθώς, η οικογένεια του πατέρα μου είναι μια οικογένεια πολιτικών προσφύγων από την Τσεχία.

Θεωρώ, ότι πριν ξεκινήσω την εργασία μου, οφείλω να πω κάποια πράγματα για την οικογένεια μου. Τόσο η γιαγιά μου όσο και ο παππούς μου, οι γονείς του πατέρα μου σε μικρή ηλικία, η γιαγιά μου στα δεκατρία της χρόνια και ο παππούς μου στα δεκαοχτώ του, τάχθηκαν στον Δημοκρατικό στρατό παρά την θέληση τους.

Προέρχομαι από μια οικογένεια πολιτικών προσφύγων από το μέρος του πατέρα μου αλλά από το μέρος της μητέρας μου από μια οικογένεια που βασίστηκε στην όποια βοήθεια προσέφερε το κράτος και ο εθνικός στρατός στους πολίτες της Ελλάδας κατά την διάρκεια του εμφυλίου πολέμου και τα μετέπειτα χρόνια η οικογένεια της μητέρας μου πήρε θέλοντας και μη το μέρος του κράτους .

Έτσι αποφάσισα να ασχοληθώ με την εκπαίδευση των ελληνοπαίδων στις Ανατολικές χώρες μετά τον εμφύλιο πόλεμο γιατί είναι για μένα κάτι πολύ σημαντικό και πολύ προσωπικό. Είναι σαν να ψάχνει κάποιος τα πράγματα των γονέων του και να έχει ανακαλύψει το ημερολόγιο των παιδικών και εφηβικών τους χρόνων.

Όταν τελείωσε ο εμφύλιος πόλεμος μαζί με τους υπόλοιπους αντάρτες, οι γονείς του πατέρα μου έφυγαν πολιτικοί πρόσφυγες στην τότε Τσεχοσλοβακική δημοκρατία. Έκαναν τέσσερα παιδιά, τον πατέρα μου και τους τρεις θείους μου και έμειναν εκεί γύρω στα δεκαέξι χρόνια. Οι παππούδες μου έπιασαν δουλειά σε εργοστάσια της περιοχής και οι θείοι μου μαζί και ο πατέρας μου πήγαν σχολείο εκεί μέχρι και το γυμνάσιο. Αργότερα γύρισαν στην Ελλάδα όπου οι παππούδες μου έπιασαν δουλειά σε κλωστήρια της Νάουσας, όπου και εγκαταστάθηκαν και οι θείοι μου ξαναπήγαν σχολείο εδώ και έβγαλαν και μια τεχνική σχολή. Εδώ θα κάνω μια παρένθεση και θα πω ότι οι θείοι μου μιλούσαν τόσο την τσέχικη όσο και την ελληνική γλώσσα με μεγαλύτερη όμως έμφαση στην τσέχικη. Την ελληνική την διδάσκονταν κάποιες ώρες την εβδομάδα μαζί με άλλα παιδιά πολιτικών προσφύγων σαν φροντιστήριο από έλληνες δασκάλους.

Από την άλλη πλευρά, ο παππούς μου, ο πατέρας της μητέρας μου, πολέμησε με τον κυβερνητικό στρατό μέχρι που τον στείλανε να πολεμήσει στο Βιετνάμ. Η μητέρα μου μαζί με την γιαγιά μου, παρέμειναν στην Βέροια όπου τους προσφέρονταν κάποιες χορηγήσεις από το κράτος καθώς ο παππούς μου πολεμούσε στο στρατό. Μια από τις χορηγήσεις ήταν ένα βιβλιάριο που δινόταν από την Φρειδερίκη σε όλα τα ανύπαντρα κορίτσια, ένα είδος προίκας μέχρις ότου να παντρευτούν. Όταν παντρευόταν παρέδιδαν το βιβλιάριο και έπαιρναν ένα ποσό από το κράτος, όπως και έγινε στην περίπτωση της μητέρας μου.

Για τον λόγο αυτό θεωρώ χρέος μου την εργασία αυτή να την αφιερώσω τόσο στους συγγενείς από το μέρος του πατέρα μου όσο και στους συγγενείς μου από το μέρος της μητέρας μου. Αν και οι δυο αυτές οικογένειες μεγάλωσαν και έζησαν με πολύ διαφορετικές, αντίθετες, θα μπορούσαμε να πούμε, αντιλήψεις ενώθηκαν με τον

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου
γάμο των γονέων μου και μου χάρισαν, κατά την γνώμη μου, έναν πλούτο του παρελθόντος καθώς και το προτέρημα να μπορώ να βλέπω κάποια πράγματα πιο αντικειμενικά και να μπορώ να επιλέξω ελεύθερα και δίχως τύψεις την πορεία που θα ακολουθήσω.

Στην συγκεκριμένη εργασία οι αρχικοί μου στόχοι που έθεσα ήταν να ασχοληθώ με την εκπαίδευση των ελληνοπαίδων στην Τσεχία μετά τον εμφύλιο πόλεμο αλλά και την εκπαίδευση των Τσέχων οικονομικών μεταναστών στην Ελλάδα σήμερα, όχι όπως είναι γραμμένη στα βιβλία ή όπως έχει μελετηθεί επιστημονικά αλλά όπως την θυμούνται, οι πολιτικοί και οικονομικοί πρόσφυγες. Να ασχοληθώ δηλαδή με τις εντυπώσεις και τις αναμνήσεις των ανθρώπων αυτών όσον αφορά τα παιδικά τους χρόνια και ιδιαίτερα τα χρόνια που πηγαίνανε σχολείο. Θα προσπαθούσα να μάθω τις συνθήκες που βρήκαν οι πολιτικοί πρόσφυγες μόλις έφτασαν εκεί, τις προοπτικές που τους προσφέρθηκαν, την εκπαίδευση που πήραν καθώς και τις εντυπώσεις που τους έμειναν. Επίσης για τους οικονομικούς μετανάστες που έρχονται εδώ από την Τσεχία σήμερα, θα επεδίωκα να μάθω τις συνθήκες που βρίσκουν όταν έρχονται στην Ελλάδα, την εκπαίδευση που παίρνουν καθώς και τις προοπτικές που τους προσφέρονται για το μέλλον μέσα από τις εντυπώσεις τους. Παράλληλα θα επιχειρούσα να κάνω μια σύγκριση των εντυπώσεων των πολιτικών προσφύγων τότε με τις εντυπώσεις που έχουν οι οικονομικοί μετανάστες σήμερα.

Εδώ όμως πρέπει να πω ότι κατά την διάρκεια της συγγραφής της εργασίας μου, οι αρχικοί μου στόχοι δεν έγινε εφικτό να πραγματοποιηθούν. Οι λόγοι ήταν, η κακή συνεργασία με τους οργανισμούς που επικοινωνήσα ώστε να συλλέξω πληροφορίες για τους Τσέχους οικονομικούς μετανάστες που βρίσκονται στην Ελλάδα σήμερα, αλλά και η διαφορετική τροπή που πήρε το θέμα της εργασίας μου κατά την διάρκεια των συνεντεύξεων. Έτσι το ενδιαφέρον μου μετατοπίστηκε στο να μελετήσω την εκπαίδευση που απέκτησαν τόσο οι Έλληνες, όσο και η Τσέχοι στην χώρα της Τσεχίας και κατά πόσο η εκπαίδευση τους αυτή επηρέασε την μετέπειτα τροχιά της ζωής στους, αλλά και την ένταξη τους ή τον αποκλεισμό τους στην ελληνική κοινωνία. Παράλληλα, μέσα από τις συνεντεύξεις προέκυψαν και άλλα θέματα, όπως είναι η ταυτότητα, η πατρίδα, η οικογένεια και η ανεξαρτησία, τα στερεότυπα αλλά και η συλλογική ζωή των Ελλήνων και των Τσέχων και στις δυο χώρες.

Στο σημείο αυτό θεωρώ ότι είναι χρέος μου να μιλήσω για τον τρόπο που έβλεπα το θέμα αυτό πριν ξεκινήσω να ασχολούμαι με την εργασία αυτή. Για μένα, ότι ήξερα μέχρι σήμερα, για την ζωή αλλά και τα χρόνια που περάσανε στην Τσεχία, οι συγγενείς μου ήταν απόρροια των όσων είχα ακούσει από τους παππούδες και τους θείους μου. Συνεχώς άκουγα τον πατέρα μου να συγκρίνει τις δυο χώρες αλλά και τις συνθήκες στις οποίες βρέθηκαν τόσο στην Τσεχία, όσο και εδώ στην Ελλάδα. Έτσι για τον λόγο αυτό, το ενδιαφέρον μου, για το κομμάτι αυτό της ιστορίας ήταν μεγάλο, καθώς ήθελα να μάθω περισσότερα πράγματα για το τι είχε συμβεί.

Έτσι ξεκινώντας την εργασία μου και πριν περάσω στην έρευνα έπρεπε να διαβάσω και να μάθω μερικά θεωρητικά πράγματα, τα οποία αποτελούν το πρώτο μέρος της εργασίας μου. Για τον λόγο αυτό η βιβλιογραφική μου έρευνα ξεκίνησε λίγο πριν από την μετανάστευση. Έτσι το πρώτο πράγμα που έκανα ήταν να μάθω τον λόγο για τον οποίο οι άνθρωποι αυτοί, βρέθηκαν πολιτικοί πρόσφυγες στις

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

Ανατολικές χώρες, γενικά και συγκεκριμένα στην Τσεχία. Έτσι η έρευνα μου ξεκινάει από ένα μεγάλο και αρκετά δύσκολο κομμάτι της ελληνικής ιστορίας που είναι αυτό του Εμφυλίου πολέμου. Η κρίση στην χώρα επέρχεται στις αρχές Δεκεμβρίου του 1944. Τις μέρες εκείνες και ύστερα από την άρνηση του ΕΛΑΣ και του ΕΔΕΣ να αποστρατευτούν, τα μέτρα γίνονται αυστηρότερα. Ο λαός ξεσηκώνεται, διαδηλώνοντας εναντίον της κυβερνήσεως. Το συλλαλητήριο αυτό, καταλήγει να γίνει μια μάχη με πολλούς νεκρούς και έτσι οι σχέσεις επιδεινώνονται. Για να ηρεμήσουν τα πράγματα στις 12 Φεβρουαρίου του 1945 υπογράφεται η συμφωνία της Βάρκιζας. Η συμφωνία όμως αυτή δεν βοήθησε πουθενά και έτσι ο εμφύλιος πόλεμος δεν άργησε να ξεσπάσει με τραγικές όμως συνέπειες.

Μέσα στην κρίση και στις δύσκολες συνθήκες που επικρατούν, η Προσωρινή Δημοκρατική Κυβέρνηση, αποφασίζει την μετανάστευση των παιδιών του άμαχου πληθυσμού σε Ανατολικές χώρες για την προστασία τους.

Έτσι τα πρώτα παιδιά στέλνονται τον Μάρτιο του 1948. 12.000 παιδιά από την Δυτική Μακεδονία, την Ήπειρο, την Κεντρική και Ανατολική Μακεδονία αλλά και από την Θράκη, στέλνονται στο Βελιγράδι και από εκεί διασκορπίζονται σε σοσιαλιστικές χώρες. Έως το τέλος του 1948 25.000 παιδιά έχουν βρει ένα καινούργιο τόπο διαμονής, σε χώρες όπως η Τσεχία, η Βουλγαρία, η Ρουμανία.

Τα παιδιά φεύγανε από την Ελλάδα, με τραίνα, κάτω από την κηδεμονία των λεγόμενων « μανάδων», οι οποίες έμεναν μαζί με τα παιδιά ακόμα και μετά την εγκατάστασή τους σε διάφορους παιδικούς σταθμούς ανά χώρα.

Στην συνέχεια, του θεωρητικού μου μέρους, η προσοχή μου στρέφεται στην τσεχοσλοβακική κυβέρνηση καθώς τα άτομα από τα οποία πήρα συνέντευξη έχουν έρθει από την Τσεχοσλοβακία.

Τον Απρίλιο του 1948, έφτασαν τα πρώτα παιδιά μαζί με τις «μάνες» στην Τσεχοσλοβακία. Μέχρι τον Φεβρουάριο του 1949, 2.473 παιδιά εγκαταστάθηκαν σε παιδικούς σταθμούς, σε όλη την έκταση της Τσεχοσλοβακίας. Μαζί με τα παιδιά αυτά, υπήρχαν είτε συγγενείς ή γονείς, είτε δάσκαλοι. Οι ηλικίες των παιδιών αυτών κυμαίνονται από μικρότερα του ενός χρόνου έως και έφηβους ή νέους άνω των 20 χρόνων.

Παρακάτω κάνω μια αναφορά στην τρόπο εκπαίδευσης των παιδιών αυτών αλλά και στην προσαρμογή τους στην Τσεχοσλοβακική κοινωνία. Ακόμη παραθέτω τα σχολεία αλλά και τις περιοχές στις οποίες λειτουργούσαν. Σημαντικό κομμάτι είναι η δουλειά που έγινε από εκπαιδευτικούς τόσο για το πρόγραμμα όσο και για τα βιβλία των παιδιών αυτών. Η αναγκαστική αυτή μετανάστευση των παιδιών αυτών αλλά και των οικογενειών τους, δεν σήμαινε την πλήρη αποκοπή τους από την Ελλάδα. Έτσι στόχος των Ελλήνων ήταν να διατηρήσουν την πατρίδα ζωντανή και πέρα από την βασική μόρφωση που θα παίρνανε τα παιδιά από την τσεχοσλοβακική κυβέρνηση ήταν να τους προσφέρουν την ευκαιρία να μάθουν και την ελληνική γλώσσα. Έτσι τυπώνονται σχολικά βιβλία στα ελληνικά, οργανώνεται αναλυτικό πρόγραμμα εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας, εκπαιδεύονται δάσκαλοι, όπου στέλνονται σε διάφορες περιοχές της Τσεχοσλοβακίας για να εργαστούν στα ελληνικά αυτά σχολεία και όλα αυτά γίνονται και με την βοήθεια του Τσεχοσλοβακικού κράτους. Παράλληλα ερευνείται ο επαγγελματικός προσανατολισμός των παιδιών αυτών αλλά και οι πολιτιστικές εκδηλώσεις όπου πέρα από την γνώση θα τους προσφέρουν πνευματική τροφή και καλλιέργεια.

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

Το δεύτερο μέρος της εργασίας μου αποτελείται από την έρευνα πεδίου. Για να πραγματοποιηθεί η έρευνα πεδίου, πρώτο πράγμα που έπρεπε να κάνω είναι να επιλέξω την μεθοδολογία μου. Με ποιον τρόπο δηλαδή, είχα σκοπό να συλλέξω τα δεδομένα μου. Η μεθοδολογία σε έρευνες όπως η συγκεκριμένη πρέπει να επιλέγεται προσεκτικά έτσι ώστε να δώσει όσο το δυνατόν περισσότερες πληροφορίες για το θέμα το οποίο ερευνάται. Ανάμεσα στην ποιοτική και ποσοτική μεθοδολογία που χρησιμοποιείται στις κοινωνικές επιστήμες, για την δική μου εργασία θεώρησα ότι η ποιοτική μεθοδολογία ήταν αυτή που ανταποκρινόταν στις ανάγκες μου. Για τον λόγο αυτό επέλεξα την ποιοτική μεθοδολογία και συγκεκριμένα τις ιστορίες ζωής. Μέσω αυτής της μεθοδολογίας, μπόρεσα να συλλέξω τα δεδομένα που μου χρειαζόταν, όπως είναι οι μνήμες αλλά και οι αναμνήσεις ανθρώπων οι οποίοι πέρασαν την παιδική τους ηλικία στην Τσεχία και αργότερα ήρθαν στην Ελλάδα. Ακόμη, μέσα από τις ιστορίες ζωής, μπόρεσα να δω πόσο η εκπαίδευση που απέκτησαν στην Τσεχία, τους βοήθησε στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους τόσο στην κοινωνία της Τσεχίας όσο και της Ελλάδας.

Αφού αποφάσισα και επέλεξα ότι η μεθοδολογία που θα χρησιμοποιούσα ήταν οι ιστορίες ζωής, το επόμενο βήμα μου ήταν να βρω τα άτομα από τα οποία θα έπαιρνα συνέντευξη. Έχοντας στο μυαλό μου το αρχικό θέμα, τα άτομα που θεώρησα ότι χρειάζομαι για να πάρω συνέντευξη έπρεπε να προέρχονται από τρεις κατηγορίες. Οι κατηγορίες αυτές ήταν Έλληνες που είχαν γεννηθεί στην Ελλάδα, αλλά έχουν βρεθεί πολιτικοί πρόσφυγες στην Τσεχία, Έλληνες οι οποίοι γεννήθηκαν στην Τσεχία και τέλος Τσέχοι οι οποίοι ήρθαν στην Ελλάδα. Η εύρεση των ατόμων αυτών αλλά και η επιλογή τους, για μένα, ήταν ένα εύκολο κομμάτι, καθώς η πλειοψηφία των ατόμων με τα οποία συναναστρέφεται η οικογένεια μου, είναι είτε πολιτικοί πρόσφυγες είτε οικονομικοί μετανάστες από την Τσεχία. Έτσι η γνωριμία μου αυτή με τους ανθρώπους που πήρα συνέντευξη βοήθησε και σε άλλους τομείς εκτός από την επιλογή μου να τους ζητήσω να μου αφηγηθούν την ιστορία τους όσον αφορά την εκπαίδευση τους. οι τομείς στους οποίους με βοήθησε ήταν, ότι ήδη υπήρχε οικειότητα με τους ανθρώπους αυτούς έτσι ώστε να μπορέσουν να μου μιλήσουν πιο ελεύθερα, για μένα ήταν πιο εύκολο να μιλήσω με τους ανθρώπους αυτούς γιατί δεν μου ήταν τελείως άγνωστοι, αλλά και ένα βασικό ότι τα άτομα αυτά δεν είχαν επιφυλάξεις ώστε να δεχτούν ή όχι να μου δώσουν συνέντευξη.

Κατά την διάρκεια της έρευνας και αφού έχω πάρει ήδη τις συνεντεύξεις, διαπίστωσα ότι αλλάζοντας το θέμα, οι δυο γυναίκες οι οποίες είναι τσέχικης καταγωγής αλλά έχουν έρθει στην Ελλάδα, δεν θα μου έδιναν τις αρχικές πληροφορίες που είχα βάλει στόχο, αλλά θα μου έδιναν πληροφορίες για το κατά πόσο η εκπαίδευση που πήραν από την Τσεχία, ένα κράτος με διαφορετικό εκπαιδευτικό σύστημα από της Ελλάδας, θα τους βοηθούσε στην ένταξη τους στο ελληνικό κοινωνικό σύνολο. Έτσι οι αναλύσεις που έκανα επικεντρώθηκαν σε διάφορα θέματα όπως είναι η αλληλοσυσχέτιση της μετανάστευσης με την εκπαίδευση, η ταυτότητα, η πατρίδα, η συλλογική ζωή, η οικογένεια και η ανεξαρτησία αλλά και η συμβολή της εκπαίδευσης στην μετέπειτα πορεία των ανθρώπων αυτών.

Μέσω της ανάλυσης, έβγαλα κάποια συμπεράσματα, για τα θέματα τα οποία προέκυψαν. Συμπεράσματα τα οποία με βοήθησαν να καταλάβω ποια είναι η άποψη των ανθρώπων αυτών για την ζωή αλλά και την εκπαίδευση που απέκτησαν στην Τσεχία σε σύγκριση με το παρόν τους. Ακόμη τα συμπεράσματα που βγήκαν ήταν

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου
και κατά πόσο η εκπαίδευση αυτή τους βοήθησε να ενταχθούν στα κοινωνικά σύνολα της Τσεχίας και της Ελλάδας.

Η ιστορική μου αναφορά ξεκινάει από το 1944 και όχι από πιο νωρίς, ούτε από την συγκρότηση της Ελληνικής Αντίστασης κατά της Γερμανικής Κατοχής γιατί οι αναφορές για την αναγκαστική μετανάστευση των Ελλήνων, ξεκινάνε λίγο μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και είναι αποτελέσματα και απόρροιες της Αντίστασης όχι κατά των Γερμανών πλέον, αλλά κατά των Άγγλων και των Αμερικάνων και κατά συνέπεια της Ελληνικής κυβέρνησης τα χρόνια αυτά.

Στις αρχές του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου η ελληνική κυβέρνηση είχε αποσυρθεί στο Κάιρο από όπου και παρακολουθούσε τα γεγονότα και όσα γινόταν στην Ελλάδα. Μετά το τέλος του Παγκοσμίου πολέμου στις 18 Οκτωβρίου 1944 επιστρέφει η κυβέρνηση του Γ. Παπανδρέου στην Ελλάδα με συνοδεία Βρετανών αξιωματικών σηματοδοτώντας έτσι και την απελευθέρωση της Ελλάδας.¹ Ήδη όμως στην Ελλάδα είχε δημιουργηθεί προσωρινή κυβέρνηση η οποία αποτελούνταν από αριστερά κινήματα, τα οποία είχαν δράσει κατά την διάρκεια της Γερμανικής κατοχής. Αυτό έφερε στην επιφάνεια το πρόβλημα της εξουσίας καθώς η Ελλάδα βρισκόταν πλέον κάτω από την επιρροή της Αγγλίας και των ΗΠΑ και ήταν αυτονόητο ότι μια αριστερή κυβέρνηση δεν θα ακολουθούσε τα συμφέροντα των δυο αυτών χωρών. Επιστρέφοντας η κυβέρνηση στην Ελλάδα εκτός από τα οικονομικά προβλήματα και το έργο της ανασυγκρότησης που έπρεπε να επιλύσει, μέλημα της ήταν και ο αφοπλισμός καθώς και η διάλυση των Ένοπλων Δυνάμεων του ΕΛΑΣ, καθώς και η διάσπαση του ΕΑΜ^{2 3}. Για να γίνει κάτι τέτοιο χρειαζόταν να συγκροτηθεί εθνικός στρατός. Έτσι συγκροτείται η «Ορεινή Ταξιαρχία» μέσα στην οποία δεν υπάρχουν άνθρωποι με αριστερές αντιλήψεις και αναχωρεί από την Ιταλία για την Ελλάδα στις 7 Νοεμβρίου. Παράλληλα ενισχύεται η βρετανική στρατιωτική δύναμη στην Αθήνα ύστερα από εντολή του Τσόρτσιλ στον στρατηγό Χ. Μ. Ουίλσον με την τρίτη Ινδική Ταξιαρχία.

¹ η Ελλάδα τον εικοστό αιώνα 1930-1950, τόμος κθ', επιμέλεια Δημήτρης Παυλόπουλος, εκδόσεις Καθημερινή Αθήνα 2000 σελ 140

² Στις 11 Σεπτεμβρίου 1941 αναγγέλθηκε η ίδρυση του Εθνικού Δημοκρατικού Ελληνικού Συνδέσμου (ΕΔΕΣ) από προσωπικότητες της προπολεμικής παράταξης των Φιλελευθέρων (Νικόλαος Πλαστήρας, Ναπολέων Ζέρβας). Δεκαεπτά ημέρες αργότερα, στις 28 Σεπτεμβρίου 1941, αναγγέλθηκε και ίδρυση της σημαντικότερης ελληνικής αντιστασιακής οργάνωσης με πανεθνική εμβέλεια, του Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου (ΕΑΜ). Τέσσερα ήταν τα ιδρυτικά κόμματα του ΕΑΜ: Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας (Λευτέρης Αποστόλου), Ελληνική Λαϊκή Δημοκρατία (Ηλίας Τσιριμώκος), Αγροτικό Κόμμα Ελλάδας (Απόστολος Βογιατζής), Σοσιαλιστικό Κόμμα Ελλάδας (Χρήστος Χωμενίδης). Στόχος του ήταν να συντονίσει τις αντιστασιακές δραστηριότητες εναντίον των δυνάμεων Κατοχής. Ένας δεύτερος στόχος του ΕΑΜ ήταν να διασφαλίσει την ελεύθερη επιλογή του τρόπου διακυβέρνησης της Ελλάδας αμέσως μετά την απελευθέρωση. Από την ιστοσελίδα της εφημερίδας ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ : www.rizospastis.gr

³ η Ελλάδα τον εικοστό αιώνα 1930-1950, τόμος κθ', επιμέλεια Δημήτρης Παυλόπουλος, εκδόσεις Καθημερινή Αθήνα 2000 σελ 141

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

Το Κ.Κ.Ε. προσπαθώντας να κρατήσει τις ισορροπίες ζήτησε για να γίνει ο αφοπλισμός του ΕΛΑΣ⁴ να γίνει και ο αφοπλισμός της Ορεινής Ταξιαρχίας και του Ιερού Λόχου⁵. Κάτι τέτοιο όμως δεν έγινε δεκτό από τον Παπανδρέου ο οποίος στόχο είχε τον αφοπλισμό όλων των δυνάμεων της Αριστερά και την ανασυγκρότηση νέου εθνικού στρατού. Οι εντάσεις στην πολιτική κατάσταση της χώρας γίνονται ακόμα πιο έντονες και η κρίση έχει ήδη επέλθει στις αρχές του Δεκεμβρίου.

Τα Δεκεμβριανά : Στις 1 Δεκεμβρίου 1944 ο στρατηγός Σκόμπι κάνει έκκληση σε όλους τους αντάρτες να αποστρατευτούν⁶. Ο Γ. Παπανδρέου και ο Σκόμπι θέτουν ένα γενικό πλαίσιο : στις 10 Δεκεμβρίου θα αποστρατευτούν ο ΕΛΑΣ και ο ΕΔΕΣ.⁷ Στις 2 Δεκεμβρίου οι υπουργοί του ΕΑΜ αρνούνται να υπογράψουν το διάταγμα για την αφοπλισση και παραιτούνται από την κυβέρνηση. Το ΕΑΜ οργανώνει συλλαλητήριο στην πλατεία Συντάγματος εναντίον της κυβερνήσεως και των Άγγλων στις 3 του Δεκέμβρη και σε γενική απεργία στις 4 του μήνα.⁸ Πράγματι στις 3 Δεκεμβρίου πραγματοποιήθηκε συλλαλητήριο εναντίον της κυβερνήσεως στην πλατεία Συντάγματος. Αν και το συλλαλητήριο ήταν ήσυχο και ειρηνικό η αστυνομία επιτέθηκε στους διαδηλωτές με αποτέλεσμα να υπάρξουν πολλοί νεκροί και τραυματίες. Τις επόμενες μέρες συνεχίστηκαν οι επιθέσεις εναντίον του λαού και του ΕΛΑΣ από την κυβέρνηση. Στις 5 Δεκεμβρίου ο Τσόρτσιλ καθιστά υπεύθυνο τον Σκόμπι για να διατηρήσει την τάξη στην Αθήνα και για να εξουδετερώσει τις δυνάμεις του ΕΛΑΣ. Έτσι σταδιακά με την βοήθεια των βρετανικών δυνάμεων τόσο από την ξηρά όσο και από τον αέρα και χωρίς την συμμετοχή του Στάλιν, το μεγαλύτερο μέρος της Αθήνας και του Πειραιά βρισκόταν πλέον στα χέρια των βρετανών. Στις 11 Ιανουαρίου υπογράφεται ανακωχή στην Αθήνα όπου ο ΕΛΑΣ αποσύρεται από την Αττική, την Βοιωτία, την Εύβοια, την Ζάκυνθο, και τις επαρχίες του Βόλου, των Φαρσάλων, της Δομοκού. Επίσης αποσύρεται από της Θεσσαλονίκη και την βόρεια Πελοπόννησο.⁹ Στις 12 Φεβρουαρίου υπογράφεται η συμφωνία της Βάρκιζας στην οποία οι αριστερές παρατάξεις υπέστησαν ένα φοβερό πλήγμα, καθώς παραδίδοντας τα όπλα τους δέχτηκαν επίθεση από αγγλικά στρατεύματα. Παράλληλα

⁴ Το Φεβρουάριο του 1942, το ΕΑΜ ίδρυσε τον **Ελληνικό Λαϊκό Απελευθερωτικό Στρατό** (ΕΛΑΣ). Τα πρώτα τμήματα του ΕΛΑΣ ανέλαβαν δράση στη Στερεά Ελλάδα: στις 22 Μαΐου 1942 αναγγέλλεται στη Δομνίστα Ευρυτανίας η έναρξη του ένοπλου αγώνα κατά των κατακτητών, και στις 9 Σεπτεμβρίου 1942 στα Ρυκά της Παρνασσίδας ο ΕΛΑΣ υπό τον Άρη Βελουχιώτη (ψευδώνυμο του γεωπόνου από τη Λαμία Θανάση Κλάρα) δίνει την πρώτη μάχη του και νικά τους Ιταλούς. Ο ΕΛΑΣ και το ΕΑΜ επιδίωξαν να αποκαταστήσουν τη λαϊκή κυριαρχία: άνδρες και γυναίκες εξέλεξαν υπεύθυνους για διάφορους τομείς δραστηριότητας, από την επιμελητεία ως τον πολιτισμό και τη δικαιοσύνη. Από την ιστοσελίδα της εφημερίδας ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ : www.rizospastis.gr

⁵ η Ελλάδα τον εικοστό αιώνα 1930-1950, τόμος κθ', επιμέλεια Δημήτρης Παυλόπουλος, εκδόσεις Καθημερινή Αθήνα 2000 σελ 142

⁶ George M. Alexander, *Η Ελλάδα στη δεκαετία 1940-1950 ένα έθνος σε κρίση*, εκδόσεις θεμέλιο σελ 276

⁷ Σόλωνας Ν. Γρηγοριάδης *Δεκέμβρης-εμφύλιος 1944-1949 συνοπτική ιστορία* εκδόσεις κ. Καπόπουλος Αθήνα 1989 σελ 77

⁸ Σόλωνας Ν. Γρηγοριάδης *Δεκέμβρης-εμφύλιος 1944-1949 συνοπτική ιστορία* εκδόσεις κ. Καπόπουλος Αθήνα 1989 σελ 98

⁹ Σόλωνας Ν. Γρηγοριάδης *Δεκέμβρης-εμφύλιος 1944-1949 συνοπτική ιστορία* εκδόσεις κ. Καπόπουλος Αθήνα 1989 σελ 166

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

στις 3 Ιανουαρίου παραιτείται από την κυβέρνηση ο Παπανδρέου και αναλαμβάνει η κυβέρνηση του Νικόλαου Πλαστήρα η οποία παρέμεινε μέχρι τον Απρίλιο του 1945.

Η Συμφωνία της Βάρκιζας : Η συμφωνία της Βάρκιζας υπογράφηκε στις 12 Φεβρουαρίου 1945 ανάμεσα στο ελληνικό κράτος και την αριστερή κυβέρνηση κάτω από την επίβλεψη των βρετανών. Στόχος της συμφωνίας ήταν να σταματήσει ο Εμφύλιος Πόλεμος που είχε ξεσπάσει στις 3 Δεκεμβρίου και να συμφιλιωθούν οι αντίπαλες παρατάξεις στην Ελλάδα για μια ειρηνική μεταπολεμική εξέλιξη¹⁰. Κάτι τέτοιο όμως δεν έγινε εφικτό με αποτέλεσμα να ξεσπάσει ένας νέος Εμφύλιος. Η συμφωνία της Βάρκιζας προέβλεπε την επίλυση κρίσιμων προβλημάτων του έθνους όπως το μέλλον της μοναρχίας, η παροχή αμνηστίας, την εκκαθάριση των δοσίλογων της Κατοχής και την διεξαγωγή εκλογών.¹¹

Η ρώσικη επιρροή στην Ευρώπη ήταν κάτι που απασχολούσε και προβλημάτιζε έντονα την Αγγλία. Μετά την συμφωνία της Γιάλτας η Αγγλία επιδιώκει την εδραίωση μιας κυβέρνησης εθνικής ενότητας και μιας κυβέρνησης καθαρής από αριστερά στοιχεία η οποία θα εκπροσωπεί τα συμφέροντα της. Έτσι δημιουργούνται πολιτικές προστριβές και εντάσεις ανάμεσα στην κυβέρνηση και την αριστερά.

Η συμφωνία της Γιάλτας: Στις 4-11 Φεβρουαρίου 1945 έγινε διάσκεψη στην Γιάλτα στην περιοχή της Κριμαίας μεταξύ της Αγγλίας, των ΗΠΑ και της πρώην ΕΣΣΔ. Στην διάσκεψη πήραν μέρος οι τρεις Μεγάλοι : Τσόρτσιλ, Ρούσβελτ και Στάλιν. Μέσα από την διάσκεψη λύθηκαν τα προβλήματα του ΟΗΕ, της Πολωνίας, της Γιουγκοσλαβίας. Διακήρυξε ότι όλοι οι λαοί που απελευθερώνονται μπορούν να αναδείξουν κυβερνήσεις μέσα από δημοκρατικές διαδικασίες.¹² Επίσης καθορίστηκε ο διαμελισμός και οι επιρροές των κρατών. Έτσι κάτω από την επιρροή της Αγγλίας και των ΗΠΑ καθορίστηκαν όλες οι Δυτικές χώρες και μέσα σε αυτές και η Ελλάδα, η οποία βρισκόταν υπό της επιρροή της Αγγλίας μέχρι το 1949 και έπειτα υπό την επιρροή των ΗΠΑ. Παράλληλα κάτω από την επιρροή της ΕΣΣΔ βρισκόταν οι Ανατολικές χώρες δηλαδή η Τσεχοσλοβακία, η Πολωνία, η Ανατολική Γερμανία, η Ρουμανία, η Ουγγαρία και η Βουλγαρία. Η συμφωνία αυτή ήταν μυστική αλλά ιστορικά είναι ανύπαρκτη.¹³

Ο Εμφύλιος : Κατά την διάρκεια του Παγκοσμίου Πολέμου και αφού η κυβέρνηση της Ελλάδας είχε αποσυρθεί στο Κάιρο τα αριστερά σχήματα συγκροτούν προσωρινή κυβέρνηση. Το ΕΑΜ κατέχει μεγάλη δύναμη και παραμένει η κύρια πολιτική οργάνωση των εργαζόμενων μαζών, που μάχονταν στην κατοχή όχι μόνο για

¹⁰ Heinz Richter *Η Ελλάδα στη δεκαετία 1940-1950 ένα έθνος σε κρίση* εκδόσεις: θεμέλιο σελ 286

¹¹ *Ο Ελληνικός εμφύλιος 1943-1950 Μελέτες για την πόλωση* Επιμέλεια : Ντρίβιντ Κλοουζ, εκδόσεις φίλιστωρ σελ 245

¹² Σόλωνας Ν. Γρηγοριάδης *Δεκέμβρης-εμφύλιος 1944-1949 συνοπτική ιστορία* εκδόσεις κ. Καπόπουλος Αθήνα 1989 σελ 184

¹³ Σόλωνας Ν. Γρηγοριάδης *Δεκέμβρης-εμφύλιος 1944-1949 συνοπτική ιστορία* εκδόσεις κ. Καπόπουλος Αθήνα 1989 σελ 184

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου
την απελευθέρωση αλλά και την κοινωνική αλλαγή.¹⁴ Κύρια μέριμνα όμως της κυβέρνησης και του κράτους ήταν να καταλύσει με κάθε τρόπο της εξουσία του ΕΑΜ σε όλη την χώρα και να συγκροτήσει δικές της εξουσίες¹⁵. Έτσι τα αστικά ελληνικά κόμματα με την υποστήριξη των βρετανών ενώνονται για να αντιμετωπίσουν το ΕΑΜ.

Τα αίτια όμως του εμφυλίου πολέμου δεν είναι μόνο αυτά. Στην συμφωνία της Βάρκιζας υπήρχαν εννέα άρθρα. Τα δυο από αυτά περιελάμβαναν υποχρεώσεις από την Αριστερά και τα υπόλοιπα υποχρεώσεις από την κυβέρνηση, τα οποία γράφτηκαν και στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.¹⁶ Οι υποχρεώσεις της Αριστεράς ήταν να απελευθερώσει το ΕΑΜ-ΕΛΑΣ τους όμηρους, τους πολιτικούς κρατούμενους κάτι το οποίο έγινε από την πλευρά της Αριστεράς και τον αφοπλισμό των τμημάτων της αντίστασης κάτι το οποίο έγινε ως ένα βαθμό καθώς πολλά όπλα δεν παραδόθηκαν. Οι υποχρεώσεις της κυβέρνησης ήταν πρώτα από όλα η αποκατάσταση των αστικών ελευθεριών και ιδιαίτερα της ελευθέριας του τύπου και των συνδικαλιστικών ελευθεριών.¹⁷ Αυτό πραγματοποιήθηκε μεν φανερά αλλά υπογείως καταπολεμούνταν η ελεύθερη κυκλοφορία αριστερών εντύπων. Επίσης η κυβέρνηση είχε ως υποχρέωση την παροχή αμνηστίας για τα αδικήματα που διαπράχθηκαν στην διάρκεια του «Δεύτερου Γύρου» με κάποιες εξαιρέσεις¹⁸. Αυτό όμως δεν εφαρμόστηκε με αποτέλεσμα πολλοί αριστεροί να δικάζονται και να κατηγορούνται αδικώς. Υπόσχεση της ελληνικής κυβέρνησης ήταν η συγκρότηση νέου εθνικού στρατού ακόμα και με κάποια πρώην μέλη του ΕΛΑΣ¹⁹. Αντίθετα όμως η συγκρότηση του εθνικού στρατού είχε ως στόχο την καταπολέμηση κάθε αριστερού στοιχείου από θέσεις εξουσίας. Σε παρόμοια επίπεδα κυμαίνονται και οι αποφάσεις της κυβέρνησης να καθαρίσει όλες τις δημόσιες υπηρεσίες και τις υπηρεσίες ασφαλείας, χωροφυλακής, αστυνομίας από τους φασιστές και τους δοσίλογους²⁰. Αντίθετα πολλοί από αυτούς συνέχισαν ανενόχλητοι το έργο τους και ελάχιστοι από αυτούς εκδιώχθηκαν.

Μαζί με όλα τα παραπάνω αλλά και με κύριο στόχο της κυβέρνησης και των Άγγλων την εξαφάνιση της αριστεράς και την απομάκρυνσή της από κάθε είδους εξουσία η κυβέρνηση προβαίνει σε στρατιωτικές κινητοποιήσεις βλέποντας ότι δεν μπορούσε να επιβληθεί διαφορετικά. Το 1945 το Κ.Κ.Ε. επιζητώντας την συμφιλίωση προτείνει σε έλληνες και βρετανούς τον σχηματισμό κυβέρνησης συμπεριλαμβανομένου και του ΕΑΜ, την παύση των διωγμών της Αριστεράς και την διένεξη αδιάβλητων εκλογών.²¹ Κάτι το οποίο δεν έγινε δεκτό με αποτέλεσμα το Κ.Κ.Ε. να ενεργήσει διαφορετικά. Έτσι τον Μάρτιο του 1946 η Αριστερά απέχει από τις εκλογές με αποτέλεσμα το Λαϊκό κόμμα να κερδίσει την κοινοβουλευτική πλειοψηφία ενώ οι υπουργοί εξωτερικών της Αγγλίας και των ΗΠΑ αποφασίζουν την

¹⁴ Σόλωνας Ν. Γρηγοριάδης *Δεκέμβρης-εμφύλιος 1944-1949 συνοπτική ιστορία* εκδόσεις κ. Καπόπουλος Αθήνα 1989 σελ 190

¹⁵ Σόλωνας Ν. Γρηγοριάδης *Δεκέμβρης-εμφύλιος 1944-1949 συνοπτική ιστορία* εκδόσεις κ. Καπόπουλος Αθήνα 1989 σελ 191

¹⁶ Heinz Richter *Η Ελλάδα στη δεκαετία 1940-1950 ένα έθνος σε κρίση* εκδόσεις: θεμέλιο σελ 287-288

¹⁷ Heinz Richter *Η Ελλάδα στη δεκαετία 1940-1950 ένα έθνος σε κρίση* εκδόσεις: θεμέλιο σελ 288

¹⁸ Heinz Richter *Η Ελλάδα στη δεκαετία 1940-1950 ένα έθνος σε κρίση* εκδόσεις: θεμέλιο σελ 291

¹⁹ Heinz Richter *Η Ελλάδα στη δεκαετία 1940-1950 ένα έθνος σε κρίση* εκδόσεις: θεμέλιο σελ 293

²⁰ Heinz Richter *Η Ελλάδα στη δεκαετία 1940-1950 ένα έθνος σε κρίση* εκδόσεις: θεμέλιο σελ 293

²¹ *Η Ελλάδα τον εικοστό αιώνα 1930-1950, τόμος κθ', επιμέλεια Δημήτρης Παυλόπουλος, εκδόσεις Καθημερινή Αθήνα 2000 σελ 144*

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου
αποτροπή με κάθε τρόπο της αριστεράς στην εξουσία. Έως το καλοκαίρι του 1946 η αντικομμουνιστική παράταξη δεν φοβάται να χρησιμοποιήσει βία, και η Αριστερά συνεχίζει τις κινητοποιήσεις της, στους άοπλους πολίτες είτε αυτοί, επιλέγουν εθελοντικά να στρατευθούν, είτε γίνεται μέσω της βίας.²² Το Κ.Κ.Ε. μέχρι και το 1947 κάνει συνεχώς προτάσεις για συμβιβασμό οι οποίες όμως δεν γίνονται αποδεκτές. Παράλληλα η τάξη των ανταρτών δέχεται ένα κύμα νεοσύλλεκτων κυρίως λόγω των διωγμών από την αγγλική και τον αμερικάνικο στρατό που βρισκόταν στην Ελλάδα. Το ΕΑΜ και το Κ.Κ.Ε. βλέποντας ότι δεν μπορούν να βασιστούν ούτε στην βοήθεια του Ο.Η.Ε. αναλαμβάνει δράση μέσω του ένοπλου αγώνα. Τον Ιούνιο του 1947 το Κ.Κ.Ε. ανακοινώνει ότι σκοπεύει να σχηματίσει δική του κυβέρνηση στην Βόρεια Ελλάδα. Έτσι από τον Φεβρουάριο έως τον Αύγουστο του 1947 διεξάγονται επαφές ανάμεσα στην κυβέρνηση και την αριστερά με κύριο μέλημα μια λύση συμβιβασμού.²³ Την περίοδο αυτή το Κ.Κ.Ε. δεν ξέρει αν θα είναι καλύτερα να υποχωρήσει ή αν συνεχίσει τον αγώνα ζητώντας την βοήθεια της ΕΣΣΔ. Μην ξεχνώντας την εμπειρία από την συμφωνία της Βάρκιζας επιδιώκουν την πρακτική λύση του συμβιβασμού. Η θέση της ΕΣΣΔ τόσο από το Δόγμα του Τρούμαν όσο και από το Σχέδιο Μάρσαλ δεν της επιτρέπει να πάρει μέρος στις διαφωνίες και να πάρει την στάση που ζητούσε το Κ.Κ.Ε. έτσι στρέφεται στην κυβέρνηση αναζητώντας μια διπλωματική λύση έτσι ώστε το Κ.Κ.Ε. να μπορέσει να επιβιώσει πολιτικά στην Ελλάδα.²⁴ Οι διπλωματικές ενέργειες όμως μεταξύ του υπουργού εξωτερικών Τσαλδάρη και της ΕΣΣΔ ήταν ενάντιες στα σχέδια της Αγγλίας και των ΗΠΑ, οι οποίες επεδίωκαν την εξουδετέρωση του κομμουνιστικού κινήματος στρατιωτικά. Το 1948 οι μάχες εντεινόταν συνεχώς σε περιοχές όπως ο Γράμμος, το Βίτσι, η Φλώρινα και η Πελοπόννησος. Οι δυνάμεις του Δημοκρατικού στρατού αρχίζουν να εξασθενούν, το 1949 διακόπτεται κάθε επικοινωνία για ανεφοδιασμό από την Γιουγκοσλαβία και κύρια πηγή ανεφοδιασμού γίνεται πλέον η Αλβανία. Το ρήγμα ανάμεσα στον Τίτο και της ΕΣΣΔ καθώς και οι διαπραγματεύσεις της Γιουγκοσλαβίας με την Αγγλία και τις ΗΠΑ τον Απρίλιο του 1949 κλείνει τα σύνορα Ελλάδας-Γιουγκοσλαβίας που παύει να είναι σύμμαχος του ΔΣΕ. Τον Αύγουστο του 1949 οι δυνάμεις του ΔΣΕ διώχνονται στην Αλβανία και σημαίνεται το τέλος του Εμφυλίου Πολέμου. Από εκεί οι πρώτες κινήσεις της Αλβανίας είναι ο αποπλισμός των ανταρτών και η μετακίνηση το στις Ανατολικές χώρες και στην ΕΣΣΔ²⁵.

Ένα από τα σοβαρά προβλήματα που έπρεπε να αντιμετωπίσει τόσο η Αριστερά όσο και η κυβέρνηση ήταν η προστασία του άμαχου πληθυσμού. Το πρόβλημα αφορούσε κυρίως τους ορεινούς πληθυσμούς οι οποίοι έπρεπε να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα της προστασίας τους αλλά και του επισιτισμού τους.

²² *η Ελλάδα τον εικοστό αιώνα 1930-1950*, τόμος κθ', επιμέλεια Δημήτρης Παυλόπουλος, εκδόσεις Καθημερινή Αθήνα 2000 σελ 148

²³ *η Ελλάδα τον εικοστό αιώνα 1930-1950*, τόμος κθ', επιμέλεια Δημήτρης Παυλόπουλος, εκδόσεις Καθημερινή Αθήνα 2000 σελ 149

²⁴ *η Ελλάδα τον εικοστό αιώνα 1930-1950*, τόμος κθ', επιμέλεια Δημήτρης Παυλόπουλος, εκδόσεις Καθημερινή Αθήνα 2000 σελ 149

²⁵ Γιώργος Μαργαρίτης *Ιστορία του ελληνικού εμφυλίου πολέμου 1946-1949* τόμος 2 εκδόσεις βιβλιόραμα Αθήνα 2001 σελ 553

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

Στρατηγική του στρατού ήταν η απομόνωση των ανταρτών από κατοικημένες περιοχές ώστε να μην μπορούν να πάρουν εφόδια αλλά και να μην μπορούν να ανταλλάσσουν πληροφορίες ή να στρατολογούν νέους μαχητές²⁶. Το πρόβλημα γινόταν πιο μεγάλο καθώς ο κυβερνητικός στρατός μετέφερε πολλές φορές ολόκληρα χωριά σε άλλες περιοχές. Η Προσωρινή Δημοκρατική Κυβέρνηση²⁷ φοβούμενη για το μέλλον των παιδιών των άμαχων πληθυσμών ζήτησε την βοήθεια των Ανατολικών χωρών έτσι ώστε να φιλοξενήσουν τα παιδιά μέχρι την λήξη του πολέμου. Κάτι το οποίο έγινε αποδεκτό και το Μάρτιο του 1948 η Εκτελεστική Επιτροπή Βαλκανικής Νεολαίας, σε σύνοδο που έγινε στο Βελιγράδι, αποφάσισαν να δεχτούν αρχικά 12.000 παιδιά²⁸.

Από την άλλη πλευρά όμως, από την μεριά της κυβέρνησης όλη αυτή η επιχείρηση κατακρίθηκε ως «αρπαγή των παιδιών» ή ως «παιδομάζωμα» από τους κομμουνιστές. Σύμφωνα με την κυβέρνηση στόχος αυτής της επιχείρησης ήταν η κομμουνιστική και αντεθνική διαπαιδαγώγηση των παιδιών αυτών, ώστε να αποτελέσουν αργότερα στρατούς «γενίτσαρων» ενάντια στην πατρίδα τους²⁹. Έτσι η κυβέρνηση παίρνει κάποια μέτρα, η βασίλισσα Φρειδερίκη συγκεντρώνει παιδιά από παραμεθόριες ή «ύποπτες» περιοχές σε ελεγχόμενα κέντρα³⁰. Τα μέτρα αυτά της συγκέντρωσης των παιδιών των «ύποπτων» περιοχών ξεκινούν τον Ιούλιο του 1947 όταν η Φρειδερίκη ιδρύει τον Βασιλικό Οργανισμό Πρόνοιας με κύριο στόχο της περίθαλψη των παιδιών. Τα παιδιά οδηγούνταν σε κέντρα υποδοχής τα ονομαζόμενα «παιδουπόλεις» ή «στέγες παιδιού»³¹. Ο αριθμός των παιδιών που βρέθηκαν στις «παιδουπόλεις» δεν έγινε ποτέ γνωστός αλλά υπολογίζεται γύρω στις 20000 με 25000 παιδιά.

Πως τα παιδιά των ελλήνων βρέθηκαν στις Ανατολικές χώρες :

Κατά την διάρκεια του εμφυλίου εκτός από την αντιφατική κατάσταση στην οποία ζούσε καθημερινά ο λαός, έπρεπε να τα βγάλει πέρα και με άλλους παράγοντες όπως είναι η πείνα, η φτώχεια, η αρρώστια αλλά και η κακομεταχείριση, που συνέβαλε στον κίνδυνο για την ζωή και την επιβίωση τόσο των ενηλίκων αλλά

²⁶ Τάσος Βουρνάς *Ιστορία της σύγχρονης Ελλάδας : ο εμφύλιος* εκδόσεις Αφοι Τολιδή Αθήνα 1981 σελ 395-396

²⁷ Στις 24 Δεκέμβρη του 1947 ο ραδιοφωνικός Σταθμός του Δημοκρατικού Στρατού μετέδωσε μια ιστορική ανακοίνωση, το περιεχόμενο της οποίας σηματοδοτούσε ένα σημαντικό σταθμό στην πορεία του Εμφυλίου Πολέμου στην Ελλάδα:

«Το Πρακτορείο "Ελεύθερη Ελλάδα" - έλεγε το ραδιόφωνο των ανταρτών - ανακοινώνει ότι χθες σχηματίστηκε στην Ελεύθερη Ελλάδα η πρώτη Προσωρινή Δημοκρατική Κυβέρνηση της Ελεύθερης Ελλάδας. Από την ιστοσελίδα του Ριζοσπάστη : www.rizospastis.gr

²⁸ Τάσος Βουρνάς *Ιστορία της σύγχρονης Ελλάδας : ο εμφύλιος* εκδόσεις Αφοι Τολιδή Αθήνα 1981 σελ 396-397

²⁹ Γιώργος Μαργαρίτης *Ιστορία του ελληνικού εμφυλίου πολέμου 1946-1949* τόμος 2 εκδόσεις βιβλιόραμα Αθήνα 2001 σελ 605

³⁰ Γιώργος Μαργαρίτης *Ιστορία του ελληνικού εμφυλίου πολέμου 1946-1949* τόμος 2 εκδόσεις βιβλιόραμα Αθήνα 2001 σελ 607

³¹ Γιώργος Μαργαρίτης *Ιστορία του ελληνικού εμφυλίου πολέμου 1946-1949* τόμος 2 εκδόσεις βιβλιόραμα Αθήνα 2001 σελ 609

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

περισσότερο των παιδιών . Έτσι η Προσωρινή Δημοκρατική Κυβέρνηση αποφάσισε να στείλει παιδιά βόρειων, ορεινών περιοχών σε συνορεύουσες σοσιαλιστικές χώρες³². Έτσι αφού απευθύνθηκε στις χώρες αυτές και αφού το δεχτήκανε έστειλαν τα πρώτα παιδιά τον Μάρτιο του 1948. Αρχικά 12.000 παιδιά στάλθηκαν στο Βελιγράδι όπου θα τακτοποιούνταν σε διάφορες οργανώσεις της νεολαίας αλλά και στον Ερυθρό Σταυρό.

Εδώ θεωρώ ότι σωστό είναι να αναφέρουμε την αντίδραση της κυβέρνησης, η οποία κυβέρνηση ονόμασε την αποστολή των παιδιών αυτών στις Ανατολικές χώρες ως πράξη αντιεθνική καθώς και «παιδομάζωμα», « γενοκτονία», «γενιτσαρισμό». Προβάλλοντας την άποψη ότι το ΔΣΕ απήγαγε τα παιδιά αυτά για να τα χρησιμοποιήσει ως εφεδρείες για την προετοιμασία ενός δεύτερου γύρου³³. Για τον λόγο αυτό και η Φρειδερίκη ίδρυσε τις λεγόμενες «Παιδοπόλεις» στις οποίες κλείστηκαν γύρω στα 15.000 παιδιά των οποίων οι γονείς θεωρούνταν ένοχοι ή αντάρτες. Επίσης γίνονται αναφορές, στον τύπο, είτε στις εφημερίδες, είτε στα ραδιόφωνα, για παιδιά τα οποία στάλθηκαν στις ΗΠΑ, στον Καναδά, στην Αυστραλία και σε άλλες χώρες τις Αμερικής χωρίς όμως να έχουν κάποιο υπόβαθρο. *«κατά το 1951 ανεχώρησαν εξ Ελλάδος 1500 ορφανά και θύματα πολέμου, δυνάμει των γνωστών προστατευτικών διατάξεων, για ΗΠΑ, 1500 δια Καναδάν, 2000 δι' Αυστραλίαν, 2000 δι' άλλας χώρας της Ν. Αμερικής, προς εξερεύσιν καλύτερας τύχης» «Βραδυνή » 18.1.1952³⁴*

Μέχρι το τέλος του Ιουλίου το 1948 14.827 παιδιά πέρασαν στις Ανατολικές χώρες, ενώ μέχρι το τέλος του 1948 έφτασαν τα 25.000 παιδιά. Παράλληλα η κυβέρνηση κάνει αίτηση μέσω του Ερυθρού Σταυρού να γυρίσουν στην Ελλάδα τα παιδιά κατόπιν αίτησης των γονέων τους. Το διάστημα εκείνο όμως έχουν σταλεί γύρω στις 9515 αιτήσεις από τις οποίες 4714 ήταν πλαστές. Ύστερα από απόφαση του Ο.Η.Ε. γύρισαν στην Ελλάδα 5000 παιδιά μόνο όμως όσα είχαν ζητηθεί με αιτήσεις από τους ίδιους τους γονείς ή τους πλησιέστερους συγγενείς όταν οι γονείς είχαν πεθάνει.

Ποια παιδιά και από ποια μέρη στάλθηκαν στις Ανατολικές χώρες :

Τα παιδιά αυτά προέρχονταν από την Δυτική Μακεδονία, την Ήπειρο, την Κεντρική και την Ανατολική Μακεδονία καθώς και την Θράκη.

Τα περισσότερα παιδιά που στάλθηκαν στις Ανατολικές χώρες ήταν παιδιά ορεινών περιοχών. Αυτό είναι εύκολο να το καταλάβουμε εάν πάρουμε υπόψη μας ότι οι πολεμικές συγκρούσεις και όλα τα γεγονότα συνέβαιναν σε αυτές τις περιοχές. Επίσης ήταν και ορεινές περιοχές που έπασχαν. Οι αρρώστιες και η πείνα σάρωναν ιδιαίτερα τα ορεινά. Ακόμη περισσότερες από αυτές τις περιοχές βρισκόταν κάτω από τον έλεγχο των ανταρτών και ήταν πιο εύκολο να περάσουν τα σύνορα για τις Ανατολικές χώρες.

³² Τάσος Βουρνάς *Ιστορία της σύγχρονης Ελλάδας : ο εμφύλιος* εκδόσεις Αφοι Τολίδη Αθήνα 1981 σελ 396

³³ Γεώργιος Γκαγκουλιás *«παιδομάζωμα» τα παιδιά στη θύελλα του πολέμου και μετά.* εκδόσεις Ιωλκός Αθήνα 2004 σελ 31

³⁴ Γεώργιος Γκαγκουλιás *«παιδομάζωμα» τα παιδιά στη θύελλα του πολέμου και μετά.* εκδόσεις Ιωλκός Αθήνα 2004 σελ 44

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

Παρόλα αυτά μέσα σε αυτά τα παιδιά βρίσκονται και παιδιά από την Θεσσαλία καθώς και από την Ρούμελη³⁵.

Με ποιο τρόπο έφυγαν από την Ελλάδα :

Τα παιδιά στάλθηκαν στις Ανατολικές χώρες μέσω τρένων, με ειδικούς σιδηροδρομικούς συρμούς και πάντα με την συνοδεία γυναικών³⁶, οι οποίες τις περισσότερες φορές ήταν μαζί τους από την αρχή ακόμα, όταν ξεκινούσαν από τα χωριά τους. Οι γυναίκες αυτές, τις περισσότερες φορές ήταν χήρες γυναίκες γύρω στα 25 με 30 όπου έχασαν τον άντρα τους στον πόλεμο. Αρκετές από αυτές είχαν παιδιά και έτσι εθελοντικά επέλεξαν να συνοδέψουν τα παιδιά στην μεταφορά τους. Είχανε την συγκατάθεση αλλά και την εμπιστοσύνη από τις οικογένειες των παιδιών που έστελναν τα παιδιά τους στις Ανατολικές χώρες. Οι γυναίκες αυτές μετά την εγκατάσταση των παιδιών στους παιδικούς σταθμούς συνέχισαν να μένουν μαζί τους και ήταν αυτές που μαζί με το υπόλοιπο προσωπικό περιποιούνταν τα παιδιά στην καθημερινή τους ζωή, επέβλεπαν την ενδυμασία, τον ύπνο και την καθαριότητα των παιδιών αλλά και έβαζαν τα παιδιά να γράφουν στους γονείς τους για να έχουν την απαιτούμενη επικοινωνία μαζί τους³⁷. Ο όρος «μάνες» έμεινε καθώς πολλά από τα παιδιά αυτά ήταν μικρών ηλικιών και δεν είχαν γνωρίσει πραγματικά τις μητέρες τους και έτσι τις ένιωθαν πραγματικά μητέρες τους. εδώ οφείλουμε να τονίσουμε ότι οι «μάνες» εκτός των άλλων οι γυναίκες αυτές έπαιζαν και παιδαγωγικό ρόλο καθώς μιλούσαν συχνά στα παιδιά για την χώρα και τους γονείς τους αλλά και γιατί ήταν αυτές που τους μιλούσαν συνεχώς στα παιδιά την μητρική τους γλώσσα κάτι το οποίο βοήθησε τόσο στο να μην ξεχάσουν τα παιδιά την καταγωγή τους όσο και να διατηρήσουν ζωντανή την μητρική τους γλώσσα.

Στην Τσεχοσλοβακία, μέσα στους παιδικούς σταθμούς κάθε « μάνα» ήταν υπεύθυνη για δέκα παιδιά όταν αυτά ήταν μικρά ενώ όταν τα παιδιά ήταν πιο μεγάλα κάθε «μάννα» ήταν υπεύθυνη για 25 παιδιά.

Την παραλαβή των παιδιών την ανέλαβαν αρμόδιες υπηρεσίες από κάθε χώρα. Αντιπροσωπείες της Νεολαίας και του υπουργείου Παιδείας, του Ερυθρού Σταυρού, αλλά και υγειονομικά συνεργεία με γιατρούς και νοσοκόμες³⁸ υποδέχτηκαν τα παιδιά τόσο στην Γιουγκοσλαβία, που ήταν ο πρώτος σταθμός, όσο και στις υπόλοιπες χώρες.

Οι πρώτοι σταθμοί στους οποίους βρέθηκαν τα παιδιά ήταν η Αλβανία και η Γιουγκοσλαβία. Τα παιδιά έμειναν για λίγους μήνες εκεί και μετά στέλνονταν στις άλλες χώρες. Στις δύο αυτές χώρες λειτουργούσαν από την αρχή ελληνικά σχολεία,

³⁵ Γεώργιος Γκαγκουλίας «παιδομάζωμα» τα παιδιά στη θύελλα του πολέμου και μετά. εκδόσεις Ιωλκός Αθήνα 2004 σελ 74

³⁶ Τάσος Βουρνάς *Ιστορία της σύγχρονης Ελλάδας : ο εμφύλιος* εκδόσεις Αφοι Τολίδη Αθήνα 1981 σελ 398

³⁷ Γεώργιος Γκαγκουλίας «παιδομάζωμα» τα παιδιά στη θύελλα του πολέμου και μετά. εκδόσεις Ιωλκός Αθήνα 2004 σελ 107-108

³⁸ Γεώργιος Γκαγκουλίας «παιδομάζωμα» τα παιδιά στη θύελλα του πολέμου και μετά. εκδόσεις Ιωλκός Αθήνα 2004 σελ 92

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

γιατί ήδη από τον πόλεμο υπήρχαν πολλά παιδιά που πολεμούσαν και πολλές φορές κατέφευγαν στις χώρες αυτές³⁹.

Λόγω τις αλλαγής των σχέσεων του Τίτο με την Κομινφόρμ⁴⁰ τα παιδιά μεταφέρθηκαν τμηματικά σε παιδικούς σταθμούς σε γειτονικές χώρες. Στην Ουγγαρία μεταφέρθηκαν και εγκαταστάθηκαν 2.500 παιδιά. Στην Πολωνία 3.500 παιδιά, στην Ρουμανία 5.664 παιδιά. Στην Αλβανία 3.300 παιδιά τα οποία όμως δεν εγκαταστάθηκαν μόνιμα. Τέλος στην Τσεχοσλοβακία 2.545 παιδιά και στην Ανατολική Γερμανία 1.350 παιδιά⁴¹.

Πως τους αντιμετώπισε η τσεχοσλοβακική κυβέρνηση :

Εδώ θέλω να αναφέρω άλλη μια φορά, ότι η εργασία μου δεν μελετάει την μετανάστευση σε όλες τις Ανατολικές χώρες, αλλά το κύμα μετανάστευσης στην Τσεχοσλοβακία αλλά και τους μετανάστες που έρχονται από την Τσεχία.

Με την αποστολή των παιδιών στις Ανατολικές χώρες ασχολήθηκε η Προσωρινή Δημοκρατική Κυβέρνηση της Ελλάδας πρόεδρος της οποίας ήταν ο Μάρκος Βαφειάδης, ο οποίος στις 5 Μαΐου 1948 έστειλε επιστολή στον γενικό γραμματέα του Ο.Η.Ε. Στην επιστολή γίνεται παράκληση για την παροχή βοήθειας και εγκατάστασης των παιδιών αλλά και γυναικών οι οποίες θα τα φρόντιζαν, οι λεγόμενες «μάνες». Η επιστολή απευθύνονταν σε διάφορες μη κομματικές οργανώσεις των Ανατολικών αυτών χωρών οι οποίες ήταν πρόθυμες να βοηθήσουν τα παιδιά αυτά.

Η Τσεχοσλοβακική κυβέρνηση σε όλη αυτήν την διαδικασία εκπροσωπούσαν από την Τσεχοσλοβακικο-Ελληνικό σύνδεσμο, που δέχτηκε να φιλοξενήσει τα παιδιά, ο οποίος όμως δεν μπορούσε να ενεργήσει χωρίς την κρατική συγκατάθεση. Για τον λόγο όμως του ότι η Προσωρινή Δημοκρατική Κυβέρνηση δεν αναγνωρίστηκε επισήμως από την Τσεχοσλοβακική κυβέρνηση οι διαπραγματεύσεις γινόταν κυρίως με εκπροσώπους τον Κομμουνιστικού Κόμματος της Τσεχοσλοβακίας.

Στις 11 Ιουλίου 1949 το υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής πρόνοιας καταθέτει εμπιστευτικό έγγραφο με τίτλο « ο Τσεχοσλοβακικο-Ελληνικός σύνδεσμος

³⁹ Μαρία Μποντίλα *Πολύχρονος να ζεις μεγάλε Στάλιν* εκδόσεις : Μεταίχμιο Αθήνα 2003 σελ 30

⁴⁰ Στα τέλη Σεπτέμβρη του 1947 στη Σκλάρσκα Πορέμπα της Πολωνίας συνήλθε διάσκεψη εννέα κομμουνιστικών και εργατικών κομμάτων της Ευρώπης. Στη διάσκεψη συμμετείχαν το ΚΚ Σοβιετικής Ενωσης, το ΚΚ Βουλγαρίας, το Κόμμα Εργαζομένων Ουγγαρίας, το Ενιαίο Εργατικό Κόμμα Πολωνίας, το Εργατικό Κόμμα Ρουμανίας, το ΚΚ Τσεχοσλοβακίας, το ΚΚ Γιουγκοσλαβίας και τα ΚΚ Ιταλίας και Γαλλίας¹. Κύρια αιτία για να συγκληθεί η διάσκεψη ήταν η επιδείνωση των διεθνών σχέσεων ύστερα από την ένταση της αμερικανικής ιμπεριαλιστικής επίθεσης στην Ευρώπη με τη διακήρυξη του δόγματος Τρούμαν και του σχεδίου Μάρσαλ². Μια επίθεση που, σύμφωνα με την ομολογία του Χένρι Κίσινγκερ³, επιδίωκε να καταστήσει σαφές, προς το παγκόσμιο προοδευτικό κίνημα γενικά και την ΕΣΣΔ ειδικότερα, ότι «το είδος της Realpolitik που γνώριζε τόσο καλά ο Στάλιν θα τελείωνε για πάντα και οι διαπραγματεύσεις για αμοιβαίες παραχωρήσεις δε θα είχαν πλέον καμιά θέση στις μεταξύ τους σχέσεις. Από εδώ και πέρα, οι διαφορές μπορούσαν να λυθούν μόνο με μια αλλαγή των σοβιετικών σκοπών, την κατάρρευση του σοβιετικού συστήματος ή και με τα δυο μαζί». Από την ιστοσελίδα του ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗ : www.rizospastis.gr

⁴¹ Τάσος Βουρνάς *Ιστορία της σύγχρονης Ελλάδας : ο εμφύλιος* εκδόσεις Αφοι Τολιδή Αθήνα 1981 σελ 399

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου υποστήριξη της επιχείρησης φιλοξενίας στο έδαφος της Τσεχοσλοβακίας» στο γραφείο της κυβερνήσεως μαζί με έγγραφα για τα μέτρα που πρέπει να παρθούν έτσι ώστε να εξασφαλισθεί η άφιξη των Ελλήνων προσφύγων καθώς και να υποστηριχθεί η επιχείρηση φιλοξενίας των προσφύγων από τον Τσεχοσλοβάκικο-Ελληνικό σύνδεσμο⁴². Με τον τρόπο αυτό τα παιδιά γίνονται δεκτά και από την Τσεχοσλοβάκικη κυβέρνηση και έτσι οργανώνεται τόσο η υποδοχή όσο και ο τρόπος και οι τόποι στους οποίους θα φιλοξενούνταν τα παιδιά.

Οι περιοχές στις οποίες φιλοξενήθηκαν τα Ελληνόπουλα είναι οι εξής : Ούτεξ, Σόμποτιν, Ούκβαλι, Γκόμοκτον, Πετσενάδι, Κοσίτσε, Πράγα, Μπρνο, Σλόβετσκι-Λούπε, Αλμπρέχτκτικι-Νιόρα, Βελιχού, Ουνίτσιοφ, Κλοκότσοβ, Οστράβα, Ούκβαλι, Κήσελκα, Μελτς, Δάρκωφ, Μπρατισλάβα, Χάρακωβ-Μίκολοφ⁴³.

Υποδοχή :

Ένα από τα θέματα με τα οποία έπρεπε να ασχοληθεί η Τσεχοσλοβακική κυβέρνηση ήταν το θέμα της υποδοχής των παιδιών. Η προετοιμασία έπρεπε να γίνει πολύ προσεκτικά και με μεγάλη βαρύτητα, παίρνοντας πάντα υπόψη ότι τα άτομα που ετοιμαζόταν η χώρα να δεχτεί να φιλοξενήσει ήταν παιδιά και μάλιστα παιδιά καταποντισμένα και κουρασμένα από την εμπόλεμη κατάσταση της χώρας τους καθώς και από τις κακουχίες που ζήσανε.

Η προετοιμασία της υποδοχής ονομάστηκε « επιχείρηση σωτηρίας των Ελληνόπουλων» και οργανώθηκε από την Τσεχοσλοβάκικο-Ελληνικό σύνδεσμο μαζί με τον Έλληνα πολίτη Δημήτρη Παπά και την υπάλληλο του Ελληνικού τμήματος του υπουργείου πληροφοριών Μιλένα Βίβεγκοβα, που ήταν και τα ιδρυτικά μέλη του Τσεχοσλοβάκικο-Ελληνικού συνδέσμου⁴⁴.

Παράλληλα ο σύνδεσμος ήρθε σε επαφή με άλλες επιτροπές Βοήθειας προς την Δημοκρατική Ελλάδα που υπήρχαν σε άλλα κράτη τόσο για την οργάνωση όσο και για την σωστή υποδοχή που θα έδειχναν στα παιδιά.

Τον Απρίλιο του 1948 πραγματοποιήθηκε η παραλαβή των πρώτων παιδιών από την Ελλάδα. Τα παιδιά έφτασαν στον σιδηροδρομικό σταθμό Παρκάν της Σλοβακίας. Εκεί τα ανέλαβαν τα υγειονομικά συνεργεία με τους γιατρούς και τις νοσοκόμες όπου τα περιέλαθαν, τα εξέτασαν για τυχόν παθήσεις και αφού τους έκαναν μπάνιο και τους κούρεψαν, τους έδωσαν καθαρά και ζεστά ρούχα καθώς και γλυκά για να τα κάνουν να νιώσουν άνετα.

Τα παιδιά στην συνέχεια έφταναν σε πολλές μικρές αποστολές συνήθως σε πολύ άσχημη κατάσταση. Ήταν πολύ αδύναμα, βρώμικα, ψειριασμένα, πεινασμένα και ψυχικά τραυματισμένα. Τα παιδιά που βρισκόταν σε πολύ άσχημη κατάσταση αποστέλλονταν κατευθείαν στα νοσοκομεία. Οι ηλικίες τους ήταν από ενός μηνών έως 14 ετών. Συνήθως τα συνόδευαν Ελληνίδες ή Σλαβομακεδόνισσες γυναίκες⁴⁵.

⁴² ιστοσελίδα : www.dialogos-kpr.cz

⁴³ Κώστας Γκριτζώνας τα παιδιά του εμφυλίου πολέμου, προσωπική μαρτυρία. εκδόσεις Φίλιππων Αθήνα 1998 σελ 55

⁴⁴ ιστοσελίδα : www.dialogos-kpr.cz

⁴⁵ ιστοσελίδα : www.dialogos-kpr.cz

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

Η δεύτερη άφιξη των Ελληνοπαιδών έγινε τον Φεβρουάριο του 1949. Αυτή τη φορά μαζί με τα παιδιά, υπήρχαν και μητέρες κάποιων από αυτών καθώς και δάσκαλοι.

Το Υπουργείο Υγείας κάνει λόγο για 2.473 παιδιά, από τα οποία 463 ήταν μέχρι και 6 ετών, 750 παιδιά μέχρι 10 ετών, 1003 παιδιά μέχρι 14 ετών, 189 μέχρι 20 ετών και 68 άνω των 20 ετών. Η επιχείρηση αυτή του Τσεχοσλοβάκικο-Ελληνικού συνδέσμου τελικά λαμβάνει την επωνυμία Βοήθεια προς το Ελληνόπουλο (ΒΕΛ)⁴⁶.

Κατανομή : σε ποιες περιοχές της Τσεχοσλοβακίας :

Ένα ακόμη πρόβλημα το οποίο έπρεπε να αντιμετωπίσει η Τσεχοσλοβάκικη κυβέρνηση ήταν οι χώροι όπου θα φιλοξενούνταν τα παιδιά και οι συνοδοί τους. Επειδή το να χτιστούν καινούργια κτήρια ήταν χρονοβόρο και οικονομικά δεν συνέφερε, τα παιδιά έπρεπε να εγκατασταθούν σε κτήρια και εγκαταστάσεις που ήδη υπήρχαν.

Έτσι ο Τσεχοσλοβάκικο-Ελληνικός σύνδεσμος συνεργάστηκε με τις υπηρεσίες των περιοχών που θα φιλοξενούσαν τα παιδιά. Οι υπηρεσίες αυτές ήταν η Περιφερειακή Εθνική Επιτροπή στο Μπρνο, η Περιφερειακή Πρόνοια Νεολαίας, η οποία ανέλαβε την φροντίδα των παιδιών στη Μοραβία, το αντίστοιχο τμήμα στην Οστράβα, που ανέλαβε την φροντίδα των παιδιών στην Σιλεσία, η Περιφερειακή Εθνική Επιτροπή στην Πράγα, που ανέλαβε την φροντίδα των παιδιών στην Βοημία καθώς και η Υπηρεσία Κοινωνικής Πρόνοιας στη Μπρατισλάβα, που ανέλαβε να φροντίσει τα παιδιά που βρισκόταν στη Σλοβακία. Οι υπηρεσίες αυτές εξασφάλισαν την στέγη των παιδιών σε εγκαταστάσεις που χρησιμοποιούνταν ήδη από την τσεχοσλοβάκικη νεολαία. Αργότερα χρησιμοποιήθηκαν και άλλες εγκαταστάσεις οι οποίες δόθηκαν με ενοίκιο από το Κεντρικό Συμβούλιο των συνδικάτων, από νομαρχιακές Ασφαλιστικές, από τον Τσεχοσλοβάκικο Ερυθρό Σταυρό καθώς και από το Υπουργείο Υγείας στο οποίο άνηκαν οι λουτροπόλεις και το Υπουργείο Πολιτισμού όπου άνηκαν τα παλάτια αναψυχής τα οποία παραχωρήθηκαν για την στέγαση των παιδιών⁴⁷.

Οι αποστολές που έφταναν πήγαιναν σε δυο κέντρα συγκέντρωσης στη Μοραβία. Είτε στο Μικούλοβ είτε στο Μπρνο-Μάλομιερζίτσε. Έτσι βλέπουμε την πρώτη αποστολή με 769 παιδιά που ήταν από ενός μηνών έως 14 ετών να φτάνει στις 23 Απριλίου 1948 στο κέντρο Μικούλοβ. Άλλη αποστολή με 805 παιδιά φτάνει στο ίδιο κέντρο στις 7 Μαΐου 1948 και από εκεί μεταφέρεται στο κέντρο Βσέμπορζίτσε που βρίσκεται κοντά στο Ούστι ναντ Λάμπεν της Βοημίας. Τρίτη αποστολή με 412 παιδιά έφτασε στο κέντρο Μικούλοβατις 14 Μαΐου 1948 και τέταρτη αποστολή με 529 παιδιά φτάνει στο κέντρο Μπρνο-Μάλομιερζίτσε στις 21 Μαΐου 1948. Φτάνει ακόμη μια αποστολή με 555 παιδιά και 24 μάνες και δασκάλους στις 6 Φεβρουαρίου 1949. Άλλη μια αποστολή φτάνει στις 4 Μαρτίου 1949 στο κέντρο υποδοχής Μαριάνσκε Λάζνι με 513 παιδιά. Στις 31 Αυγούστου 1949 στο κέντρο υποδοχής Λέσανι της Βοημίας φτάνουν 450 παιδιά έως 6 ετών και 25 παιδιά έως 14 ετών. Στις 2 Σεπτεμβρίου 1949 φτάνουν 29 παιδιά έως 6 ετών και 115 παιδιά έως 14 ετών. Στις

⁴⁶ ιστοσελίδα : www.dialogos-kpr.cz

⁴⁷ ιστοσελίδα : www.dialogos-kpr.cz

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

10 Σεπτεμβρίου 1949 μαζί με ενήλικες φτάνει άλλο ένα παιδί ηλικίας 6 ετών. Στις 13 Σεπτεμβρίου 1949 στο σταθμό υποδοχής Μπόχνοβ φτάνουν 325 παιδιά. Στις 5 Νοεμβρίου 1949 μαζί με μια αποστολή ενηλίκων φτάνουν 364 παιδιά έως 6 ετών και 37 έως 14 ετών. Έτσι από τον Σεπτέμβριο και έπειτα φτάνουν στην Τσεχοσλοβακία άλλα 1098 παιδιά. Μερικά από αυτά τοποθετούνται στους παιδικούς σταθμούς και άλλα παραμένουν με τους ενήλικες όταν αυτοί είναι οι γονείς τους⁴⁸.

Αν και υπήρχε μια πρόταση από διάφορες οικογένειες να υιοθετήσουν ή να φιλοξενήσουν τα παιδιά στα σπίτια τους αυτό δεν έγινε δεκτό καθώς θεωρήθηκε ότι κάτι τέτοιο θα συνέβαλε στο να χάσουν τα παιδιά την εθνική τους συνείδηση και θεωρήθηκε καλύτερο να μείνουν όλα τα παιδιά ενωμένα.

Στην συνέχεια αφού έφτασαν οι αποστολές τα παιδιά έπρεπε να σταλούν σε διάφορες περιοχές και σε κατάλληλες εγκαταστάσεις. Τα κέντρα στα οποία στεγάζονταν τα παιδιά ονομαζόταν Θεραπευτήρια Ελληνοπαίδων αλλά πιο γνωστός ήταν ο όρος Κατασκηνώσεις Ελληνοπαίδων. Έτσι το κέντρο συγκέντρωσης Βσέμπορζιτσιε στη Βοημία φιλοξενεί 805 παιδιά αν και αρχικά είχε υπολογιστεί ότι θα φιλοξενηθούν 1200 παιδιά. Στην Μοραβία συγκεντρώνονται 665 παιδιά. Συγκεκριμένα στο Σόμποτιν φτάνουν 250 παιδιά, στο Μπλούντοβ άλλα 250, στο Ουνίτσοβ 105 παιδιά και στην Οσκάβα 50 παιδιά. Στη Σιλεσία μεταφέρονται 450 παιδιά όπου κατανέμονται σε σταθμούς στο Χουκβαλντ, στο Μέλτς, στο Προστρέντι Μπέτσβα και στη Σέπετνα. Στο Ντόλνι Βικστέιν 120 παιδιά συγκεντρώνονται μεγαλύτερα από 10 ετών. Στο Χόρνι Βικστέιν μεταφέρονται 100 παιδιά και τέλος στο Ντάρκοφ υπάρχουν 63 παιδιά μέχρι 6 ετών⁴⁹.

Συνολικά λειτουργούν 34 θεραπευτήρια σε όλη την Τσεχοσλοβακία. Βλέπουμε δηλαδή 16 θεραπευτήρια στη Βοημία, 6 στη Μοραβία, 5 στη Σιλεσία και 7 στη Σλοβακία.

Τα παιδιά σε οποίο από τα θεραπευτήρια και αν μεταφερόταν υποχρεωτικά έπρεπε να έχει μαζί του μια βαλίτσα στην οποία υπήρχαν σεντόνια, αλλαξιές ρούχων και εσωρούχων, είδη υγιεινής που τους είχαν δοθεί από τα κέντρα συγκέντρωσης αλλά και να είναι καθαρά και περιποιημένα.

Σε κάθε σταθμό ήταν υποχρεωτικό τα παιδιά να αποκτήσουν ταυτότητες με τις οποίες θα μπορούσε να γίνει γνωστό το όνομα τους αλλά και από πού προέρχονται. Υπήρχαν βέβαια και οι περιπτώσεις όπου το παιδί ήταν πολύ μικρό είτε για να θυμάται το επώνυμο του, είτε ακόμη και για να μιλήσει. Επίσης οι ταυτότητες βοηθούσαν έτσι ώστε σε περιπτώσεις που κάποιο παιδί μεταφερόταν από την μια περιοχή στην άλλη να ξέρουν οποιαδήποτε στιγμή που βρίσκεται.

Στις 23 Νοεμβρίου οι Παιδικοί Σταθμοί Ελληνόπουλων αλλάζουν ονομασία και γίνονται Παιδικοί Σταθμοί για παιδιά και Σταθμοί Νέων για τους Εφήβους⁵⁰.

⁴⁸ ιστοσελίδα : www.dialogos-kpr.cz

⁴⁹ ιστοσελίδα : www.dialogos-kpr.cz

⁵⁰ ιστοσελίδα : www.dialogos-kpr.cz

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

Τρόπος εκπαίδευσης και προσαρμογή :

Αφού ολοκληρώθηκε η εγκατάσταση των παιδιών και των συνοδών τους, τόσο η τσεχοσλοβακική κυβέρνηση όσο και οι κυβερνήσεις των άλλων χωρών έπρεπε να σκεφτούν το μέλλον αυτών των παιδιών. Έτσι έπρεπε να βρουν χώρους έτσι ώστε τα παιδιά να ολοκληρώσουν ή και να ξεκινήσουν την βασική τους εκπαίδευση. Αυτό ήταν αρκετά δύσκολο καθώς δεν υπήρχε κανένα υπόβαθρο. Ακόμη και αν τελικά οι χώροι βρισκότανε, δεν υπήρχαν δάσκαλοι, ούτε και βιβλία ώστε να γίνει η βασική εκπαίδευση των παιδιών αυτών.

Παράλληλα ιδρύεται η Επιτροπή «Βοηθείας στο Παιδί», για την οποία θεωρώ ότι οφείλω να μιλήσω εφόσον ασχολούμαι με την εκπαίδευση των Ελληνοπαίδων στις χώρες αυτές.

Η Ε.ΒΟ.Π. συστήθηκε το 1948 με πρόεδρο τον Πέτρο Κόκκαλη και μέλη τον Γεώργιο Αθανασιάδη και την Έλλη Αλεξίου, ο Θανάσης Μητσόπουλος κ. ά. τόσο για να βοηθήσει στην εγκατάσταση των παιδιών στις Ανατολικές χώρες όσο και να ασχοληθεί με την εκπαίδευση τους στις χώρες αυτές⁵¹. Η Ε.ΒΟ.Π. είχε έδρα της στην αρχή την Βουδαπέστη και στην συνέχεια από το 1950 το Βουκουρέστι. Αρμοδιότητες της ήταν η έκδοση των βιβλίων, σχολικών αλλά και εξωσχολικών, η ανεύρεση και επιμόρφωση διδακτικού προσωπικού έτσι ώστε να διορισθεί σε όλα τα σχολεία και σε όλες τις βαθμίδες, η διοργάνωση σεμιναρίων και εκπαιδευτικών συσκέψεων, ο επαγγελματικός προσανατολισμός των νέων, η συγκέντρωση στατιστικών στοιχείων από όλα τα σχολεία, η ομαλή λειτουργία των σχολείων αλλά και η επίλυση προβλημάτων που μπορεί να δημιουργούνταν σε κάθε χώρα⁵².

Για να είναι όσο το δυνατόν καλύτερη η οργάνωση και η λειτουργία της επιτροπής σε κάθε σταθμό ή σχολείο υπήρχε μια επιτροπή όπου συντόνιζε τις δραστηριότητες.

Ακόμη μια αρμοδιότητα της Ε.ΒΟ.Π. ήταν το πρόβλημα των παιδιών προς τα έξω και την κοινή γνώμη καθώς και τους διεθνείς οργανισμούς και οργανώσεις. Η επιτροπή απευθύνεται συχνά στον Ο.Η.Ε., τον Διεθνή Ερυθρό Σταυρό, τους Ερυθρούς Σταυρούς κάθε χώρας αλλά και σε άλλες οργανώσεις. Επίσης εκδίδει ενημερωτικά φυλλάδια στα οποία γράφει για την κατάσταση αλλά και την πορεία των παιδιών μακριά από την χώρα τους⁵³.

Παράλληλα η Ε.ΒΟ.Π. εκδίδει το τρίμηνο «Εκπαιδευτικό Δελτίο» στις 9 Σεπτεμβρίου 1949 ώστε να ενημερώνει για τις αποφάσεις που παίρνονταν από την Προσωρινή Δημοκρατική Κυβέρνηση ή από την Επιτροπή Βοήθειας στο Παιδί⁵⁴. Η Ε.ΒΟ.Π. διαλύθηκε το 1955-1956 και στην θέση της δημιουργήθηκε η Κεντρική Εκπαιδευτική Επιτροπή που συνέχισε το έργο της Ε.ΒΟ.Π.

Εδώ πρέπει να τονίσουμε ότι τα πρώτα χρόνια η επιτροπή λειτουργούσε με κύριο σκοπό την εκπαίδευση των παιδιών της μητρικής τους γλώσσας και την γρήγορη επιστροφή τους στην Ελλάδα. Όμως όσο περνούσε ο καιρός και γινόταν

⁵¹ Γεώργιος Γκαγκουλίας «παιδομάζωμα» τα παιδιά στη θύελλα του πολέμου και μετά. εκδόσεις Ιωλκός Αθήνα 2004 σελ 100

⁵² Μαρία Μποντίλα Πολύχρονος να ζεις μεγάλε Στάλιν εκδόσεις : Μεταίχμιο Αθήνα 2003 σελ 33

⁵³ Θανάσης Μητσόπουλος *Μείναμε Έλληνες τα σχολεία των ελληνικών πολιτικών προσφύγων στις σοσιαλιστικές χώρες.* εκδόσεις : Οδυσσέας, Αθήνα 1979 σελ : 52

⁵⁴ Γεώργιος Γκαγκουλίας «παιδομάζωμα» τα παιδιά στη θύελλα του πολέμου και μετά. εκδόσεις Ιωλκός Αθήνα 2004 σελ 101

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

φανερό ότι η επιστροφή θα αργούσε, τότε η επιτροπή αλλάζει τις δραστηριότητες της και βάζει ως στόχο και την εκμάθηση της τσέχικης γλώσσας για την καλύτερη συνεννόηση και επικοινωνία των παιδιών. Έτσι βλέπουμε ότι με τον καιρό αλλάζει η εκπαίδευση των παιδιών, τα οποία εντάσσονται στα τσέχικα σχολεία και τα ελληνικά μαθήματα γίνονται σε μορφή φροντιστηρίων για να μην ξεχαστεί η μητρική τους γλώσσα.

Σχολεία, περιοχές :

Οι παιδικόι σταθμοί στους οποίους φιλοξενήθηκαν όλα τα παιδιά στην χώρα της Τσεχοσλοβακίας εκτός από το Μίκολοφ ήταν οι εξής :

1. Κίσιμπλ Κίσελκα : Θέρετρο κοντά στο Κάρλοβι Βάρυ. Εκεί παραθέριζε ο βασιλιάς της Ελλάδας Όθωνας. Ήταν παλιός μεσαιωνικός Πύργος ευγενών. Εκεί σώζεται ακόμη η προτομή του Όθωνα.
 2. Βελίχοφ : Μεσαιωνικός Πύργος ευγενών.
 3. Ραντεσιόφ : Μεσαιωνικός Πύργος ευγενών.
- Και οι τρεις παραπάνω πύργοι βρίσκονται στην περιοχή του Κάρλοβι Βάρυ με ανέσεις που ήταν απαραίτητες για τους ευγενείς ιδιοκτήτες τους ενισχυμένοι και με τα σύγχρονα μέσα άνεσης.
4. Πλάνα : κοντά στα ιαματικά λουτρά Μαριάνσκε Λάζνε.
 5. Τέπλα : Μεσαιωνικός αρχοντικός Πύργος, κοντά στα ιαματικά λουτρά του Τέπλιτσε.
 6. Ούντσιν : 2 με 3 αρχοντόσπιτα στην ίδια περιοχή του Τέπλιτσε.
 7. Φόρστ : Πύργος, μικρός σε χωριάτικο στυλ κοντά στα παραθεριστικά κέντρα του βουνού Κέκρονος.
 8. Φρίντλαντ : Μεσαιωνικός Πύργος ευγενών στην περιοχή Λίμπερετς.
 9. Χράσταβα : Μεγάλο και αρχοντικό κτήριο στην περιοχή Λίμπερετς.
 10. Μάχνιν : Μικρός Πύργος με δάση. Εκεί συγκεντρώθηκαν μόνο παιδιά προσχολικής ηλικίας, όπου λειτουργούσε κανονικό νηπιαγωγείο. Η χωρητικότητα του ήταν 60 παιδιά.
 11. Κλόκοτσοφ : Στην περιοχή της Οστράβας. Παραθεριστικό κέντρο που ακόμη και σήμερα λειτουργεί ως παραθεριστικό κέντρο των ανθρακωρύχων.
 12. Σιλχερόβιτσε : Πύργος με μεγάλη δασική έκταση, όπου έκαναν κυνήγι παλιά οι άρχοντες. Βρίσκεται στην περιοχή της Οστράβα.
 13. Βέλκε Χεράλτιτσε : Πύργος στην περιοχή της Οστράβα.
 14. Ουστσιόφ : Στην περιοχή Γιέσενικ. Κοντά στα περίφημα λουτρά του Όλομοουτς.
 15. Βεσελίτσκο : Πύργος με μεγάλη δασική έκταση με σπάνια δέντρα.
 16. Σόμποτιν : Θέρετρο στην περιοχή του Σούμπερκ.
 17. Μπιεχάζοφ : Παλιός αρχοντικός Πύργος. Εκεί λειτουργούσε νηπιαγωγείο.
 18. Μπούτκοφ : Παλιός Πύργος. Και εδώ λειτουργούσε νηπιαγωγείο.
 19. Μπράνκβινα Μοράβια : Στην περιοχή της Οστράβα. Εδώ λειτουργούσε βρεφικός σταθμός όπου ήταν και οι μητέρες των

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

- παιδιών. Ο βρεφικός αυτός σταθμός διαλύθηκε γρήγορα και απορροφήθηκε από άλλους παιδικούς σταθμούς.
20. Ρόζγκιαβα της Σλοβακίας.
 21. Σιαμόριν : Επίσης στη Σλοβακία. Κοντά στα πολωνικά σύνορα.
 22. Νόβε Χαράντι : καινούργιοι Πύργοι κοντά στην πόλη Τσιεσκεμπογκιόβιτσα.
 23. Κράσνε πόλε : στα σύνορα της Ανατολικής Γερμανίας.
 24. Ούσκι νατ Όρλιτσε⁵⁵.

Αρκετοί από αυτούς τους σταθμούς διαλύθηκαν πολύ γρήγορα για το γεγονός ότι ήταν βρεφικοί ή παιδικοί σταθμοί και τα παιδιά μεγάλωναν και μεταφερόταν σε σταθμούς με παιδιά μεγαλύτερων ηλικιών.

Πολλοί από αυτούς τους σταθμούς είχαν μέσα χώρους στους οποίους τα παιδιά απασχολούνταν δημιουργικά ή δεχόταν την βασική τους εκπαίδευση όπως παράδειγμα ο παιδικός σταθμός του Σόμποτιν. Ο σταθμός είχε έξι κτήρια. Το Ντόλτε με τα μαγειρεία του, τα γραφεία του και τα δωμάτια του προσωπικού, την Ντόφκα με δωμάτια μαθητών, την Τρότκα επίσης με δωμάτια μαθητών και δωμάτια για τις βιχοβατέλες (Τσέχες δασκάλες), την Εντνίσκα για τα δωμάτια μαθητών και δασκάλες, την Πέμπτκα και την Σιέσκα για μαθητές και δασκάλες. Δασκάλες ήταν Ελληνίδες ή Σλαβομακεδόνισσες. Υπήρχαν επίσης και οι νοσοκόμες και άλλο προσωπικό. Στο Σόμποτιν πήγαιναν τα παιδιά από την πρώτη μέχρι την πέμπτη δημοτικού. Τα πιο μεγάλα παιδιά πήγαιναν σε σχολείο στο χωρίο Πετρόβιτσε. Υπήρχαν και παιδιά που πήγαιναν σε σχολείο στην πρωτεύουσα του νομού Σιούμπερκ^{56 57}.

Σχολικά βιβλία :

Όπως έχω ήδη αναφέρει, όταν τα παιδιά εγκαταστάθηκαν στους παιδικούς σταθμούς, δεν υπήρχε ούτε ένα βιβλίο με το οποίο θα μπορούσαν να ξεκινήσουν την μόρφωση τους τα παιδιά. Έτσι μετά την εγκατάστασή τους, κύριο μέλημα της επιτροπής ήταν να δημιουργήσουν τα βιβλία με τα οποία τα παιδιά θα μορφώνονταν. Έτσι ξεκίνησε μια μεγάλη προσπάθεια από τα μέλη της επιτροπής ώστε να γίνουν τα πρώτα βήματα για να αποκτήσουν τα παιδιά βιβλία. Στην αρχή τα μαθήματα γινόταν με περιλήψεις που δινόταν στα παιδιά ή με το μάθημα να γράφεται στον πίνακα. Στις αρχές του 1950 όμως, αρχίζουν να γίνονται οι πρώτες εκδόσεις των σχολικών βιβλίων. Αν και υπήρχαν τυπογραφεία σε όλες τις περιοχές όπου εγκαταστάθηκαν τα παιδιά, η έκδοση βιβλίων ήταν δύσκολη καθώς δεν υπήρχαν ελληνικοί χαρακτήρες για να τυπωθούν τα βιβλία. Τα δυο μεγάλα τυπογραφεία που υπήρχαν, βρισκόταν στην Πολωνία και στην Ρουμανία. Στην Πολωνία εκδίδονταν εκκλησιαστικές

⁵⁵ Θανάσης Μητσόπουλος *Μείναμε Έλληνες τα σχολεία των ελληνικών πολιτικών προσφύγων στις σοσιαλιστικές χώρες*. εκδόσεις : Οδυσσεάς, Αθήνα 1979 σελ : 40-41

⁵⁶ Δημήτριος Κων. Γκόντζιου (Μπανάση) *Οδοιπορικό μνήμης* εκδόσεις θεσπρωτικό 2001 σελ 84

⁵⁷ κάποια από τα ονόματα των παιδικών σταθμών δεν συμπίπτουν με τα ονόματα των περιοχών στις οποίες βρίσκονται, καθώς κάθε παιδικός σταθμός έπαιρνε ένα όνομα το οποίο όμως δεν ήταν απαραίτητο να είναι το όνομα της περιοχής στην οποία βρίσκεται.

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

εκδόσεις στα κυριλλικά που έμοιαζαν με τα ελληνικά. Στην Ρουμανία το Πατριαρχείο διατηρούσε ελληνικό γυμνάσιο και τυπογραφείο⁵⁸.

Τα πρώτα σχολικά αναγνωστικά καθώς και η γραμματική της ελληνικής γλώσσας γράφτηκαν στο Μπούλκες της Γιουγκοσλαβίας. Οι συντάκτες ήταν ο φιλόλογος καθηγητής Θύμιος Πλαστής και η δασκάλα Ελένη Χαριτίδου⁵⁹.

Μέχρι το 1949 εκδίδονται κάποια βιβλία τα οποία κυκλοφορούν με την φήμα « Κρατικός Εκδοτικός Οίκος». Τα βιβλία αυτά είναι : Αλφαβητάριο, έτος έκδοσης 1949, Αναγνωστικό Α΄ Δημοτικού 1949, Αναγνωστικό Β΄ Δημοτικού 1948, Αναγνωστικό Γ΄ Δημοτικού 1949, Αναγνωστικό Δ΄ Δημοτικού 1949, καθώς και κάποια ακόμη βιβλία από το 1950 και έπειτα από τις εκδόσεις « Εκδοτικό Νέα Ελλάδα»⁶⁰.

Μετά το 1955 εκδίδονται νέα βιβλία, πολύ πιο διαφορετικά, πιο οργανωμένα, των οποίων η εικονογράφηση είναι πιο κοντά στα ελληνικά δεδομένα, για εκείνη την εποχή. Επίσης δίνεται βοήθεια από όλους τους εκπαιδευτικούς που υπήρχαν στις Ανατολικές αυτές χώρες και έπαιρναν μέρος στην εκπαίδευση αυτών των παιδιών έτσι ώστε τα βιβλία να είναι όσο το δυνατόν πιο κοινά για όλα τα παιδιά, πράγμα που αποδείχθηκε πολύ δύσκολο.

Βοήθεια για την συγγραφή αυτών των βιβλίων υπήρξαν οι βιβλιοθήκες της Βουδαπέστης και του Βουκουρεστίου, στις οποίες υπήρχαν πολλά ελληνικά βιβλία και από τις οποίες πήραν πολλά ελληνικά κείμενα.

Συγγραφείς των βιβλίων αυτών είναι οι : Γιώργος Αθανασιάδης, Έλλη Αλεξίου, Μέλπω Αξιώτη, Γιώργος Ζαΐδης, Περικλής Καλοδίκης, Θεόδωρος Καραμάνης, Γιάννης Κούρτης, Θανάσης Μητσόπουλος, Γιώργος Παπαγεωργίου και Μιχάλης Ράπτης, οι οποίοι είχαν και την ευθύνη για την επεξεργασία αυτών των βιβλίων⁶¹.

Τα βιβλία τα οποία συντάχθηκαν και εκδόθηκαν για την μόρφωση των παιδιών είναι τα εξής :

1. Αλφαβητάριο Α΄ τάξης	Συντακτική Επιτροπή	1949
2. Αλφαβητάριο Α΄ τάξης	Συντακτική Επιτροπή	1952
3. Αλφαβητάριο Α΄ τάξης	Συντακτική Επιτροπή	1952
4. Αλφαβητάριο Α΄ τάξης	Συντακτική Επιτροπή	1961
5. Αλφαβητάριο Α΄ τάξης	Συντακτική Επιτροπή	1969
6. Αναγνωστικό Α΄ τάξης	Συντακτική Επιτροπή	1949
7. Αναγνωστικό Α΄ τάξης	Συντακτική Επιτροπή	1952
8. Αναγνωστικό Α΄ τάξης	Συντακτική Επιτροπή	1956
9. Αναγνωστικό Β΄ τάξης	Συντακτική Επιτροπή	1948
10. Αναγνωστικό Β΄ τάξης	Συντακτική Επιτροπή	1950
11. Αναγνωστικό Β΄ τάξης	Συντακτική Επιτροπή	1956
12. Αναγνωστικό Β΄ τάξης	Συντακτική Επιτροπή	1962
13. Αναγνωστικό Γ΄ τάξης	Συντακτική Επιτροπή	1949
14. Αναγνωστικό Γ΄ τάξης	Συντακτική Επιτροπή	1950

⁵⁸ Μαρία Μποντίλα *Πολύχρονος να ζεις μεγάλε Στάλιν* εκδόσεις : Μεταίχμιο Αθήνα 2003 σελ 47

⁵⁹ Θανάσης Μητσόπουλος *Μείναμε Έλληνες τα σχολεία των ελληνικών πολιτικών προσφύγων στις σοσιαλιστικές χώρες*. εκδόσεις : Οδυσσέας, Αθήνα 1979 σελ : 118

⁶⁰ Μαρία Μποντίλα *Πολύχρονος να ζεις μεγάλε Στάλιν* εκδόσεις : Μεταίχμιο Αθήνα 2003 σελ 47-48

⁶¹ Θανάσης Μητσόπουλος *Μείναμε Έλληνες τα σχολεία των ελληνικών πολιτικών προσφύγων στις σοσιαλιστικές χώρες*. εκδόσεις : Οδυσσέας, Αθήνα 1979 σελ : 121

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

15. Αναγνωστικό Γ' τάξης	Συντακτική Επιτροπή	1956
16. Αναγνωστικό Γ' τάξης	Συντακτική Επιτροπή	1961
17. Αναγνωστικό Δ' τάξης	Συντακτική Επιτροπή	1949
18. Αναγνωστικό Δ' τάξης	Συντακτική Επιτροπή	1951
19. Αναγνωστικό Δ' τάξης	Συντακτική Επιτροπή	1953
20. Αναγνωστικό Δ' τάξης	Συντακτική Επιτροπή	1957
21. Αναγνωστικό Δ' τάξης	Θανάσης Μητσόπουλος	1962
22. Αναγνωστικό Δ' τάξης	Θανάσης Μητσόπουλος	1967
23. Αναγνωστικό Ε' τάξης	Συντακτική Επιτροπή	1949
24. Αναγνωστικό Ε' τάξης	Συντακτική Επιτροπή	1950
25. Αναγνωστικό Ε' τάξης	Συντακτική Επιτροπή	1952
26. Αναγνωστικό Ε' τάξης	Συντακτική Επιτροπή	1953
27. Αναγνωστικό Ε' τάξης	Συντακτική Επιτροπή	1958
28. Αναγνωστικό Ε' τάξης	Θανάσης Μητσόπουλος	1963
29. Αναγνωστικό Ε' τάξης	Θανάσης Μητσόπουλος	1967
30. Αναγνωστικό Ε' τάξης	Θανάσης Μητσόπουλος	1972
31. Αναγνωστικό ΣΤ' τάξης	Συντακτική Επιτροπή	1948
32. Αναγνωστικό ΣΤ' τάξης	Συντακτική Επιτροπή	1954
33. Αναγνωστικό ΣΤ' τάξης	Συντακτική Επιτροπή	1957
34. Αναγνωστικό ΣΤ' τάξης	Θανάσης Μητσόπουλος	1964
35. Αναγνωστικό ΣΤ' τάξης	Θανάσης Μητσόπουλος	1970
36. Αναγνωστικό Ζ' τάξης	Συντακτική Επιτροπή	1951
37. Αναγνωστικό Ζ' τάξης	Συντακτική Επιτροπή	1957
38. Αναγνωστικό Ζ' τάξης	Θανάσης Μητσόπουλος	1964
39. Αναγνωστικό Ζ' τάξης	Γ. Ζωίδης-Μ. Ράπτης	1972
40. Νεοελληνικά Αναγνώσματα Η' τάξης	Συντακτική Επιτροπή	1951
41. Νεοελληνικά Αναγνώσματα Η' τάξης	Γ. Ζωίδης-Μ. Ράπτης	1973
42. Ανθολογία Αρχαίας Ελληνικής Λογοτεχνίας	Θανάσης Μητσόπουλος	1966
43. Ελληνικά Λογοτεχνικά Αναγνώσματα Για τους μαθητές γυμνασίου και φοιτητές	Γ. Ζωίδης	1960
44. Ελληνικά Λογοτεχνικά Αναγνώσματα Για τους μαθητές γυμνασίου και φοιτητές	Γ. Ζωίδης	1971
45. Γραμματική Α', Β' τάξης	Θανάσης Ηλιόπουλος	1964
46. Γραμματική Γ' τάξης	Περ. Καλοδίκης	1962
47. Γραμματική Γ', Δ' τάξης	Γ. Γκαγκούλιας	1963
48. Γραμματική Γ' τάξης	Περ. Καλοδίκης	1964
49. Γραμματική Γ' τάξης	Περ. Καλοδίκης	1968
50. Γραμματική Δ' τάξης	Περ. Καλοδίκης	1965
51. Γραμματική Δ' τάξης	Άλκης Καστρίτης	1971
52. Γραμματική Ε' τάξης	Γ. Αθανασιάδης	1961
53. Γραμματική Δ', ΣΤ' τάξης	Γ. Αθανασιάδης	1948
54. Γραμματική Ε', ΣΤ' τάξης	Περ. Καλοδίκης	1966
55. Γραμματική ΣΤ' τάξης	Περ. Καλοδίκης	1964
56. Γραμματική Ε', Ζ' τάξης	Συντακτική Επιτροπή	1950
57. Γραμματική Ε', Ζ' τάξης	Συντακτική Επιτροπή	1956
58. Γραμματική (για μεγάλους)	Γ. Αθανασιάδης	1960

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

59. Γραμματική Ζ', Η' τάξης	Γ. Αθανασιάδης	1971
60. Συντακτικό της Ελληνικής Γλώσσας	Άλκης Καστρίτης	1967
61. Μαθήματα Νεοελληνικής Σύνταξης	Γ. Παπαγεωργίου	1964
62. η παραγωγή και η σύνθεση λέξεων στη Νέα Ελληνική Γλώσσα	Γ. Παπαγεωργίου	1967
63. Μαθαίνω ορθογραφία (ανατύπωση) Έφη Θαλασσινού		1967
64. Σύντομες οδηγίες για την καλή χρήση της Δημοτικής (ανατύπωση)	της Ειδικής Επιτροπής με πρόεδρο τον Ε. Παπανούτσο και εισηγητή τον Θρ. Σταύρου	1965
65. Μυθικοί χρόνοι (ανατύπωση)	Θ. Μηχιώτης	1964
66. Ιστορία της αρχαίας Ελλάδας Ε' τάξη	Τάκης Τριανταφυλλίδης-Θαν Κυριατζίδης	1968
67. Ιστορία του Βυζαντίου ΣΤ' τάξη	Τάκης Μαμάτσης	1965
68. Νεοελληνική Ιστορία για τις μεγαλύτερες τάξεις του Δημοτικού Σχολείου και τις επαγγελματικές σχολές	Συντακτική Επιτροπή	1951
69. Νεοελληνική Ιστορία	Τάκης Μαμάτσης	1971
70. Ιστορία της Ελλάδας. Νέοι Χρόνοι : τουρκοκρατία- Επανάσταση 1821	Γ. Ζωίδης	1963
71. Γεωγραφία της Ελλάδας	Συντακτική Επιτροπή	1948
72. Γεωγραφία της Ελλάδας	Συντακτική Επιτροπή	1953
73. Γεωγραφία της Ελλάδας Ε', ΣΤ' τάξης	Γ. Αθανασιάδης	1960
74. Γεωγραφία της Ελλάδας Ζ', Η' τάξης	Γ. Αθανασιάδης	1963
75. Γεωγραφία της Ελλάδας Ε', ΣΤ' τάξης	Λ. Σουκαλόπουλος- Γ. Γκαγκούλιας	1971
76. Πατριδογνωσία και Φυσική Γεωγραφία για την Γ', Δ' τάξη	Κ. Στεφανάτος	1974
77. Γεωφυσικός χάρτης της Ελλάδας		1963
78. Βοηθός Νηπιαγωγού	Έλλη Αλεξίου	1949
79. Παιδαγωγικά Μαθήματα		1949
80. Διδακτική του γλωσσικού μαθήματος, της ιστορίας της γεωγραφίας της Ελλάδας	Γ. Αθανασιάδης	1951
81. Κόκκινη κλωστή δεμένη (βοήθημα για τις νηπιαγωγούς)	Γ. Αθανασιάδης	1961 ⁶²

Εδώ θεωρώ ότι πρέπει να αναφέρω ότι τα τελευταία τέσσερα βιβλία ήταν βοηθήματα για τους παιδαγωγούς.

Από τα βιβλία και τις χρονολογίες παρατηρούμε ότι γινόταν αρκετά συχνά νέες εκδόσεις των ίδιων βιβλίων, που πολλές φορές το περιεχόμενο ή η εικονογράφηση άλλαζε προς το καλύτερο. Αιτία για το συχνό αυτό φαινόμενο των νέων εκδόσεων είναι τα δεδομένα που άλλαζαν συνεχώς αλλά και τα παιδιά τα οποία μεγάλωναν και χρειαζόταν καινούργια βιβλία, πιο προσιτά στα ενδιαφέροντα τους.

⁶² Θανάσης Μητσόπουλος *Μείναμε Έλληνες τα σχολεία των ελληνικών πολιτικών προσφύγων στις σοσιαλιστικές χώρες.* εκδόσεις : Οδυσσεάς, Αθήνα 1979 σελ : 124-127

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

Αναλυτικό πρόγραμμα :

Όπως έχω ήδη αναφέρει, οι αρχικοί στόχοι της Επιτροπής ήταν να μάθουν στα παιδιά την ελληνική γλώσσα έτσι ώστε μόλις γυρίσουν στην Ελλάδα να είναι προετοιμασμένα κατάλληλα. Βλέποντας όμως ότι θα αργούσαν να ξαναγυρίσουν στην Ελλάδα, τα παιδιά αρχίζουν να στέλνονται στα κρατικά σχολεία της κάθε χώρας. Παράλληλα όμως κάνανε και μαθήματα της μητρικής τους γλώσσας.

Στην Τσεχοσλοβακία τα σχολεία της βασικής εκπαίδευσης ήταν εννιάχρονα. Οι μαθητές που τελείωναν από την βασική τους εκπαίδευση έπρεπε υποχρεωτικά να συνεχίσουν τις σπουδές τους ανάλογα με τις ικανότητες τους, είτε σε τετράχρονο γυμνάσιο είτε σε τετράχρονες σχολές διαφόρων ειδικοτήτων είτε σε τριχρονες σχολές διαφόρων επαγγελμάτων. Με το που τελείωναν τις σπουδές τους διορίζονταν κατευθείαν ή σε υπηρεσίες ή σε κρατικές επιχειρήσεις εργοστασίων ανάλογα με την ειδικότητα που σπούδασαν⁶³.

Έτσι από τον Σεπτέμβριο του 1949 τα παιδιά αρχίζουν να διδάσκονται την τσεχική γλώσσα και στους παιδικούς σταθμούς και παράλληλα οι υπεύθυνοι κάνουν σεμινάρια για να γνωρίσουν την διδακτέα ύλη των σχολείων της Τσεχοσλοβακίας⁶⁴.

Το γενικό αναλυτικό πρόγραμμα που ίσχυε για όλες τις χώρες ήταν το ακόλουθο :

Για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας το πρόγραμμα ήταν τα παιδιά να μάθουν τις βασικές ανάγκες υγιεινής. Να αναπτύξουν το αίσθημα της ευθύνης αλλά και να κοινωνικοποιηθούν. Επίσης να μάθουν τραγούδια και ποιήματα, με κύριο θέμα τους την πατρίδα τους.

Για τα παιδιά μεγαλύτερων ηλικιών για το μάθημα της ανάγνωσης τα παιδιά έπρεπε να μάθουν την μητρική τους γλώσσα, να αναπτύξουν το γλωσσικό αίσθημα, να καλλιεργήσουν την εκφραστική τους ικανότητα⁶⁵.

Στην Τσεχοσλοβακία η μητρική γλώσσα διδάσκεται :

5-6 ώρες την εβδομάδα στην Α΄ τάξη.

3 ώρες την εβδομάδα στην Β΄ τάξη.

4 ώρες την εβδομάδα από την Γ΄ έως την Ε΄ τάξη.

Για τις υπόλοιπες τάξεις δεν υπάρχουν στοιχεία⁶⁶.

Για την Πατριδογνωσία και για την Γεωγραφία στόχος είναι ότι εφόσον τα παιδιά βρίσκονται μακριά από την πατρίδα τους να την γνωρίσουν. Να μάθουν τα παιδιά για τις πόλεις ή τα χωριά των γονέων τους. να δώσουν στα παιδιά τις πρώτες στοιχειώδεις γνώσεις για το περιβάλλον.

Για την Ιστορία στόχος είναι να πάρουν τα παιδιά τις απαραίτητες ιστορικές γνώσεις , να μάθουν να προσανατολίζονται σωστά στα ιστορικά γεγονότα και να βγάξουν συμπεράσματα. Να αγαπήσουν την Πατρίδα τους και τον λαό της⁶⁷.

⁶³ Δημήτριος Κων. Γκόντζιου (Μπανάση) *Οδοιπορικό μνήμης* εκδόσεις θεσπρωτικό 2001 σελ 121

⁶⁴ ιστοσελίδα : www.dialogos-kpr.cz

⁶⁵ Γεώργιος Γκαγκουλίας «παιδομάζωμα» τα παιδιά στη θύελλα του πολέμου και μετά. εκδόσεις Ιωλκός Αθήνα 2004 σελ : 181

⁶⁶ Μαρία Μποντίλα *Πολύχρονος να ζεις μεγάλε Στάλιν* εκδόσεις : Μεταίχμιο Αθήνα 2003 σελ : 70

⁶⁷ Γεώργιος Γκαγκουλίας «παιδομάζωμα» τα παιδιά στη θύελλα του πολέμου και μετά. εκδόσεις Ιωλκός Αθήνα 2004 σελ : 183-184

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

Εκπαιδευτικοί :

Όταν τα παιδιά πρωτοεγκαταστάθηκαν στις Ανατολικές χώρες, εκτός των άλλων υπήρχε ένα μεγάλο πρόβλημα παρουσιάστηκε. Οι δάσκαλοι ήταν ελάχιστοι και δεν αρκούσαν για τα σχολεία όλων των χωρών. Το θέμα αυτό απασχόλησε ιδιαίτερα την Επιτροπή Βοήθειας στο Παιδί, καθώς έπρεπε να βρεθούν επειγόντως δάσκαλοι για τα παιδιά των χωρών αυτών.

Για τον λόγο αυτό, δάσκαλοι διορίζονταν όσοι από τους πολιτικούς πρόσφυγες είχαν κάποια αρχική μόρφωση. Παράλληλα με αυτήν την μόρφωση τους, πριν μπουν στην τάξη γινόταν σεμινάρια και φροντιστήρια τα οποία παρακολουθούσαν. Κατά την διάρκεια της πορείας τους ως εκπαιδευτικοί μπορούσαν να παίρνουν βοήθεια και από βοηθήματα που κυκλοφορούσαν σε εφημερίδες ή σε περιοδικά. Κατά την διάρκεια 1950-1951 κυκλοφόρησε και το εκπαιδευτικό περιοδικό : Εκπαιδευτικό Δελτίο⁶⁸.

Τα φροντιστήρια είχαν ως στόχο να εφοδιάσουν τους εκπαιδευτικούς με βασικές και ειδικές γνώσεις αλλά και να τους μάθουν την τέχνη και την μέθοδο της διδασκαλίας των μαθημάτων. Το πρόγραμμα των φροντιστηρίων ήταν να βελτιώσουν οι εκπαιδευτικοί τις γνώσεις τους στην Γλώσσα, την Λογοτεχνία, την Ιστορία, την Γεωγραφία.

Την οργάνωση των φροντιστηρίων την αναλάμβαναν εκπαιδευτικές υπηρεσίες της κάθε χώρας. Η διάρκεια των φροντιστηρίων ήταν ένας με δύο μήνες αλλά πολλές φορές γινόταν και δεκαήμερα ή δεκαπενθήμερα φροντιστήρια κατά την διάρκεια των διακοπών⁶⁹.

Το 1949 στο Τούλκες της Ρουμανίας γίνονται φροντιστήρια για τους έλληνες δάσκαλους οι οποίοι βρίσκονται στην Τσεχοσλοβακία και χρειάζονται άμεσα βοήθεια. Στην συνέχεια οργανώθηκαν τρία φροντιστήρια στα οποία πήραν μέρος όλοι οι δάσκαλοι της Τσεχοσλοβακίας. Το πρώτο πραγματοποιήθηκε το 1951 αρχικά στην πόλη Τέχονιν και στην συνέχεια στην Πράγα και είχε διάρκεια τρεις μήνες. Το 1952 γίνεται το δεύτερο φροντιστήριο στην Πράγα και έχει διάρκεια δυο μήνες. Τέλος το 1956 οργανώθηκε ένα φροντιστήριο στην Πράγα που είχε διάρκεια ένα μήνα⁷⁰.

Κατά την διάρκεια των φροντιστηρίων έπαιρναν μέρος και τσέχοι δάσκαλοι, οι οποίοι έδιναν οδηγίες για τον τρόπο διδασκαλίας αλλά και για τα προγράμματα που ίσχυαν στα τσέχικα σχολεία.

Οι εκπαιδευτικοί υποχρεούταν να έρχονται σε συχνή επαφή με τους γονείς των παιδιών, όταν ήταν και αυτοί πολιτικοί πρόσφυγες, έτσι ώστε να υπάρχει διαρκής ενημέρωση και η εκπαίδευση των παιδιών να είναι πιο ολοκληρωμένη.

Τέλος οφείλω να τονίσω ότι όλοι αυτοί οι εκπαιδευτικοί διορίστηκαν κανονικά στα σχολεία και θεωρήθηκαν δημόσιοι υπάλληλοι έχοντας τα ίδια δικαιώματα και τις ίδιες υποχρεώσεις με τους εκπαιδευτικούς στις χώρες που τους φιλοξενούσαν ακόμη και στην Τσεχοσλοβακία.

Επίσης θεωρώ ότι είναι αναγκαίο να αναφέρω τους εκπαιδευτικούς οι οποίοι δίδαξαν στην Τσεχοσλοβακία :

⁶⁸ Μαρία Μποντίλα *Πολύχρονος να ζεις μεγάλε Στάλιν* εκδόσεις : Μεταίχμιο Αθήνα 2003 σελ : 36

⁶⁹ Θανάσης Μητσόπουλος *Μείναμε Έλληνες τα σχολεία των ελληνικών πολιτικών προσφύγων στις σοσιαλιστικές χώρες*. εκδόσεις : Οδυσσέας, Αθήνα 1979 σελ : 160-161

⁷⁰ Θανάσης Μητσόπουλος *Μείναμε Έλληνες τα σχολεία των ελληνικών πολιτικών προσφύγων στις σοσιαλιστικές χώρες*. εκδόσεις : Οδυσσέας, Αθήνα 1979 σελ : 169

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

Εκπαιδευτικοί από την Ελλάδα

Αμπέλας Νίκος : Παιδαγωγική Ακαδημία. Νομική σχολή Πανεπιστημίου Πράγας.

Αναστασιάδης Στέλιος : Διδασκαλείο.

Βασιλειάδης Αλέκος : Παιδαγωγική Ακαδημία.

Γρηγοριάδης Νίκος : Διδασκαλείο.

Γκόντζιος Δημήτριος : Διδασκαλείο.

Γυμνόπουλος Γεώργιος : Παιδαγωγική Ακαδημία. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Οστράβας.

Δουμάς Θεοφάνης : Καθηγητής γυμναστικής, χορογράφος.

Ευφραιμίδης Ανέστης : Διδασκαλείο.

Ζαχαριάδης Ιωάννης : Παιδαγωγική Ακαδημία.

Καχριμανίδης Σάββας : Διδασκαλείο.

Λάκκας Χρήστος : Παιδαγωγική Ακαδημία. Σχολή Παιδαγωγικής Πανεπιστήμιο Μπρνο.

Λαζαρίδης Σωκράτης : Παιδαγωγική Ακαδημία.

Λέρνης Γεώργιος ή Στάθης : Καθηγητής, φιλόλογος. Εργάστηκε και στην Ε.ΒΟ.Π.

Μεταλλίδης Κωνσταντίνος : Παιδαγωγική Ακαδημία. Μέλος της Ε.ΒΟ.Π. και εκπρόσωπος της ελληνικής προσφυγικής οργάνωσης για τα εκπαιδευτικά προβλήματα στην Τσέχο Ερυθρό Σταυρό.

Μιχαηλίδης Δημήτριος : Διδασκαλείο. Από το 1965-1970 υπεύθυνος για την ελληνική εκπαίδευση στην Τσεχοσλοβακία.

Μουρατίδης Κλήμης : Διδασκαλείο, μετεκπαίδευση.

Νούτσος Ιωάννης : Διδασκαλείο. Για ένα μικρό διάστημα υπεύθυνος για τα ελληνόπουλα στην Τσεχοσλοβακία.

Παπαβασιλείου Βασίλειος : Διδασκαλείο.

Παπαδόπουλος Λυσίμαχος : Διδασκαλείο.

Σούλης Παύλος : Διδασκαλείο.

Σαββίδης Γεώργιος : Καθηγητής ελληνικής φιλολογίας.εργάστηκε και στα γραφεία της Ε.ΒΟ.Π. της Τσεχοσλοβακίας.

Χατζητάσκος Αλέκος : Διδασκαλείο και Τσεχικό Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Για ένα διάστημα υπεύθυνος εκπαίδευσης στην Τσεχοσλοβακία.

Με ανώτερη μόρφωση από την Ελλάδα αλλά όχι εκπαιδευτικοί

Λαμπριανάκος Ευστράτιος : Νομική σχολή

Σπανός Αρίστος : Νομική σχολή. Τσέχικη Φιλολογία.

Με γυμνασιακή ελληνική μόρφωση και ορισμένοι με επιπλέον ανώτερη μόρφωση στο εξωτερικό

Αυγητίδου Παρθένα : Πτυχίο Ιστορίας

Βαζδραβέλης Κωνσταντίνος

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

Κολοβός Βασίλειος

Καραβόλας Ιωάννης : Παιδαγωγικό Ινστιτούτο στην Τσεχοσλοβακία

Κωνσταντίνου Κωνσταντίνος : οικονομολόγος στην Τσεχοσλοβακία

Μάλιου Νίτσα

Ορφανίδης Τιμόθεος ή Φιλόθεος : μαθηματικός στην Τσεχοσλοβακία

Οικονομίδης Παντελής

Παγουνάδης Ιωάννης

Πανές Κώστας

Παπαγεωργίου Αχιλλέας

Παπάς Κωνσταντίνος

Παπαδόπουλος Σπύρος

Παπαϊωάννου Αλέκος

Ροσμανάκης Στέφανος

Σπυρόπουλος Ιωάννης

Σαμαρτζίδης Δημήτριος : οικονομολόγος

Ευαγγέλου Βασίλειος : με δυο τάξεις δημοτικού από την Ελλάδα, Ινστιτούτο Καλών Τεχνών (Ζωγραφική) στην Τσεχοσλοβακία.

Χρυσάφης Αντώνιος : Ανώτερη Σχολή Μουσικής (Ωδείο) της Πράγας. Εργάστηκε στο πολιτιστικό καλλιτεχνικό τομέα της προσφυγικής οργάνωσης της Τσεχοσλοβακίας. Στην συνέχεια δάσκαλος στα Ελληνόπουλα στο Μπρνο.

ηΜε γνώσεις μόνο παιδαγωγικών φροντιστηρίων

Αμπέλα Σουλτάνα

Γάτσος Γεώργιος

Ερυθρόπουλος Ιωάννης

Θεοδοσίου Αθανάσιος

Κουμαρτζής Χρήστος

Μιχαηλίδου Ευαγγελία

Μαυρόπουλος Ηλίας

Ματζουράνης Ηλίας

Μαλιανίδης Γερμανός

Ρόμπος Νικηφόρος

Παντζάρης Βασίλειος

Σαμαρτζίδου Βασιλική

Χαλάτσης Δημήτριος⁷¹ ⁷²

⁷¹ Θανάσης Μητσόπουλος *Μείναμε Έλληνες τα σχολεία των ελληνικών πολιτικών προσφύγων στις σοσιαλιστικές χώρες.* εκδόσεις : Οδυσσέας, Αθήνα 1979 σελ : 292-294

⁷² Από τα ονόματα των δασκάλων που δίδαξαν στην Τσεχοσλοβακία μπορεί να υπάρχουν κάποια ονόματα που δεν αναφέρονται εδώ λόγω έλλειψης στοιχείων

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

Επαγγελματικός προσανατολισμός :

Στόχος τόσο της επιτροπής αλλά και των εκπαιδευτικών ήταν να σπουδάσουν οπωσδήποτε τα παιδιά. Τα περισσότερα από αυτά προέρχονταν από φτωχές ή αγράμματες οικογένειες και έτσι θεωρούνταν ένα προνόμιο για τα παιδιά αυτά να σπουδάσουν.

Έτσι τα παιδιά έπρεπε να τελειώσουν την βασική τους εκπαίδευση και στην συνέχεια ανάλογα με τις ικανότητες τους είτε να συνεχίσουν στο γυμνάσιο είτε να παρακολουθήσουν μια σχολή με την οποία θα μπορούσαν να βρουν κατευθείαν δουλειά.

Τα παιδιά που επέλεξαν να συνεχίσουν το γυμνάσιο αλλά και να παρακολουθήσουν το πανεπιστήμιο είχαν τα ίδια προνόμια με τα παιδιά των τσεχοσλοβάκων και η εκπαίδευση τους ήταν δωρεάν.

Από την Τσεχοσλοβακία στο σύνολο 8150 άτομα σπουδάζανε από τους οποίους 580 απέκτησαν δίπλωμα ανώτατων σχολών, 290 δίπλωμα μέσων τεχνικών σχολών, 3.560 δίπλωμα επαγγελματικών σχολών και 3.720 ήταν οι ειδικευμένοι εργάτες καθώς και μόλις 250 ήταν οι ανειδίκευτοι⁷³.

Πολιτιστικές δραστηριότητες :

Η εκπαίδευση των παιδιών δεν γινόταν μόνο μέσα από τα βιβλία και το διάβασμα ή μόνο κατά την διάρκεια του σχολικού έτους αλλά γινόταν συνεχώς μέσα από τις πολιτιστικές δραστηριότητες που γινόταν συνεχώς.

Έτσι παρατηρούνται συχνά αθλητικές δραστηριότητες αλλά και αγώνες, συγκροτούνται παιδικές χορωδίες όπου τα παιδιά μαθαίνουν είτε να τραγουδάνε, είτε να παίζουν κάποιο μουσικό όργανο, γίνονται διαγωνισμοί με θέματα που πάντα έχουν σχέση με την Ελλάδα ή γνωστές προσωπικότητες της Ελλάδας αλλά και φεστιβάλ και θεατρικές παραστάσεις. Τέλος τους καλοκαιρινούς μήνες υπάρχουν οι κατασκηνώσεις οι οποίες πραγματοποιούνται στην Οστράβα σε εγκαταστάσεις θεραπευτηρίων τα οποία άνηκαν στα γραφεία Πρόνοιας και Νεολαίας των Νομαρχιών της Σιλεσίας αλλά και από το Μπρνο και διαρκούν για περίπου ένα μήνα⁷⁴.

⁷³ Θανάσης Μητσόπουλος *Μείναμε Έλληνες τα σχολεία των ελληνικών πολιτικών προσφύγων στις σοσιαλιστικές χώρες*. εκδόσεις : Οδυσσεάς, Αθήνα 1979 σελ : 264

⁷⁴ ιστοσελίδα : www.dialogos-kpr.cz

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

Β' ΜΕΡΟΣ

2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η ανάγκη των ανθρώπων, κατά το πέρασμα των χρόνων, να αναζητούν απαντήσεις σε διάφορα ερωτήματα, τους έβαλε στην διαδικασία να κάνουν υποθέσεις, να επεξεργάζονται, να συγκρίνουν, να ερευνούν. Έτσι τόσο στις φυσικές, όσο και στις κοινωνικές επιστήμες, η έρευνα χρησιμοποιείται ώστε να δοθούν απαντήσεις στα διάφορα ερωτήματα.

Όσον αφορά τις κοινωνικές επιστήμες υπάρχουν τέσσερις παραδοχές, τις οποίες επεσήμαναν οι Burrell και Morgan⁷⁵. Η πρώτη, είναι οντολογικού είδους και αφορά την φύση ή την ουσία των φαινομένων τα οποία ερευνούνται. Αν δηλαδή η πραγματικότητα έχει αντικειμενική φύση ή είναι αποτέλεσμα ατομικής γνώσης. Η αποκαλούμενη διαμάχη του ρεαλισμού και του νομιναλισμού⁷⁶.

Η δεύτερη είναι επιστημολογικού είδους και αφορά την φύση και τις μορφές της γνώσης. Πως δηλαδή η γνώση μπορεί να αποκτηθεί και να μεταδοθεί στους ανθρώπους. Υπάρχει η θεωρία ότι από την μια η γνώση είναι κάτι που μπορεί να αποκτηθεί και από την άλλη η γνώση για να αποκτηθεί πρέπει να έχει κανείς προσωπική εμπειρία. Το κίνημα του θετικισμού, ότι δηλαδή η γνώση μπορεί να αποκτηθεί και το κίνημα του αντί-θετικισμού, ότι δηλαδή η γνώση είναι προσωπική εμπειρία.

Η τρίτη παραδοχή αφορά την ανθρώπινη φύση και την σχέση της με το περιβάλλον. Από την μια υπάρχουν οι άνθρωποι που αντιδρούν μηχανικά στο περιβάλλον τους και από την άλλη, οι άνθρωποι που είναι αυτουργοί των πράξεων τους⁷⁷.

Τέλος υπάρχει και η τέταρτη παραδοχή που αφορά τα μεθοδολογικά ζητήματα. Και εδώ υπάρχουν δυο απόψεις, η νομοθετική και η ιδιογραφική. Η νομοθετική άποψη μιλάει για την αναζήτηση των καθολικών νόμων για την αναζήτηση της πραγματικότητας ενώ η ιδιογραφική άποψη δίνει έμφαση στην προσέγγιση και στην κατανόηση της ατομικής συμπεριφοράς⁷⁸.

Έτσι μέσα από τις παραπάνω παραδοχές βλέπουμε ότι η έρευνα μπορεί να έχει είτε υποκειμενική είτε αντικειμενική διάσταση. Μια έρευνα δηλαδή ανάλογα από ποια σκοπιά θέλουμε να την δούμε, μπορεί είτε να μας προσφέρει αποτελέσματα τα οποία βασίζονται σε αντικειμενικές μετρήσεις και αφορούν κυρίως το σύνολο της κοινωνίας, είτε αποτελέσματα που να βασίζονται σε υποκειμενικές μετρήσεις και να αφορούν, μέρη του κοινωνικού συνόλου ή ξεχωριστές ατομικές εμπειρίες.

Για να πραγματοποιηθεί μια έρευνα, ο ερευνητής θα πρέπει να επιλέξει ποια μεθοδολογία θεωρεί ότι ταιριάζει και πρέπει να χρησιμοποιήσει, ανάλογα πάντα με το

⁷⁵ Burrell G. and Morgan G., « Sociological Paradigms and Organizational Analysis», Heinemann Educational Books, London 1979

⁷⁶ Louis Cohen, Lawrence Manion Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας, εκδόσεις : μεταίχμιο Αθήνα 1994, 4^η έκδοση σελ :18

⁷⁷ Louis Cohen, Lawrence Manion Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας, εκδόσεις : μεταίχμιο Αθήνα 1994, 4^η έκδοση σελ :19

⁷⁸ Louis Cohen, Lawrence Manion Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας, εκδόσεις : μεταίχμιο Αθήνα 1994, 4^η έκδοση σελ :21

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

τι ζητάει και τι θέλει να μάθει από την έρευνα που πραγματοποιεί. Η μεθοδολογία χωρίζεται σε δυο κλάδους. Την ποσοτική και την ποιοτική μεθοδολογία. Η ποσοτική μεθοδολογία έχει να κάνει κυρίως με μετρήσεις, με αριθμούς, ενώ η ποιοτική μεθοδολογία έχει να κάνει με φράσεις, ιστορίες, εμπειρίες. Η ποσοτική δηλαδή μεθοδολογία ασχολείται με τεχνικές όπως είναι η απαντήσεις σε προκαθορισμένα ερωτήματα η καταγραφή μετρήσεων, η περιγραφή φαινομένων, η εκτέλεση πειραμάτων, ενώ η ποιοτική μεθοδολογία ασχολείται με τεχνικές όπως είναι η παρατήρηση, το παίξιμο ρόλων, η συνέντευξη, τα γεγονότα και οι αφηγήσεις⁷⁹. Συνεπώς βλέπουμε ότι η ποσοτική μεθοδολογία ασχολείται με αριθμούς και μετρήσεις και αυτό για το οποίο ασχολείται είναι το σύνολο. Αντίθετα η ποιοτική μεθοδολογία αποτελείται από τα συναισθήματα και τις προσωπικές απόψεις και ασχολείται με το άτομο. Σε έρευνες όπως η συγκεκριμένη, αυτό που με ενδιαφέρει δεν είναι ούτε να ερευνήσω τον πληθυσμό που μετανάστευε και πήγε στην Τσεχία, ούτε την σχολική τους επίδοση, στα σχολεία της Τσεχίας, αλλά να ερευνήσω και να δω τον τρόπο με τον οποίο οι Έλληνες έβλεπαν την εκπαίδευση τους στην Τσεχία και πως την θυμούνται μετά από τόσα χρόνια. Μερικές από τις ποσοτικές μεθοδολογίες είναι τα πειράματα, η στατιστική έρευνα, η έρευνα συσχετίσεων, ενώ κάποιες από τις ποιοτικές μεθοδολογίες είναι η συνέντευξη, τα ερωτηματολόγια, οι επισκοπήσεις, τα ημερολόγια.

Στην πειραματική έρευνα, ο ερευνητής χρησιμοποιεί μια μεταβλητή, η οποία ονομάζεται ανεξάρτητη μεταβλητή, και αλλάζει την τιμή της, παρατηρώντας έτσι τις αλλαγές που μπορεί να υπάρχουν σε μια άλλη μεταβλητή, την εξαρτημένη, η οποία είναι και αυτή που ερευνούμε. Τα πειράματα είναι μεν μια μορφή έγκυρης έρευνας αλλά παρόλα αυτά υπάρχει πάντα η πιθανότητα στην εκπαιδευτική έρευνα, να μην βοηθάνε και τόσο τον ερευνητή, καθώς διάφορες παρεμβολές, παράγοντες μπορούν να επηρεάσουν το πείραμα και να δώσουν λανθασμένα αποτελέσματα.

Η στατιστική, αναλύει κυρίως ποσοτικά δεδομένα, παρουσιάζει πληροφορίες και βοηθά να αξιολογήσουμε τις διάφορες υποθέσεις που έχουμε κάνει. Αν και η στατιστική είναι μια έρευνα πολύ έγκυρη, είναι δύσκολο να χρησιμοποιηθεί σε έρευνες που αφορούν εμπειρίες και είναι ποιοτικές.

Η έρευνα συσχετίσεων είναι μια έρευνα που εξετάζει την σχέση ανάμεσα στις μεταβλητές. Έχει να κάνει περισσότερο με μετρήσεις ποσοτικών μεταβλητών και αν και θεωρείται έγκυρη, σε περιπτώσεις που η έρευνα είναι ποιοτική δεν συναντάται συχνά.

Η συνέντευξη, είναι κυρίως ποιοτική μεθοδολογία. Είναι μια συζήτηση δυο ατόμων, που αρχίζει από τον συνεντευκτή, με ειδικό σκοπό την απόκτηση σχετικών με την έρευνα πληροφοριών⁸⁰. Αν και η εγκυρότητα της συνέντευξης είναι διφορούμενη, η συνέντευξη είναι μια μεθοδολογία που χρησιμοποιείται ευρέως σε έρευνες κοινωνικών επιστημών, όταν για παράδειγμα θέλουν να συλλεχθούν πληροφορίες ποιοτικές, όπως είναι οι προσωπικές εμπειρίες.

Τα ερωτηματολόγια είναι ένα είδος συνέντευξη, με ερωτήσεις προκαθορισμένες και απαντήσεις είτε προκαθορισμένες, είτε κενές, οι οποίες όμως

⁷⁹ Louis Cohen, Lawrence Manion Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας, εκδόσεις : μεταίχμιο Αθήνα 1994, 4^η έκδοση σελ :66

⁸⁰ Louis Cohen, Lawrence Manion Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας, εκδόσεις : μεταίχμιο Αθήνα 1994, 4^η έκδοση σελ :374

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

θα είναι πολύ σύντομες. Ακόμη και τα ερωτηματολόγια χρησιμοποιούνται τόσο στις κοινωνικές όσο και στις φυσικές επιστήμες, αν και δεν θεωρείται ότι είναι πολύ έγκυρα.

Οι επισκοπήσεις συλλέγουν δεδομένα σε ένα συγκεκριμένο χρονικό σημείο, αποσκοπώντας να περιγράψουν την φύση των υπαρχουσών συνθηκών, είτε αυτές αφορούν μετρήσεις συχνότητας, είτε την ανάλυση σχέσεων⁸¹. Έτσι βλέπουμε ότι οι επισκοπήσεις είναι μια μεθοδολογία που και αυτή χρησιμοποιείται τόσο στις κοινωνικές όσο και στις φυσικές επιστήμες.

Το ημερολόγιο είναι ένα τεκμήριο ζωής μέσω του οποίου εξιστορείται η καθημερινή ροή της ιδιωτικής ή δημόσιας ζωής⁸². Χρησιμοποιείται στις κοινωνικές επιστήμες και κυρίως σε έρευνες που αφορούν εμπειρίες ζωής.

Οι ανθρωπιστικές επιστήμες γενικά, παίρνουν μια υποκειμενική διάσταση, έτσι και ο ερευνητής που πραγματοποιεί μια έρευνα σε αυτόν τον κλάδο, θα επιλέξει μια μεθοδολογία ιδιογραφική, κατά προτίμηση, όπως είναι η συνέντευξη, οι επισκοπήσεις ή το ημερολόγιο και έχουν να κάνουν περισσότερο με εμπειρίες και βιώματα προσωπικά και όχι γενικευμένα στο σύνολο.

Στην αρχή το θεωρητικό ερώτημα της εργασίας μου αφορούσε τις μνήμες και τις εντυπώσεις για την εκπαίδευση των ελληνοπαίδων στην Τσεχία μετά τον εμφύλιο πόλεμο και την εκπαίδευση των Τσέχων οικονομικών μεταναστών στην Ελλάδα σήμερα, κατά την διάρκεια της εργασίας μου είδα ότι το θέμα πήρε άλλη τροπή. Πρώτα από όλα το να πάρω πληροφορίες για τους Τσέχους οικονομικούς μετανάστες που βρίσκονται στην Ελλάδα, δεν έγινε εφικτό, καθώς δεν υπήρχε η βοήθεια από τους φορείς που απευθύνθηκα. Ακόμη κατά την διάρκεια των αφηγήσεων, η βαρύτητα έπεσε στο πως η εκπαίδευση που απέκτησαν τόσο οι Έλληνες, όσο και οι Τσέχοι στην Τσεχία, τους βοήθησε ή δεν τους βοήθησε να ενταχθούν στο σύνολο αλλά και στην μετέπειτα πορεία της ζωής τους εδώ στην Ελλάδα. Προσπαθώ δηλαδή μέσα από τις αφηγήσεις τους θα κάνω μια συσχέτιση της εκπαίδευσης που απέκτησαν από την Τσεχία και της επαγγελματικής τους πορείας στην Ελλάδα. Έτσι εκτός από τα κοινά θέματα και τις κατηγορίες θεμάτων που προέκυψαν μέσα από τις συνεντεύξεις, προσπάθησα να αναλύσω την εκπαιδευτική αλλά και επαγγελματική τροχιά δυο ατόμων από αυτούς που πήρα συνέντευξη, της κυρίας Μιλάνας και του κυρίου Τάσου. Οι κατηγορίες θεμάτων που προέκυψαν από τις συνεντεύξεις είναι οι εξής : η εκπαίδευση και η ένταξη ή ο αποκλεισμός από το κοινωνικό σύνολο, η εκπαίδευση και η ταυτότητα, η έννοια της δωρεάν παιδείας, η συλλογική ζωή και η οργάνωση, η οικογένεια και η ανεξαρτησία, η εκπαίδευση και η πατρίδα, τα στερεότυπα.

Έτσι πέρα από το θεωρητικό μέρος το οποίο βασίζεται σε γραπτές πηγές και στο οποίο καταγράφω κάποια από τα γεγονότα της εποχής της εποχής της αναγκαστικής μετανάστευσης των Ελλήνων στην Τσεχία που αφορούν άμεσα στις δυο αυτές ομάδες ατόμων και που μας εγκλιματίζουν στις καταστάσεις και στα

⁸¹ Louis Cohen, Lawrence Manion Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας, εκδόσεις : μεταίχμιο Αθήνα 1994. 4^η έκδοση σελ :122

⁸² Ken Plummer τεκμήρια ζωής, Εισαγωγή στα προβλήματα και τη βιβλιογραφία μιας ανθρωπιστικής μεθόδου, εκδόσεις : Gutenberg Αθήνα 2000 σελ :42

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου
γεγονότα στα οποία συμμετείχαν οι ίδιοι, στην εργασία μου υπάρχει και το ερευνητικό μέρος το οποίο αποτελείται από τις συνεντεύξεις ατόμων από τις δυο αυτές ομάδες καθώς και την ανάλυση των συνεντεύξεων αυτών και από τα συμπεράσματα που προκύπτουν από αυτές. Δεν προσπαθώ να γενικεύσω την κατάσταση στην οποία ζούσαν, ή την κατάσταση την οποία αντιμετώπισαν όταν επέστρεψαν στην Ελλάδα, αλλά προσπαθώ μέσα από ανεξάρτητες συνεντεύξεις να μαζέψω κάποιες πληροφορίες που με ενδιαφέρουν. Πληροφορίες όπως η καθημερινότητα, η εκπαιδευτική τροχιά των ανθρώπων αυτών, η επαγγελματική τους κατάρτιση μέσα από το σχολείο, αλλά και οι συνθήκες στις οποίες βρέθηκαν όταν ήρθαν στην Ελλάδα. Προσπαθώ μέσα από τρεις κατηγορίες ανθρώπων, που διαφέρουν ηλικιακά, να δω τις μνήμες τους από τα χρόνια στην Τσεχία και την σύγκριση που κάνουν με τα χρόνια που ζουν εδώ στην Ελλάδα, κυρίως στο θέμα της εκπαίδευσης και της εργασίας.

Ο λόγος που επέλεξα αυτήν την μεθοδολογία και όχι μια μεθοδολογία που να εμπεριέχεται στον θετικισμό είναι το γεγονός ότι το ενδιαφέρον μου δεν επικεντρώνεται σε γενικές πληροφορίες που αφορούν μια συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα, τους πολιτικούς πρόσφυγες, σε ένα συγκεκριμένο τόπο, την Τσεχοσλοβακία και σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο, τα χρόνια μετά τον εμφύλιο, αλλά για τα βιώματα και τις μνήμες που έχουν από εκείνη την χρονική περίοδο, οι άνθρωποι αυτοί. Συνεπώς, ο θετικισμός του οποίου η θεωρία αφορά την ανακάλυψη καθολικών νόμων της κοινωνίας και της ανθρώπινης συμπεριφοράς μέσα σε αυτήν⁸³, δεν αντεπεξέρχεται στα ερωτήματα και στα ζητήματα που θέλω να ερευνήσω.

Στόχος μου είναι οι συνεντεύξεις που παίρνω να μην είναι απλές συνεντεύξεις με συγκεκριμένες ερωτήσεις αλλά περισσότερο αφηγηματικές συνεντεύξεις μέσα από τις οποίες θα ξετυλιχθεί το κουβάρι των παιδικών χρόνων των ατόμων αυτών και κυρίως τα σχολικά τους χρόνια και οι εντυπώσεις, οι αναμνήσεις και οι εμπειρίες που έχουν μείνει στα άτομα αυτά από το σχολείο.

Τα άτομα από τα οποία παίρνω συνέντευξη είναι και άντρες και γυναίκες, μέσης ηλικίας και από διάφορα κοινωνικά στρώματα. Τόσο το φύλο τους, όσο και το επάγγελμα τους είναι παράγοντες οι οποίοι δεν επηρεάζουν τα συμπεράσματα που προκύπτουν καθώς η μόρφωση και η εκπαίδευση που δέχθηκαν τα άτομα αυτά είναι η ίδια και κάτω από τις ίδιες συνθήκες. Έτσι ο διαφορετικός τρόπος εξέλιξής τους και επαγγελματικής τους αποκατάστασης δεν έχει να κάνει με το φύλο τους ούτε από ποιο κοινωνικό στρώμα προέρχονται. Συνεπώς τα άτομα από τα οποία πήρα συνέντευξη χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες :

- a. Στην πρώτη κατηγορία βρίσκονται οι Έλληνες, οι οποίοι γεννήθηκαν στην Ελλάδα αλλά πήγαν πρόσφυγες στην Τσεχοσλοβακία, όπου πήγαν και σχολείο.
 1. Η κυρία Σοφία γνωστή της γιαγιάς μου, ήρθε στο σπίτι της γιαγιά μου για να της πάρω συνέντευξη. Η κυρία Σοφία,

⁸³ Louis Cohen, Lawrence Manion Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας, εκδόσεις : μεταίχμιο Αθήνα 1994, 4^η έκδοση σελ :24

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

είναι 64 χρόνων, γεννήθηκε στην Ελλάδα, αλλά έφυγε πολιτικός πρόσφυγας στην Τσεχοσλοβακία, πολύ μικρή μαζί με την αδερφή της και τις γιαγιάδες της καθώς οι γονείς της ήταν ήδη αντάρτες και δεν τους γνώρισε. Τώρα ζει στην Νάουσα και εργάζεται ως καθαρίστρια σε διάφορα σπίτια και γραφεία.

2. Η κυρία Γεωργία επίσης γνωστή της γιαγιάς μου ήρθε και αυτή στο σπίτι της γιαγιάς μου και πίνοντας καφέ μου είπε κάποια πράγματα για την ζωή της. Γεννήθηκε, στην Ελλάδα αλλά έφυγε πολιτικός πρόσφυγας με τους γονείς της σε ηλικία έξι, επτά χρονών. Τώρα ζει στην Νάουσα, όπου για κάποια χρόνια δούλεψε ως αποκλειστική νοσοκόμα και τώρα έχει ένα περίπτερο με την κόρη της και είναι 59 χρονών. Στην Ελλάδα ήρθε μετά το 1990 μαζί με τον άντρα της και την οικογένειά της. Στην συνέχεια η κυρία Τασούλα, με υποδέχτηκε στο σπίτι της.
3. Η κυρία Τασούλα είναι ελληνίδα που γεννήθηκε στην Ελλάδα και αφού πολέμησε στον εμφύλιο, έφυγε στην Τσεχοσλοβακία. Έφυγε από την Ελλάδα όταν ήταν οχτώ χρονών ορφανή, είναι 70 χρόνων περίπου, ζει στην Νάουσα με την οικογένειά της όπου ζει από το 1981 και τώρα δεν εργάζεται αλλά παίρνει σύνταξη.

b. Στην δεύτερη κατηγορία ανήκουν οι Έλληνες που γεννήθηκαν στην Τσεχοσλοβακία και πήγαν εκεί σχολείο.

1. Στην αρχή πήρα συνέντευξη από τον κύριο Γιάννη που ανήκει στην 2^η κατηγορία, εργάζεται ως βοηθός υδραυλικού και ζει στην Νάουσα και είναι 54 χρόνων, ήρθε στην Ελλάδα μαζί με τους γονείς του το 1978 και με υποδέχτηκε στο σπίτι του μαζί με την γυναίκα του.
2. Το άλλο άτομο από την ίδια κατηγορία από το οποίο πήρα συνέντευξη είναι ο κύριος Τάσος ο οποίος είναι Έλληνας που γεννήθηκε στην Τσεχία και ήρθε στο σπίτι της γιαγιάς μου να μου πει μερικά πράγματα για την ζωή του εκεί. Είναι 54 χρόνων, εργάζεται και ζει στην Νάουσα με την οικογένειά του. Στην Ελλάδα ήταν από τους πρώτους που ήρθανε, το 1966 μαζί με τους γονείς του, τα αδέρφια του και τις νύφες του.
3. Τέλος, η κυρία Ελένη, είναι Ελληνίδα που γεννήθηκε στην Τσεχία και με υποδέχτηκε στο σπίτι της για να μου μιλήσει. Είναι 53 χρόνων, ζει και εργάζεται στην Νάουσα.

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

- c. Τέλος στην τρίτη κατηγορία ανήκουν οι Τσέχοι που ήρθαν στην Ελλάδα και ενώ την βασική τους μόρφωση της απέκτησαν στην Τσεχία, όταν ήρθαν στην Ελλάδα είχαν και εδώ κάποια μόρφωση.
1. Σε αυτήν την κατηγορία ανήκει η κυρία Μιλάνα που είναι η σύζυγος του κύριου Γιάννη. Έχει την ίδια ηλικία με τον κ. Γιάννη, ζει στην Νάουσα και εργάζεται σαν καθαρίστρια σε μια ταβέρνα. Το επόμενο άτομο που πήρα συνέντευξη είναι η κυρία Γιώτα, τσέχικης υπηκοότητας που ήρθε στην Ελλάδα με τον άντρα της που είναι Έλληνας.
 2. Η κυρία Γιώτα με δέχτηκε στο σπίτι της. Είναι 32 χρονών και σπούδασε στην Τσεχία σε μια σχολή για τα τρένα, τον αντίστοιχο ΟΣΕ της Ελλάδας αλλά εδώ δεν εργάζεται τώρα. Μένει στην Βέροια μαζί με τον άντρα της και την οικογένεια του όπου ήρθε μετά το 1990.

Συνέντευξη

Η προσωπική ιστορία ζωής είναι η εξιστόρηση της ζωής ενός ατόμου με τα δικά του λόγια. Αυτό μπορεί να γίνει με υλικό που συλλέγεται τμηματικά και μπορεί να έχει διάρκεια αρκετά χρόνια. Το άτομο εξιστορεί γεγονότα της ζωής του και αυτά ηχογραφούνται. Αυτό όμως οφείλω να τονίσω είναι μια υποκειμενική αναφορά, δείχνει δηλαδή, τον τρόπο που βλέπει το άτομο τα γεγονότα από την δική του σκοπιά⁸⁴. Για τις ιστορίες ζωής συνήθως χρησιμοποιείται η αφηγηματική συνέντευξη. Η αφηγηματική συνέντευξη όπως κάθε είδους συνέντευξη άλλωστε έχει κάποιους κανόνες τους οποίους πρέπει να ακολουθήσει ο ερευνητής έτσι ώστε το αποτέλεσμα να είναι ικανοποιητικό, γεμάτο στοιχεία για τον ερευνητή αλλά παράλληλα να μην έχει προκαλέσει στο υποκείμενο ενόχληση ή δυσφορία. Συνοπτικά οι κανόνες αυτοί είναι :

Προετοιμασία της συνέντευξης προσεκτικά : Ο ερευνητής θα πρέπει να προετοιμάσει πολύ προσεκτικά την συνέντευξη του καθώς και το υποκείμενο της συνέντευξης. Σύμφωνα με τον κανόνα, προσπάθησα και εγώ να προετοιμαστώ όσο μπορούσα για τις συνεντεύξεις που θα έπαιρνα. Έτσι πριν ακόμα συναντήσω τα άτομα που θα έπαιρνα συνέντευξη, σημείωσα κάποια από τα πράγματα που ήθελα να μάθω, αφήνοντας ένα κενό σε περίπτωση που προκύψει κάτι άλλο που θα θέλω να μάθω στην πορεία.

⁸⁴ Ken Plummer *τεκμήρια ζωής, Εισαγωγή στα προβλήματα και τη βιβλιογραφία μιας ανθρωπιστικής μεθόδου*, εκδόσεις : Gutenberg Αθήνα 2000 σελ :37-38

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

Η συνέντευξη να διενεργείται μόνο από άτομα των οποίων οι εμπειρίες ενδιαφέρουν πραγματικά τον ερευνητή : Τα άτομα τα οποία ο ερευνητής έχει επιλέξει να πάρει συνέντευξη θα πρέπει να είναι άτομα των οποίων οι εμπειρίες θα του δώσουν υλικό για την έρευνα του και όχι άτομα των οποίων οι εμπειρίες θα τον αποσπάσουν από την πορεία της έρευνας του. Υπενθυμίζοντας στον εαυτό μου το θέμα της εργασίας, προσπάθησα να βρω άτομα που θα μου μιλούσαν για τις εμπειρίες τους τα χρόνια που ζήσανε στην Τσεχοσλοβακία, είτε είχαν γεννηθεί εκεί, είτε είχαν πάει πρόσφυγες εκεί.

Ο ερευνητής πρέπει να δηλώσει από την αρχή τον σκοπό που εξυπηρετεί η συνέντευξη : Από την αρχή ακόμα της συνέντευξης είναι αναγκαίο να ειπωθεί για ποιον λόγο δίνεται η συνέντευξη και ποιους σκοπούς εξυπηρετεί. Έτσι ώστε το υποκείμενο της συνέντευξης να γνωρίζει από την αρχή τους σκοπούς του ερευνητή για το υλικό που συγκεντρώνει. Επίσης καλό θα είναι να τονισθεί ότι θα κρατηθούν ανώνυμα τα προσωπικά στοιχεία του υποκειμένου. Για τον λόγο αυτό, επειδή στην αρχή επικοινωνήσα τηλεφωνικά με τα άτομα που θα έπαιρνα συνέντευξη, αφού τους είπα ποια είμαι και τον λόγο που τους τηλεφωνώ, τους τόνισα ότι οι συνεντεύξεις θα είναι ανώνυμες και ότι θα βάλω άλλα ονόματα στην θέση των δικών τους, αν και υπήρχαν μερικές περιπτώσεις όπου τα άτομα δεν είχαν πρόβλημα με το να ακουστεί το όνομα τους. Ακόμη τους εξήγησα για την εργασία που κάνω και ποιο είναι το θέμα της.

Ο ερευνητής καλό θα είναι να αφηγηθεί κάτι δικό του : Στην αρχή της συνέντευξης καλό θα ήταν ο ερευνητής να αφηγηθεί κάτι από τον εαυτό του π.χ. με τι ασχολείται, ποιος είναι. Αυτό θα βοηθήσει και το υποκείμενο να νιώσει πιο οικεία αλλά δεν θα πρέπει να καταρριφθούν οι ρόλοι του αφηγητή και του ακροατή. Οι ρόλοι πρέπει να είναι καθορισμένοι από την αρχή. Στην αρχή με το που βρισκόμουν με τα άτομα, άρχισα να τους μιλάω και να τους λέω, πόσο χρονών είμαι, σε ποια πόλη και σε ποια σχολή σπουδάζω, χωρίς όμως να μακρηγορώ ή να πλατειάζω μιλώντας για τον εαυτό μου γιατί ήξερα ότι θα πηγαίναμε μετά στην συζήτηση και θα ήταν δύσκολο να επικεντρωθούμε στην συνέντευξη. Κάποιοι από αυτούς συμμετείχαν και με ρωτούσαν, σε ποιο έτος είμαι, τι θα κάνω όταν τελειώσω και άλλα, μπαίνοντας σιγά-σιγά στο κλίμα και αρχίζοντας να αισθάνονται όλο και πιο άνετοι.

Ο ερευνητής οφείλει να έχει χρόνο και ενδιαφέρον : Κατά την διάρκεια της συνάντησης και της συνέντευξης ο ερευνητής οφείλει να έχει χρόνο και να μην πιέζει το υποκείμενο να του αφηγηθεί αυτά που θέλει να μάθει. Επίσης ο ερευνητής πρέπει να ακούει το υποκείμενο με ενδιαφέρον και να μην βαριέται από τα παραπάνω πράγματα που μπορεί να αφηγηθεί το υποκείμενο και που δεν έχουν σχέση με το αντικείμενο της έρευνας. Και οι δυο παραπάνω περιπτώσεις βοηθούν το αντικείμενο να νιώσει άνετα και να ανοιχθεί προσφέροντας στο τέλος το υλικό που χρειάζεται ο ερευνητής. Σε αντίθετη περίπτωση το υποκείμενο κλείνεται και η συνέντευξη δεν προσφέρει το κατάλληλο υλικό στον ερευνητή. Καθ' όλη την διάρκεια των συνεντεύξεων προσπαθούσα να παρακολουθώ με ενδιαφέρον τα άτομα που μιλούσαν και για τον λόγο αυτό, συνήθως κλεινόμασταν σε ένα δωμάτιο που δεν υπήρχε κανένας άλλος γύρω μας και δεν μας αποσπούσε κανείς την προσοχή και έτσι παρακολουθούσα συνεχώς τον αφηγητή.

Ο ερευνητής οφείλει να ελέγξει αν το υποκείμενο έχει καταλάβει περί τίνος πρόκειται η συνέντευξη που δίνει : Το υποκείμενο πρέπει να γνωρίζει ότι οφείλει να

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου
αφηγηθεί την ζωή του ή ένα μέρος αυτής και όχι να προβάλλει «θεωρίες» για αυτήν. Στην αρχή, τόσο από το τηλέφωνο όσο και όταν τους συναντούσα από κοντά, μιλούσα στον κάθε αφηγητή χωριστά, προσπαθώντας να του εξηγήσω τι ζητάω από αυτόν να μου πει και τι θέλω να μάθω από αυτόν.

Ο ερευνητής κατά την διάρκεια της συνέντευξης πρέπει να είναι συγκρατημένος στις αντιδράσεις και εκδηλώσεις του : Ο ερευνητής δεν πρέπει να εμπλακεί στην αφήγηση, ούτε να εκδηλώσει τα συναισθήματα που του προκαλούνται αλλά να ακούσει προσεκτικά την αφήγηση του υποκειμένου. Γενικά εκτός από ελάχιστες περιπτώσεις που ρωτούσα, όταν έβλεπα ότι ήθελα να μάθω κάτι ή έβλεπα ότι κολλούσε ο αφηγητής να μου μιλήσει δεν τον έκοβα και τον άφηνα να μιλήσει μόνος του. Αν και υπήρχαν αρκετές περιπτώσεις που ήθελα να μιλήσω και να εμπλακώ σε αυτά που μου έλεγαν, προτίμησα να μην εκφραστώ και κόψω τον ειρμό των σκέψεων τους.

Ο ερευνητής πρέπει να αποφεύγει στην αρχή της συνέντευξης του ερωτήσεις του τύπου «γιατί;» ή « για ποιο σκοπό;» : Σκοπός του ερευνητή δεν είναι να κάνει το υποκείμενο να αιτιολογηθεί για κάποια κατάσταση ή κάποια ενέργεια αλλά να προκαλέσει το υποκείμενο να του αφηγηθεί την ιστορία του. Εάν έκανα κάποια ερώτηση προσπαθούσα να μην ρωτήσω γιατί έκανε κάτι, αλλά να ρωτήσω να μου πει κάτι που θυμόταν από τα χρόνια που έζησε στην Τσεχοσλοβακία.

Ο ερευνητής θα πρέπει να αφήσει τις ερωτήσεις, οι οποίες περιέχουν κάποιο σκοπό για την μετέπειτα φάση της συνέντευξης : Στην αρχή το υποκείμενο αφηγείται πιο ελεύθερα και πιο αυθόρμητα. Έτσι ο ερευνητής οφείλει να το ακούσει χωρίς να διακόπτει και όταν αργότερα τελειώσει το υποκείμενο την αφήγηση να του κάνει τις ερωτήσεις που τον ενδιαφέρουν. Γενικά οι ερωτήσεις που έκανα ήταν ελάχιστες και αυτές γινόταν μόνο σε περιπτώσεις που ήθελα να μάθω κάτι και που έβλεπα ότι ο αφηγητής κολλούσε και δεν ήξερε τι να πει ή κολλούσε και δεν μιλούσε.⁸⁵

Εργαλεία

Για τις συνεντεύξεις μου έκανα ήταν απαραίτητο να χρησιμοποιήσω το κασετόφωνο. Πριν ξεκινήσει η συνέντευξη, έλεγα σε όλους εάν έχουν πρόβλημα να χρησιμοποιήσω το κασετόφωνο. Αν και όλοι ήταν θετικοί στην χρήση του, υπήρχαν και οι περιπτώσεις που κάποιοι ένιωθαν άβολα και αυτό φάνηκε είτε δείχνοντας το κασετόφωνο με τα χέρια τους, είτε με τα μάτια τους. Επίσης είναι αρκετές οι περιπτώσεις που μόλις έκλεινε το κασετόφωνο, συμπληρώνανε πράγματα με μεγαλύτερη άνεση και ευχέρεια. Παρατήρησα ότι τόσο στην αρχή, πριν από την συνέντευξη, όσο και στο τέλος αφού έκλεινε το κασετόφωνο, όλοι τους ήταν πιο χαλαροί και μιλούσαν χωρίς να σκέφτονται τι θα πουν γνωρίζοντας ότι αυτά που λέγαμε εκείνη την στιγμή δεν καταγραφόταν πουθενά. Όταν όμως άνοιγε το κασετόφωνο, εγώ σταματούσα να μιλάω εκτός από κάποιες ερωτήσεις που έκανα σε κάποια σημεία. Έτσι τον λόγο τον κατείχαν τα άτομα από τα οποία έπαιρνα συνέντευξη. Έτσι ξεκινώντας να αφηγούνται τι μνήμες τους μέσω ενός μονόλογου

⁸⁵ Κοινωνικός μετασχηματισμός, εκπαίδευση και τοπική κοινωνία επιμέλεια : Παπαϊωάννου, Peter Alheit, Henning Salling Olesen Ρέθυμνο Ανώγεια 1998 σελ 140-143

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

πλέον και όχι μιας συζήτησης και γνωρίζοντας ότι πλέον είναι στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος, προσπαθούσαν, κατά την γνώμη μου, να εκθέσουν την ζωή τους και τις μνήμες τους με έναν τρόπο όπου, θα κάνει εντύπωση, θα είναι άξιος προσοχής και ενδιαφέροντος και θα κρύψει τα σημεία για τα οποία δεν θέλουν να μιλήσουν, είτε γιατί η καταγραφή τους, θα τους σημαδέψει, είτε γιατί ντρέπονται για αυτά, είτε γιατί απλά δεν θέλουν να μοιραστούν. Ας μην ξεχνάμε ότι μίλησα με άτομα τα οποία, ένιωσαν έντονα πάνω τους το στίγμα του κομμουνιστή, με ότι συνέπειες μπορεί να έχει αυτό, όπως είναι η εβδομαδιαία παρουσία τους στο τμήμα της περιοχής. Αλλά ας πάρουμε υπόψη μας και τον παράγοντα της μη καταγραφής κάποιων συζητήσεων. Το να μιλάς προφορικά με έναν άνθρωπο και να του πεις κάποια πράγματα για τον εαυτό σου, όταν δεν υπάρχει κασετόφωνο, ή δεν καταγράφεται χειρόγραφα, είναι κάτι που δεν σε ενοχλεί ιδιαίτερα καθώς ξέρεις ότι αυτά που έχεις πει αφού δεν έχουν καταγραφεί με κάποιον τρόπο, σε λίγο καιρό θα ξεχαστούν ή ακόμα και αν τα θυμάται αυτός στον οποίο τα αφηγήθηκες, δεν θα θυμάται ακριβώς πως τα είπες άρα δεν θα βασιστεί και σε αυτά ή πιθανόν να μην θυμάται ποιος του τα είπε αλλά να τα θυμάται πολύ γενικά και αόριστα.

Ακολουθώντας τους παραπάνω κανόνες και έχοντας συγκεντρώσει τα άτομα που χρειάζονται για την έρευνα μου ξεκινώ και παίρνω μια σειρά συνεντεύξεων μέσα από τις οποίες τα άτομα αυτά μου διηγούνται την ζωή τους είτε ως πολιτικοί πρόσφυγες είτε ως οικονομικοί μετανάστες δίνοντας όμως βαρύτητα στα παιδικά και σχολικά τους χρόνια.

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

3. ΟΙ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

Συνέντευξη πρώτη

(Ο κύριος Γιάννης και η κυρία Μιλάνα είναι ένα αντρόγυνο, γνωστοί του πατέρα μου, που με υποδέχτηκαν στο σπίτι τους για να τους πάρω την συνέντευξη. Ο κύριος Γιάννης ανήκει στην 2^η από τις κατηγορίες που υπάρχουν στις σελίδες 33 και 34, ενώ η κυρία Μιλάνα ανήκει στην 3^η κατηγορία)

Ελένη : θα ήθελα να μου πείτε ότι θυμάστε από τα χρόνια που ζήσατε στην Τσεχοσλοβακία.

Κ. Γιάννης : ονομάζομαι Γιάννης Παπαδόπουλος, γεννήθηκα στο Μπρνο της Τσεχίας, θέλεις να σου πω και χρονολογία (γέλια)

Ε : αν δεν έχετε πρόβλημα, όπως νομίζετε.

Κ.Γ : 22-5-1957. από τα παιδικά μου χρόνια τι θυμάμαι; Τον παιδικό σταθμό, που ήταν στο Μπρνο, μέσα στην πόλη. Μετά τον παιδικό σταθμό πήγαμε σε δημοτικό, σε τσέχο σχολείο. Ε όταν δεν πηγαίναμε σχολείο παίζαμε στην γειτονιά. Εγώ δεν έμενα συνέχεια μέσα στον σταθμό, ήταν ο πατέρας μου και η μητέρα μου στο Μπρνο και ζούσα μαζί τους. παίζαμε και με Έλληνες και με Τσέχους, όλοι μαζί. Ε καλά ήτανε. Μετά το δημοτικό πήγα 3, 3,5 χρόνια σε μια τεχνική σχολή, τελείωσα υδραυλικός, ε και μετά τη σχολή αρχίσαμε να δουλεύουμε. Δούλεψα σαν υδραυλικός έξω όχι σε κανένα εργοστάσιο. Ε δουλέψαμε τρία χρόνια και μετά το '78 γυρίσαμε στην Ελλάδα, στην πατρίδα μας (γέλια). Ε τώρα τι άλλο θες να σου πω; Τι θέλεις να μάθεις;

Ε : καθόλου ελληνικά κάνατε ;

Κ. Γ : έκανα, πόσο έκανα; Αν έκανα κάνα χρόνο ελληνικά, παραπάνω όχι. Σαν φροντιστήριο.(παύση) Κάναμε Ιστορία μάλλον.

Παρεμβολή της γυναίκας του της κ. Μιλάνας : Που αν έκανες μαθήματα στην Τσεχία;

Κ.Γ : Ναι πήγα και εκεί.

Κ. Μ : Α έκανες και εκεί ;

Κ. Γ : Και εκεί πήγα για ένα χρόνο, ούτε ένα χρόνο, ούτε θυμάμαι. Μια φορά την βδομάδα ήταν, ξέρω γω. Κάναμε ιστορία και λίγο γραμματική, να μάθουμε να βάζουμε την υπογραφή μας τίποτα άλλο. Αλλά ήταν καλά στην Τσεχία. Οι Τσέχοι κανονικά μας φερότανε. Δεν είχαμε κανένα πρόβλημα. Έκανα και πιο πολύ παρέα με Τσέχους, δεν ήταν και πολύ Έλληνες, ήταν και μεγάλη πόλη και γι' αυτό έκανα πιο πολύ με Τσέχους. Η ζωή για μένα ήταν καλή εκεί. Καλύτερη από ότι εδώ. Είχα σίγουρη δουλειά., παίρναμε και καλά λεφτά, από θέμα διασκέδασης δεν το συζητάω καθόλου, είχε τα πάντα και ντίσκο και όλα δεν είχαμε πρόβλημα όπου θέλαμε να πάμε όλα τα βρίσκαμε, ότι θέλαμε, ήταν καλύτερα το σχολείο ήταν καλύτερο(παύση) Πηγαίναμε από τις 8 μέχρι τις 2.(παύση) Μετά εγώ προσωπικά πήγαίνα στα γαλλικά για 4 μήνες.

Κ. Μ . : Και μπάσκετ, δεν έπαιζες μπάσκετ ;

Κ. Γ : και μπάσκετ έπαιζα.

Κ. Μ. : Αυτά όλα ήταν τζάμπα. Ότι και να κανες έξω από το σχολείο όλα ήταν τζάμπα για αυτό μπορούσε το παιδί να κάνει οτιδήποτε, είτε άθλημα ήταν, είτε γλώσσες ότι ήθελες έκανες, δεν σκεφτόταν ο γονιός που να σε στείλει και γιατί να σε

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου
στείλει, γιατί όλα ήταν κρατικά όλα ήτανε πώς να στο πω δεν σκεφτόσουν να στείλεις το παιδί σου ξέρω γω, σε πέντε, μια στο μπάσκετ, μια στο μπαλέτο, όλα ήταν τζάμπα και το παιδί όλη μέρα μπορούσε να κάνει οτιδήποτε δεν σκεφτόντουσαν.

Ε : Για πέστε μου.

Κ Μ. : Εγώ τι να σου πω, εγώ ήμουν άλλη περίπτωση βέβαια, εγώ γεννήθηκα κοντά από το Μπρνο που ήρθε και ο Γιάννης , σε μια μικρή πόλη με είκοσι χιλιάδες κατοίκους, ούτε... και εγώ το ίδιο είναι, το ίδιο σύστημα που ήταν σε όλα τα... σε όλα, σε όλες τις πόλεις. Πήγαινες παιδικό, παιδικό πήγαινες από τριών χρονών γιατί η μαμά μέχρι τρία χρόνια μπορούσε και καθόταν με το παιδί, δεν ήταν και πληρωνόταν από το κράτος και καθόσουν με το παιδί. Όταν έγινε τριών χρονών, πήγαινε κανονικά παιδικό. Στα έξι σου τελειώνει το παιδικό και πήγαινες κανονικά δημοτικό, όπως εδώ. Στο δημοτικό μας, εδώ το δημοτικό το έχετε έξι χρόνια και μετά λέγεται γυμνάσιο. Εμείς έχουμε οχτάχρονο δημοτικό...

Κ. Γ. εγώ έκανα εννιά χρόνια

Κ. Μ. : ο Γιάννης έτυχε εννιάχρονο ακόμα δημοτικό και η Μάγδα έτυχε εννιάχρονο [μια φίλη του ζευγαριού που ήρθε αργότερα]. Πηγαίνεις οχτώ χρόνια δημοτικό και μετά είναι διάφορα ή πηγαίνεις πανεπιστήμιο που λέγεται γυμνάσιο, υπάρχουν σχολές, τεχνικές σχολές που μαθαίνεις μια τέχνη, όπως ο Γιάννης που έμαθε υδραυλικός, εγώ έμαθα τρισημίση χρόνια είναι πάλι, όπως του Γιάννη, απλώς εγώ έμαθα πωλήτρια , στην Ελλάδα βέβαια δεν υπάρχει πωλήτρια σχολή, όλα είναι ιδιωτικά, σε μας ήταν κρατικό, μιλάμε όπου και να πήγαινες ίδια προϊόν βρήκες, πάει να πει, που τώρα για εδώ είναι παράξενο να πεις μια πωλήτρια τι σχολή θα χει. Είναι πολύ απλό. Όταν πουλούσα παράδειγμα εγώ ύφασμα, εγώ ήξερα ακριβώς πως πλέκεται, από που βγαίνει, σε τι βαθμούς πρέπει να πλένεται, πως πρέπει να κοπεί και όλα αυτά για το κάθε προϊόν. Η Μάγδα και εγώ είμαστε σε σχολή με ρούχα, χαλιά, κουρτίνες και γούνες. Ήταν ας το πούμε το ένα τμήμα. Το άλλο το τμήμα ήταν ξέρω εγώ για οτιδήποτε για σούπερ μάρκετ, το άλλο το τμήμα ήταν οτιδήποτε από ξέρω εγώ κουζινικά, ηλεκτρικά κατάλαβες; Καταρχήν κάθε επάγγελμα έχει και μια σχολή, μέχρι και ο, μέχρι και ο τσαγκάρης είχε σχολή, δεν μπορούσες να δουλεύεις σε μια, σε κάποια αυτή χωρίς να έχει σχολή, δεν γινόταν αυτό.

Κ. Γ : Έπρεπε να πάρεις το πτυχίο.

Κ Μ. Έπρεπε να πάρεις το πτυχίο για να μπορείς να δουλεύεις αυτή τη δουλειά. Γιατί το σύστημα για μας , που για αυτό το λέμε ήταν για πιο, για πιο λόγο ήταν καλύτερο, ξέρω εγώ, φέτος μιλάμε το 2006, εκατό γιατροί βγήκαν στη σύνταξη και εκατό γιατροί μπήκαν, τελείωσαν τη σχολή τους και μπήκαν στη θέση αυτή, πάει να πει δεν υπήρχε ανεργία, δεν υπήρχε να σκεφτείς όταν πληρωθείς, αν θα σε κολλήσει ένσημο, πως θα πας το παιδί στο σχολείο, μιλάμε για μια ήσυχη και όμορφη ζωή. Χωρίς προβλήματα, χωρίς τίποτα. Μετά έκανα και εγώ την σχολή, όπως τεχνική, εγώ σαν πωλήτρια βέβαια και έφυγα από το σπίτι μου. Όχι μαλωμένη. Έφυγα γιατί εμείς στα δεκαοχτώ, δεκαεννιά προσπαθούμε να φύγουμε από τους γονείς για να μείνουμε μόνοι, τώρα βέβαια άλλαξαν τα πράγματα, εδώ σου μιλάμε πριν το '90 ναι; Δεν σου μιλάμε για τα σημερινά. Σήμερα δεν ξέρουμε. Είναι ίδιο σύστημα όπως και στην Ελλάδα τώρα. Μιλάμε για τότε όταν ήμασταν. Όπως λέει και ο Γιάννης δεν μπορώ να συγκρίνω το σχολείο εδώ στην Ελλάδα πως ήταν τότε και μεις πως ήμασταν τότε, σήμερα μπορούμε να πούμε ότι, να παράδειγμα την Αθηνά, που την έκανα τρία χρόνια δημοτικό η παιδεία σίγουρα ήταν καλύτερη στην Τσεχία, από ποια άποψη, γιατί, μέχρι την πέμπτη τάξη, τελειώνει το παιδάκι το μάθημα, ξέρω

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

Γω, μια, μιάμιση ώρα, πήγαινε έτρωγε στην εστία, είχαμε κάτι μεγάλες εστίες που τρώγαν τα παιδάκια, όλοι μας, άλλα τα μεγάλα πήγαιναν σπίτι και άλλα καθόταν, όπως το λέμε εδώ στο ολόημερο, ναι; Εκεί ήταν μια άλλη δασκάλα, όχι απ' τα μαθήματα, μια άλλη δασκάλα, έκανε το παιδάκι όλα τα μαθήματα, όλα τα πάντα και ερχόταν το παιδί στο σπίτι, τρεις, τρισίμιση, φαγωμένο, διαβασμένο και τελείωσε, η μαμά δεν χρειαζόταν να κάτσει και αχ πότε να διαβάσει, αχ πότε να φάει, κατάλαβες; Προ παντός η γυναίκα στην Τσεχία έστω που δούλευαν, όλοι δουλεύαμε δεν υπήρχε άνθρωπος που δεν δούλευε, αν δεν δούλευες και δεν είχες δικαιολογητικά από το γιατρό μπορούσες και να πας και φυλακή γιατί σου λέει από πού ζεις, πάει να πει κλέβεις αφού δεν δουλεύεις, όλοι δουλεύαμε, μόνο αν ήταν τέσσερα παιδιά ε τότε είχε το δικαίωμα να κάτσει στο σπίτι, δεν μπορούσες να κάτσεις και να κυκλοφοράς στους δρόμους και να... ήταν ακριβώς από ποια άποψη, να φας, να ντυθείς, να πας διακοπές, να πάρεις το αυτοκίνητο σου, το εξοχικό σου, όλα ήταν μια χαρά να ζεις μετρημένα, μιλάμε για μια τάξη κανονική, δεν μπορείς να πεις αν είχε διαφορά ο γιατρός με, εντάξει είχε πως δεν είχε, να μην λέμε και ψέματα, αλλά μπορώ να σου δώσω να καταλάβεις, εγώ σαν πωλήτρια το '89 έπαιρνα 1600 κορώνες, ε τόσο δεν παίρναμε; [απευθύνεται στην φίλη της την Μάγδα], ο μπαμπάς, ο μπαμπάς σαν δάσκαλος σε μια ε, όχι σχολή οδηγών, σε μια τεχνική σχολή που ήτανε, ο μπαμπάς έπαιρνε 2600, μιλάμε χίλιες κορώνες είχε διαφορά, έστω που ήταν τόσο, εννοείται πιο ανώτερος από μια πωλήτρια και όμως δεν ήταν τόσο φοβερές οι διαφορές, ναι; Εντάξει ένας γιατρός δεν θα πληρωθεί σαν μια πωλήτρια θα πάρει εννοείται και μεγαλύτερα, όχι όμως τόσο μεγάλες ...

Κ. Γ. : διαφορές.

Κ. Μ. : διαφορές. Για αυτό και δεν υπήρχε πώς να στο πω, πώς να το εξηγήσουμε τώρα, δεν υπήρχε αυτή η ζήλια, αυτός ο διαχωρισμός, όλοι ήμασταν ίδιοι, γι' αυτό και τον Γιάννη, πως τον πήραν οι Τσέχοι; Δεν μπορούσαν να κάνουν και τίποτα οι Τσέχοι, αφού αυτά που κάναν οι Τσέχοι, έκαναν και αυτοί και δούλευαν και σχολεία πήγαιναν, ούτε ήταν αυστηρότερα, ούτε καλύτερα, έκαναν ακριβώς το ίδιο, κατάλαβες ;

Κ. Γ : μόνο από το επίθετο καταλάβαιναν ότι είσαι ξένος

Κ Μ. : μόνο από το επίθετο καταλάβαινες ότι είσαι ξένος , καλά εντάξει και ο Γιάννης γεννήθηκε εκεί, όπως και η Μάγδα γεννήθηκαν εκεί, κανονικά ήξεραν τσέχικα, δεν τα μπερδεύαν να πεις ότι καταλάβαινες την γλώσσα, όπως εμένα τώρα με καταλαβαίνεις; Ότι δεν είμαι ελληνίδα; Καταλαβαίνεις αφού δεν μιλάω τόσο σωστά. Ο Γιάννης παράδειγμα αυτό που με λέει περισσότεροι τους ήταν Τσέχοι, η Μάγδα που ξέρω και αυτοί κατά ενενήντα τις εκατό ήταν τσέχοι, μόνο ένα, δυο, ενάμιση είχες, κάθε Παρασκευή αυτοί κάνανε και βραδιά. Εκεί τότε μαζευόταν, αλλιώς κάνανε παρέα με Τσέχους, δε τους, να μην σου τώρα, απ' την δικιά μου την μεριά, σαν Τσέχα, τους είχαν πιο ανεβασμένα, γιατί να σου πω γιατί. Στην Τσεχοσλοβακία τότε δεν μπορούσες εύκολα να βγεις, ότι ήταν στο εξωτερικό σου φαινόταν πιο ανώτερο, ε αυτό όταν το θυμάμαι, συγκεκριμένα, όταν έλεγα κάνω παρέα με την Μάγδα, που είναι ελληνίδα, λέγανε σόπα ρε, με ελληνίδα κάνεις, ναι κατάλαβες; Όταν ανακοίνωσα ότι παντρεύομαι Έλληνα το θεωρούσαν, ναι πιο μεγάλο, σαν πώς να στο πω, πιο καλό, δεν μπορούσες να το πεις, έλεγε μπράβο ε, Έλληνας ή Ελληνίδα, τότε ήταν πολύ καλό, πολλοί καλοί, άσε εντάξει η γιαγιά, η γιαγιά εντάξει, οι μεγάλοι δεν συμφωνούσαν βέβαια ποτέ εννοείται, που θα πας θα σε πουλήσει για έναν γάιδαρο (γέλια), ναι. Εντάξει, εγώ μπορώ να πω πέρασα καλά,

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

δεν μπορώ με αυτά που ξέρω, που γνωρίζω, ναι, τώρα και εγώ δεν τους ζούσα, εγώ την Μάγδα την γνώρισα, την γνώρισα το '88, '87 κάπου εκεί, μαζί δουλεύαμε σε ένα μαγαζί. Είναι αλήθεια ότι είχαν άλλη νοοτροπία λίγο, από μας, είναι άλλο, είναι πιο δεμένοι σαν οικογένεια, είναι πιο πολύ μαζευτόταν από μας, ο Τσέχος δεν είναι, όχι δεν έχει την οικογένεια, αλίμονο, απλώς δεν κάνει τόσο επαφή με την οικογένεια του, το παιδί το 18 το δείχνουν, όχι το διώχνουν να μην παρεξηγηθούμε ναι, τον αφήνουν να δημιουργηθεί μόνος του, να μην όλη την ώρα, πάρε παιδί μου λεφτά, να σε κάνω αυτό, να σε μαγειρέψω, να σε, κατάλαβες; Είναι πιο ελεύθεροι από αυτήν την άποψη. Εγώ έφυγα, ήμουν πόσο 19 χρονών από το σπίτι, ερχόμουν μόνο σαββατοκύριακο, έμενα μόνη μου, ναι; Δεν υπήρχε περίπτωση να πω εγώ την μάνα, μαμά δώσε λεφτά, στη ζωή μου, ποτέ δεν έχω πει τέτοιο πράγμα, γιατί σου λέει, κορίτσι μου έφυγες, όχι δεν κλείνει η πόρτα του σπιτιού απλώς από δω και πέρα μόνη σου. Όταν έχεις πρόβλημα πάλι θα σε βοηθήσω αλλά αυτή η νοοτροπία είναι διαφορετική στους Τσέχους και στους Γερμανούς, όλοι έτσι είναι, το παιδί πιο πολύ, το δίνουν πιο πολύ ευθύνη, τον νιώθουν πιο μεγάλο, δεν τον νταντεύουνε, κατάλαβες; Όπως εδώ. Εντάξει κάθε νοοτροπία είναι διαφορετική, δεν μπορώ να το κατηγορήσω εγώ αυτό, για αυτό βλέπεις τα παιδιά που είναι απ' έξω, δεν είναι έτσι νταντευμένα, είναι πιο... πιο σκληρά τα παιδιά είναι, δεν... κάθε χαζομάρα γιατί δεν έγινε έτσι. Φαίνονται. Έτσι είναι. Αλλά η ελληνική βραδιά έπαθα πλάκα, εκεί μ' άρεσε πάρα πολύ. Πρώτη φορά με πήγε η Μάγδα, ρε παιδί μου τι είχα πάθει εκεί. Έρχομαι εκεί ξέρεις τώρα τεράστιο αυτό, ξεκινάει το μπουζούκι, ντιν ντιν ντιν αχ λέω τι 'ναι αυτό; Τέλος πάντων κάθομαι σε ένα τραπέζι, βλέπω ελιές, αυγό βραστό με πιπέρι και με λάδι, αχ μαμά, λέω, εμείς δεν τρώμε τέτοια, πώς να το φάω τέλος πάντων τελείωσε, ξεκινάει ο χορός, ο μπαμπάς την Μάγδας ήταν πολύ σεβαστό άτομο στο Μπρνο στους Έλληνες ναι; Ξεκινάει το χορό, εμείς έχουμε άλλο χορό βέβαια, ναι εμείς χορεύουμε, άντρας, γυναίκα, ευρωπαϊκό χορό, όλοι μαζί ε να ξεκινήσουν να χορεύουν και να τους κοιτάω μαμάκα μου (γέλια), πώς να χορέψω και το μεταξύ μετά το πρώτο γυρνάει η Μάγδα να μου μάθει να χορεύω, να μην είμαι και πολύ εκτός ναι; Τέλος πάντων περνάει ο πρώτος χορός, μπαίνει στη μέση ο μπαμπάς της, χορεύει το σο, σο το λέμε; Μπράβο, όλοι παλαμάκι, ξέρεις, γονατισμένοι...

Κ. Γ. : ζεμπεκιά .

Κ.Μ. : ζεμπεκιά, και μετά και ακριβώς στο τραγούδι, εγώ δεν ήμουν αλήτης, με 'κανες εσύ, ήταν δεν ήταν αυτό; Είδες καλά το θυμάμαι. Μετά δίνει όμως στη Μάγδα το χορό και γω στεκόμουν απέξω γιατί δεν ήξερα ρε παιδί μου, πως και τι, ε μετά σιγά-σιγά μ' έβαλε και στο νόημα η Μάγδα, με 'μαθε κάποια βήματα, πήγα στο σπίτι, έφαγα πίτα, που στη ζωή μου λέω τι είναι αυτό, τι τρώω (γέλια) ναι κατάλαβες; Εγώ είχα άλλη, καταρχήν εγώ δεν έκανα ποτέ παρέα με ξένους, η πρώτη μου σαν ξένο άτομο, όχι ξένο από, από άλλη χώρα ήταν η Μαγδα ναι; Και μέσω της Μάγδας γνώρισα τον Γιάννη εγώ ναι; Δεν είχα επαφή ποτέ με ξένους, αυτό με έκανε και τόσο, τόσο μεγάλη εντύπωση, πώς να στο πω, βέβαια είχα βγει έξω, είχαμε πάει και στη Γιουγκοσλαβία και στη Βουλγαρία, στη Ουγγαρία, δεν μπορώ να πω ότι δεν ήξερα τίποτα πηγαίναμε κάθε χρόνο έξω διακοπές, δεν είχαμε κάποιο πρόβλημα, αλλά για να ζήσω με μια οικογένεια με άλλο αυτό, ήτανε πρώτα η Μάγδα, το σου λέω το θυμάμαι πολύ συγκεκριμένα πράγματα, πολύ... ήταν ωραία πολύ ωραία και τι να σε πω τώρα σαν νέα παιδιά σαν αυτό; Αυτό που λέει ο Γιάννης, θες γλέντια, θες αυτό, από το πρωί μέχρι το βράδυ, δεν ήθελες δεν πήγες, ήθελες πήγες και μεσοβδόμαδα να φανταστείς και σαββατοκύριακα, όπως εδώ ακριβώς, εντάξει μπορεί με άλλο τρόπο,

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

εμείς δεν έχουμε μπουζούκια, στην εποχή την δικιά μας ήτανε ντισκοτέκ, ναι; Μαζευόταν όλοι μαζί...

Κ. Γ. : και πολύ πιο φτηνή διασκέδαση.

Κ. Μ. : πολύ πιο φτηνή βέβαια, αλλά όχι μόνο, αυτήν την... Θα μου πεις τους το χουν βάλει και στο μυαλό εδώ σε μερικούς ανθρώπους, ότι η διασκέδαση στην Ευρώπη είναι μόνο με ποτό, είναι λάθος δεν είναι έτσι, δεν είναι έτσι, το ότι οι Ευρωπαίοι, μάλλον προς τα βόρεια πίνουν περισσότερα είναι αλήθεια αλλά όχι ότι το ποτό είναι το κυριότερο στην διασκέδαση ναι; Ήμασταν ικανοί με την Μάγδα να πάω οχτώ η ώρα στην ντισκοτέκ και να χορεύουμε μέχρι τις δώδεκα και να πιούμε μια κόκα-κόλα, πολύ χορεύαμε, πάρα πολύ, ήταν το άλλο, ήταν πολλά είδη διασκέδαση, το Σάββατο, τους χειμώνες, γινόταν αυτό το πώς το λέμε τα «πλεσί», πώς να το πούμε έτσι, με επίσημα ρούχα, με τουαλέτα εδώ, με σακάκια και αυτά, χοροί, μετά ήτανε ένα άλλο στυλ πάλι που έπαιζε το συγκρότημα ζωντανά, με ζωντανή μουσική, πάλι άλλος τρόπος διασκέδασης, ο καθένας που πήγαινε, ο Γιάννης παράδειγμα τον άρεζε πιο πολύ ροκ, πιο πολύ αυτά, εμένα μ' άρεζε ντίσκο σαν μουσική και διάλεγες που θες να πας, ο άλλος μπορεί να μην ήθελε ούτε αυτό και να θέλει να πάει βραδινό, να πάει και να κάτσει όπως κάνουμε εδώ, καθένας όπως τον βόλευε και ότι τον ταίριαζε. Είναι αλήθεια ότι όλα ήταν πιο εύκολα γιατί; Γιατί ήταν όλα κρατικά και δεν σκεφτόσυνα πώς να πας, τι να κάνεις, τι χόμπι θα βρεις, όλα ήταν χωρίς πρόβλημα, κατάλαβες; Και για τους γονείς, προπαντός για την μάνα αλλά και για μας. Α θυμήθηκες να πας να παίζεις μπάλα, παίζεις μπάλα, θυμήθηκες να παίζεις τένις έπαιζες τένις, το μόνο που πληρωνόταν που ξέρω ένα πολύ μικρό ποσό, όταν έπαιζες κάποιο όργανο, θυμάμαι που πήγα και έπαιζα πιάνο και αμάν σιγά το πιάνο που έπαιζα εγώ τέλος πάντων εκεί θυμάμαι είχε μια συμμετοχή, ένα αυτό ξέρω γω να το συγκρίνω με τα ελληνικά 10 ευρώ σε όλη τη χρονιά, παράδειγμα, μιλάμε ένα ποσό τιποτένιο.

Κ. Γ. : συμβολικό ποσό.

Κ. Μ. : συμβολικό ποσό. Μπράβο, αλλιώς για αυτό δεν... έβλεπες πολύ ήρεμη ζωή με τη σύγκριση με εδώ στην Ελλάδα, γιατί το βλέπω απτην κουνιάδα μου, γιατί παιδιά δεν έχω, δεν μπορώ να πω αλλά η κουνιάδα αχ πότε να πάει αγγλικά, αχ πότε να πάει, πότε το ένα και πότε το άλλο δεν είχαμε αυτά τα προβλήματα καθόλου, μέχρι το '90 δεν μιλάω τώρα. Τώρα άλλαξαν τα πράγματα και εκεί τα πληρώνουν τώρα και εκεί διαφορετικά. Αλλά αν ρωτάς και τα παιδιά πως μεγαλώσαν εκεί και πως είναι εδώ, εγώ πιστεύω ότι τους λείπει πολύ η Τσεχία, σίγουρα, εμένα ναι μου λείπει έχω τους γονείς, την αδερφή μου, το σοι μου, ο Γιάννης όλοι είναι εδώ, δεν είναι κανείς απαντούς εκεί, ούτε απτη μεριά της Μάγδας, όλοι είναι εδώ αλλά πιστεύω ότι, αφού θέλουν να πάνε, τους βλέπεις, πάμε Τσεχία; Έτοιμος. Μόνο διαβατήριο και φεύγα, δεν είναι, η Μάγδα το ίδιο, αν μπορούσε πιο τακτικά, ακόμα πιο τακτικά θα πήγαινε.

Ε : είπατε ήρθατε στην Ελλάδα το '78 ;

Κ. Μ. : ο Γιάννης το '78, εγώ το '91.

Ε : υπήρχε κάτι σαν τσέχικος σύλλογος, όπως είχαν οι Έλληνες;

Κ. Μ. : όχι, όχι, οι Τσέχοι δεν το έχουν αυτό. Γενικά δεν το ακούω αυτό.

Ε : για την γλώσσα ;

Κ. Μ. : για να μάθω την γλώσσα πήγα, είναι από το δήμο, είναι αυτό πως το λένε, ΝΕΛΕ. Εκεί πήγα ένα χρόνο, έμαθα να γράφω να διαβάζω, γιατί και ο Γιάννης πήγε. Ο Γιάννης όταν ήρθε δεν ήξερε και καλά ελληνικά...

Κ. Γ. : τίποτα δεν ήξερα.

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

Κ Μ. : η Μάγδα ήξερε, η Μάγδα ήξερε καλά βέβαια, γιατί μιλούσαν στο σπίτι ελληνικά αλλά ο Γιάννης επειδή έκανε παρέα με πολλούς Τσέχους δεν ήξερε, έτσι μου λέει τουλάχιστον τίποτα και αυτός σχολείο πήγε και εγώ πήγα ένα χρόνο, μισό χρόνο δεν θυμάμαι.

Κ. Γ. : και εγώ πήγα ένα χρόνο.

Κ Μ : εσύ ούτε ένα χρόνο [απευθύνεται στον άντρα της], κανονικά να διαβάξεις, δεν ξέρω μου ήταν δύσκολο στην αρχή, όταν δεν ξέρεις ούτε γκουκ να πεις, ούτε καλημέρα τίποτα, όλοι οι άλλοι γελάνε, τι Γιάννη μετάφρασε δεν γίνεται όλη την ώρα και το παίρνεις μια απόφαση και πας, μετά πως θα υπογράψεις, θα φέρνω πάντα τον άντρα μου να υπογράψει για μένα; Να διαβάξεις; Πας και μαθαίνεις. Πως; Δεν είναι, το θεωρώ χαζό εγώ να μην ξέρω να υπογράψω, να διαβάζω, δεν είναι έτσι; Εντάξει τώρα να μου πεις οι Έλληνες επειδή ήρθαν πολύ μεγάλοι άνθρωποι, δεν καθόταν να διαβάζουν, να μαθαίνουν οι Τσέχοι την γλώσσα για αυτό τα παιδιά τους εννοείται ξέρουν τέλεια την γλώσσα, γιατί με αυτήνα σπούδασαν αλλά η πεθερά μου και ο πεθερός μου δεν ήξεραν και αμαν αμαν, τα βασικά. Ο μπαμπάς της Μάγδας μιλούσε πάρα πολύ καλά τσέχικα, πάρα πολύ, η μαμά όχι τόσο ε; ο παππούς και η γιαγιά δεν ξέρω όταν τους βρήκα εγώ το '90 η γιαγιά πιο πολύ, ο παππούς ήταν εντάξει δεν πολύ μιλούσε. Εδώ δεν έχει πολύ δύναμη, δεν είμαστε τόσο πολύ, για να κάνουν, να οργανωθούν. Στο Μπρνο ήταν 3000 Έλληνες μπορεί και παραπάνω έτσι δεν είναι; για αυτό μπορείς και έκανες κάτι για να, μπορείς να τους μαζεύεις και να κάνεις και μια σχολή.

Κ. Γ. : δεν ήταν τόσοι πολλοί, στο Μπρνο ήταν 800 άτομα.

Κ. Μ : Εντάξει Γιάννη και 800 άτομα είναι ένα ποσό μεγάλο, να εμείς τώρα εδώ σαν Τσέχα, Τσέχα-Τσέχα, είμαστε πόσο, τέσσερα άτομα είμαστε, μετρημένοι στα δάχτυλα είμαστε, τι να κάνεις τώρα, εντάξει μπορείς να το κάνεις αλλά δεν υπάρχει κάτι ούτε στην Θεσσαλονίκη να μπορείς να το κάνεις, μαζεύονται μια φορά τον χρόνο εδώ στον Άγιο-Νικόλα, οι πολιτικοί πρόσφυγες, που ανάμεσα τους θα βρεις και τον Τσέχο, τον Πολωνό τον κλασσικό, ε όλοι οι άλλοι είναι παιδιά πολιτικών προσφύγων δεν είμαστε και τόσοι, τόσα παιδιά που να είναι η Τσέχα, ο Πολωνός, η Ουγγαρέζα, η... είμαστε λίγοι δεν είμαστε πολλοί, περισσότεροι είναι παιδιά από εκεί γεννημένα και ήρθαν εδώ. Αλλά εντάξει εγώ δεν είχα μεγάλο πρόβλημα όταν ήρθαν εδώ. Γιατί εδώ οι περισσότεροι ήταν απέξω, Ρωσία, Τσεχία, Πολωνία, δεν μπήκα σε ένα, σε μια πόλη που να μην ξέρω κανέναν, που δεν μπορώ να μιλήσω, τα πεθερικά μου ήταν απέξω, Τσεχία, ο άντρας μου, η κουνιάδα μου δε ν ήταν ότι ξαφνικά είσαι σε ένα χωριό που δεν ξέρεις κανένα να;

Κ. Γ. : κακά τα ψέματα υπάρχουν και οι εξαιρέσεις που...

Κ. Μ.: εντάξει υπάρχουν εξαιρέσεις, δεν μπορείς να πεις ότι κάθε γυναίκα που θα παντρευτεί Έλληνα θα βρει το ίδιο, να; Δεν μπορείς να το πεις. Εξαρτάται σε ποια παρέα θα βρεθείς. Εγώ προσωπικά δεν είχα αμάν-αμάν μεγάλο πρόβλημα, ότι σε ξέρουν όλοι και δεν ξέρεις κανέναν είναι λογικό να; Γιατί θα πούνε, ο υδραυλικός που είναι παντρεμένος με την Τσέχα, την ξένη ε κατάλαβες; Έτσι σε αντιμετωπίζουν, που αυτό στην Τσεχία δεν υπήρχε τόσο, δεν έλεγαν ο Έλληνας, αυτός ο Έλληνας, όχι δεν το είχε τόσο, εδώ να σου δώσω να καταλάβεις, εδώ τον Γιάννη ακόμα σήμερα Τσέχο τον φωνάζουνε. Κοίτα εμένα και να μην με πεις Ελληνίδα δεν είμαι και δεν θα είμαι ποτέ. κατάλαβες; Στα παιδιά που είναι, που είναι Ελληνόπουλα δεν μπορείς να τον λες ο Τσέχος, η Τσέχα, είναι λάθος για μένα.

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

Κ. Γ. : εδώ και έναν Έλληνα που ήταν στην Γερμανία μετανάστης λένε ο Γερμανός.

Κ. Μ. : ναι κακώς όμως, κακώς, δεν είναι έτσι, δεν πρέπει να είναι έτσι, γιατί και εγώ αν πάω στην Τσεχία, δεν θα με πει κανείς Ελληνίδα, Τσέχα δεν είμαι, ήμουν, είμαι και θα είμαι, έτσι είναι. κοίτα δεν μπορεί όταν είσαι και σε μια πόλη, η Νάουσα δεν είναι και μεγάλη, ναι; Όλοι ξαδέρφια είναι εδώ, να μην δώσεις κάτι, να μην σε προσέξουν δεν γίνεται και ότι πάντα τον ξένο τον προσέχεις περισσότερο από τον δικό σου είναι φυσιολογικό, δεν είναι έτσι; Δεν μπορεί να κάνεις, όχι δεν μπορείς να κάνεις αυτά που θες, εντάξει εγώ έχω το καλό που ο Γιάννης έχει με μένα ίδια νοοτροπία, με τον Έλληνα εγώ δεν θα μπορούσα να ζήσω, δεν θα μπορούσα για τι έχει πολύ διαφορετική, προπαντός με τον Ναουσαίο, που είναι πολύ βαρύς άντρας ο Ναουσαίος ναι; Εγώ δεν μπορώ να ζήσω τέτοια πράγματα και μπορώ με τον Γιάννη γιατί μεγάλωσε εκεί κατάλαβες; Όχι ότι έχω πρόβλημα με τον ίδιο τον Έλληνα, τον Ναουσαίο και παρέα κάνω και με κορίτσια και με οικογένειες κάνουμε, απλώς σαν γυναίκα δεν θα μπορούσα να ζήσω τόσο χρόνια με τον άνθρωπο που δεν είναι απέξω. Το ότι σε δείχνουν, σε δείχνουν, δεν μπορεί να γίνει, δεν γίνεται αλλιώς, αλλά κακία έτσι πολύ μεγάλη; Εντάξει να μην το σχολιάσουμε και πολύ, εντάξει δεν, είναι ένα πράγμα λίγο δύσκολο βέβαια. Ο καθένας πως το βλέπει και ο άλλος πως θα τον στηρίξει. Κοίτα εγώ προσωπικά σαν Μιλάνα δεν έχω δώσει δικαίωμα πουθενά και σε τίποτα, αν θέλει κάποιος να σε βρει, θα στο βρει το ελάττωμα, που δεν υπάρχει άτομο που να μην έχει κουσούρι, κάθε άτομο θα βρεις, για το κάθε άτομο κάτι ναι; Και περισσότερο αν είναι ο άλλος ξένος, δεν είναι έτσι; Έτσι είναι. Να αν πας εκεί, ξέρω γω να πεις έναν καφέ, θα πουν να καθόταν εκεί, αν καθόταν μια άλλη ούτε θα μιλούσε η Ημαθία, έτσι είναι και όπου και να πας εγώ πιστεύω το ίδιο είναι. αλλά έτσι μεγάλο πρόβλημα, εντάξει ήταν και στιγμές που νιώθεις άσχημα, που σε προσβάλλει, σε προσβάλλει, εγώ έτσι πιστεύω ότι είναι, τώρα κοίτα ο καθένας έχει άλλη ιδέα, εγώ έχω άλλη, η Μάγδα έχει άλλη, είναι με ποιον κάνεις παρέα, που δουλεύεις, να εγώ που δουλεύα... καλά η Μάγδα εκεί που δουλεύει τι πρόβλημα να έχει, εγώ κάτω στο εργοστάσιο που δουλεύω είναι όλο γυναίκες ναι; Εγώ δεν είχα ποτέ να με πει κάποιος η Τσέχα, όχι δεν είχα ποτέ, δεν μπορώ αν πω αυτό, υπάρχουν και άλλες περιπτώσεις, αν ο κάτω έχει πρόβλημα, σου λέει όπου και να πάει καταλαβαίνεις ότι δεν, δεν τον πάνε και ο χαρακτήρας του, εγώ είμαι και πολύ βολικιά ε, όπου θες βάλε με, στην Αφρική βάλε με και στην Αφρική θα ζήσω δεν έχω πρόβλημα. Είναι σου λέω και στον άνθρωπο, τι χαρακτήρα έχει, πως περνάς, τι περιμένεις, ο άλλος μπορεί να νιώθει κακό που δεν έχει αυτά γιατί κακά τα ψέματα αν στην Τσεχία ήμασταν και ο Γιάννης θα ταν πολύ πιο καλά και από δουλειά και από οικονομικά, όπως και εγώ, γιατί, γιατί έχεις τους γονείς σου, έχεις τους γνωστούς σου, τους συμμαθητές σου, όλοι μαζί κάνουν ένα που σε βοηθάει κάτι να κάνεις, ε εδώ θα έρθεις και εννοείται θα πλένεις πιάτα, δεν θα πας ούτε σε γραφείο, ούτε στο δήμο να δουλέψεις, ναι; Αν έχεις τέχνη, όπως έχει ο Γιάννης που την τέχνη την δουλεύει ναι; Εγώ, με την τέχνη, καλά εμένα δεν μπορείς να το πεις τέχνη, να εγώ να άνοιγα ένα μαγαζί, που καλά εδώ στην Νάουσα, αν κάποιος ξένος ανοίγει ένα μαγαζί, ο κόσμος δεν θα πάει, τον σαμποτάρει, θα πάει στον Ναουσαίο, δεν θα πάει στον ξένο, εντάξει λέμε Νάουσα, δεν λέω Θεσσαλονίκη, Αθήνα, σίγουρα εκεί δεν έχουν πρόβλημα. Κατάλαβες; Έτσι είναι.

Ε : Δηλαδή είχατε πρόβλημα να σας αναγνωρίσουν το πτυχίο;

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

Κ. Μ. : κοίτα παράδειγμα ο Γιάννης είχε πολύ μεγαλύτερο πτυχίο από ότι αναγνωρίστηκε εδώ. Γιατί ο Γιάννης, με τα τρεισήμισι χρόνια που πήγε, που έκανε κάθε μάθημα, αν θέλεις έχω φωτοτυπία να σου δείξω, κάθε μάθημα αυτή που λέμε τεχνολογία ας πούμε και η πράξη, θα πήγαινες πολύ περισσότερο στο Α, τώρα εδώ πάει σαν βοηθό του υδραυλικού. Καταρχήν σχολή υδραυλικού εδώ έγινε τώρα, εδώ και τέσσερα χρόνια έχει που είναι αυτή η τέχνη, που σπουδάζεται και σπουδάζεται για τι, για δυο χρόνια και αν που λέει ο λόγος. Αφού ο Γιάννης έκανε μια βδομάδα σχολείο, μια βδομάδα πράξη, μια βδομάδα σχολείο, μια βδομάδα πράξη.

Κ. Γ. : στο τρίτο χρόνο ήταν μόνο πράξη.

Κ.Μ. : πάει να πει αυτό εδώ, στο αναγνώρισε, πως την λέμε την υπηρεσία που στο αναγνώρισε;

Κ. Γ. : πως την λένε αυτήν που αναγνωρίζει τα πτυχία από έξω ; α το ΔΙΚΑΤΣΑ.

Κ. Μ. : ναι αυτό δεν του το αναγνώρισαν σωστά, δεν το αναγνώρισαν. Εκεί είναι, πώς να στο πω, με μια απλή εξέταση ένας άλλος γνωστός βγήκε σαν κανονικός υδραυλικός με δικαίωμα υπογραφής, κατάλαβες; Με ένα μικρό βιβλιαράκι και μια απλή εξέταση και βγαίνεις Α υδραυλικός, ο Γιάννης με τρεισήμισι χρόνια βγήκε βοηθός υδραυλικού. Εδώ είναι λάθος προσωπικά. Ναι ; γιατί δεν μιλάμε ούτε για κανα γιατρό ούτε για κανα άλλο, γιατί γιατρό να πεις είναι μια τέχνη που έπρεπε να την αναγνωρίσεις, βέβαια δεν παίζει κανα ρόλο και αμάν-αμάν να δουλέψει και να κάνει, γιατί αυτά που ξέρει ο Γιάννης, που έμαθε, υδραυλικοί που είναι οι καλύτεροι δεν γνωρίζουν. Δεν μπορεί να βγάλει μια μελέτη όπως μπορεί ο Γιάννης, να κάνει ένα σχέδιο από εργοστάσιο και να είναι υδραυλικός, δεν μπορεί να το κάνει, δεν τον εμποδίζει αυτό το χαρτί που λέει ότι είναι βοηθός, αλλά δεν είναι σωστό πώς να στο πω, δεν μπορεί έναν άνθρωπο με τρεισήμισι να τον κάνεις κατώτερο από έναν άλλο που πήγε μια απλή εξέταση, αλίμονο, δεν είναι έτσι; Γιατί ως άνθρωπος δεν μάθαινε μόνο πώς να κολλάει σωλήνες, είχε ιστορία, είχε φυσική, χημεία, είχε πολλά μαθήματα για να τελειώσει όπως εμείς ψυχολογία είχαμε στο σχολείο, χημεία, φυσική, όλα αυτά δεν είναι ότι μαθαίνεις μόνο πως πουλάς ένα πουλόβερ ή ένα πουκάμισο. Χίλια δυο πρέπει να μάθεις γύρω από αυτό το προϊόν. Εδώ ήταν αδικία, δεν ξέρω εγώ τα χαρτιά δεν τα κανα ακόμα, δεν ξέρω η Μάγδα, δεν ξέρω τι θα αναγνωριστεί από την Ελλάδα, πρέπει να είναι σαν ΤΕΙ κάπως έτσι.

Κ. Γ. : ΤΕΕ, πολύ κατώτερο, τεχνικά εκπαιδευτικά ιδρύματα, πως τα λένε, κάπως έτσι.

Κ. Μ. : Είναι φυσιολογικό αν ήμουν στην Τσεχία δεν θα έπλενα πιάτα. Μπορεί εδώ με τα πιάτα να βγάζω περισσότερα λεφτά και από εκεί αν δούλευα σε ένα μαγαζί, ναι έτσι είναι, αλλά δεν θα δούλευα σε πιάτα, σε καμιά περίπτωση, σε καμιά περίπτωση. Και αυτό το πράγμα στην Τσεχία ήταν πολύ πιο καλό γιατί δεν σε κάνανε αυτό το, εντάξει θα μου πεις τα παιδιά μεγάλωσαν εκεί, πήγαν σχολείο και πήγαν στη δουλειά ναι, αλλά και οι Έλληνες που ήρθαν μεγάλοι το '48,δεν τους έβαζαν σε κατώτερες θέσεις ναι, ο μπαμπάς της Μάγδας ήταν από τους καλύτερους που, πως το λένε Γιάννη;

Κ. Γ. : ηλεκτροσυγκολλητής.

Κ. Μ. : ναι ηλεκτροσυγκολλητής και δούλευε. Κατάλαβες; Ο μπαμπάς της είχε πολύ καλή θέση για να πεις ότι είναι με κάποιο τρόπο ξένος σε μια άλλη χώρα. Εγώ σαν Μιλάνα αποκλείεται να φτάσω σε τέτοιο σημείο και να σου πω γιατί; Η Τσέχα να είναι πιο καλά από μένα; Δεν γίνεται. Έδειχνες ότι ήξερες, ότι μπορείς και

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

το έκανες δεν σου έλεγε γιατί είσαι Έλληνας δεν θα πάρεις την θέση αυτήνα, όχι. Απαυτή την άποψη είναι λάθος στην Ελλάδα, για μένα, για μένα, μπορεί ο άλλος να σου πει γιατί να είναι ξένα στην θέση αυτή, αφού έχουμε δικά μας παιδιά, εντάξει ο καθένας όπως νομίζει. Εμείς είχαμε και το άλλο, μας λέγανε μας παίρνετε τους άντρες μας και δεν έχουμε να παντρέψουμε τις κόρες μας, ε ναι είχαμε και αυτό, σίγουρα είναι και αυτό. Εντάξει αυτό το ακούς από τις γιαγιάδες και αυτούς. Σήμερα δεν αυτό. Αλλά ότι έχουν κακία γνώμη για τον άνθρωπο από αλλού έχουν και είναι λάθος, πολύ μεγάλο, αυτά που λένε δεν είχαμε να φάμε, τρώγαμε από το ίδιο καζάνι, δεν είχαμε τηλεόραση, με ρωτούσανε αν είχαμε μπανάνες, αυτές ερωτήσεις τόσο μα τόσο χαζές δεν μπορείς να φανταστείς.

Κ. Γ. : Υπήρχε ψυχρός πόλεμος.

Κ. Μ. : Ναι αλλά μπορείς να πεις ότι γίνεται κληρονομιά, γιατί το λένε στα παιδιά τους και το πιστεύουνε, τους μένει στο μυαλό ενώ δεν είναι έτσι, δεν είναι. αυτά τι άλλο να σου πω ;

Ε : Εντάξει ευχαριστώ πολύ.

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

Συνέντευξη δεύτερη

(Η κυρία Σοφία είναι φίλη της γιαγιάς μου, που ήρθε στο σπίτι της δεύτερης για να μου μιλήσει. Η κυρία Σοφία ανήκει στην 1^η από τις κατηγορίες που αναφέρονται στις σελίδες 33 και 34)

Ελένη : μπορείς να μου πεις ότι θυμάσαι από τα παιδικά σας χρόνια στην Τσεχοσλοβακία ;

Κ. Σ.: Ε ήμουν ενάμιση μηνών, δύο μηνών, όταν με πήρανε, ενάμιση, δύο μηνών που με πήρανε οι γιαγιάς μου, με πήγανε στην Τσεχία, τώρα Γιουγκοσλαβία, Ουγγαρία, Τσεχία πως ήταν δεν ξέρω, ε ήμουν στο σταθμό μέχρι οχτώ χρονών, μην σου πω και πολλά αυτό, μέχρι οχτώ χρονών, σε πολλά, από μωράκι σε τέσσερα, τώρα το Νοβαχαράμπι το ξέρω, αυτό είναι το τελευταίο που ήμουν οχτώ χρονών, τα άλλα δεν μπορώ αν το θυμηθώ, θέλει να σκεφτώ να ρωτήσω και την αδερφή μου για να μου πει. Και ύστερα ε πήγαμε στη πρώτη τάξη στο σταθμό και δυο και δεύτερα ε μέχρι οχτώ πως είναι. Εκεί κάναμε μόνο τσέχικα, μόνο τσέχικα, ύστερα όταν πήγα με πήρανε και ήμουν εκεί στο Κρνόφ, ε πάλι απτην αρχή πήγαίνα στην δεύτερη τάξη και πήγαίνα και στα ελληνικά, αλλά δεν ξέρω όλους τους αυτό ξέρω μόνο τον Χατζητάσκο και τον Μπανάση, αυτούς τους δυο, τους άλλους δεν τους, τους ξέρω αλλά δεν τους έχω έτσι πιο, γιατί ο Μπανάσης πέθαινε και ύστερα ο Χατζητάσκος..

Ε : όχι ο Μπανάσης ζει.

Κ.Σ. : ο Μπανάσης ζει; Ο Χατζητάσκος; Ο Χατζητάσκος πέθανε, γιατί ξέρω, αυτοί οι δυο, αυτούς είχα. Ε καλά περνούσαμε, τι να πω δεν ξέρω στο σχολείο πως, πως είναι εκεί μέσα; Πηγαίναμε μέχρι, εγώ πήγαίνα μέχρι την όγδοη τάξη στα τσέχικα και στα ελληνικά πήγα πέντε, έξι χρονιές γιατί όλο τα ίδια και τα ίδια και τα παράτησα εκείνα. Στα ελληνικά τα κάναμε όλα έτσι, ε, λίγα πράγματα, δεν ήτανε όπως εδώ πέρα θρησκεία και ξέρω εγώ τι, αυτά όχι, ξέγραψε τα, ε, το εκεί πέρα, μαθηματικά, τα ελληνικά να γράφουμε να, πως το λένε έκθεση τέτοια κάναμε, όλα τα κάναμε και καθαρεύουσα όχι, τα αρχαία όχι, ξέγραψε το, μόνο λίγα πράγματα που μας έλεγαν για την Ακρόπολη και για αυτούς όλους αλλά όχι πολλά, ε, τα τσέχικα κανονικά έτσι και στο σχολείο όλα τα μαθαίναμε και τα αρχαία αλλά όχι αρχαία ελληνικά αλλά στα τσέχικα τα λέγαμε αλλά λίγα πάλι πράγματα δεν ήτανε πολλά και άλλο εκεί άλλο εδώ, άλλο τι να σε πω, δεν ξέρω.(παύση)

Ε : μέχρι πόσο χρονών πήγες σχολείο;

Κ. Σ. : Εγώ; Ε, μέχρι... γιατί εκεί είναι το δημοτικό δεν είναι όπως εδώ, έξι τάξεις και ύστερα γυμνάσιο, το γυμνάσιο με το δημοτικό είναι μαζί, εννιά τάξεις, εγώ πήγα, επτά, οχτώ χρόνια και γυμνάσιο αυτό είναι, αυτό είναι χώρια όπως είναι εδώ γιατί, ε, μαζί ήτανε το δημοτικό, αυτό λένε δημοτικό δεν το λένε χώρια όπως εδώ έξι τάξεις δημοτικού και άλλα τρία γυμνάσιο αυτό όχι, αυτά όλα μαζί είναι έτσι ένα, ύστερα πήγα δυο χρόνια για το εργοστάσιο για το πώς το λένε κλωστοϋφαντουργός, μια βδομάδα στη δουλειά και μια βδομάδα έτσι στο σχολείο, ναι. Αυτά. Τι, α οι εμείς εκεί πέρα καλά περνούσαμε, ε κάθε αυτό έχει και το δικό του το γούστο, κάθε κράτος έχει και την δικιά του τη γεύση, δεν είναι... και εκεί περνούσαμε καλά και εδώ περνώμε καλά, δεν μπορούμε να πούμε εκεί είναι έτσι και εδώ είναι έτσι, κατάλαβες; Δεν μπορώ να πω. Τώρα πως είναι εκεί δεν ξέρω, τώρα είναι άλλο ε βέβαια ναι. Αλλά εκεί χορούς πατούσαμε, ω, παντού πηγαίναμε και στο χορό και και και, πολλά κάναμε εκεί, ήταν πολύ ωραία, να πω πηγαίναμε, α καλά και με τους Τσέχους, οι

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

Τσέχοι όταν κάναμε εμείς χορό, ερχόντουσαν και οι Τσέχοι και χορεύανε, όταν κάνανε οι Τσέχοι γιατί και μεις πηγαίναμε σαν που ήμασταν εκεί, γιατί μαθαίναμε στο σχολείο, μαθαίναμε και χορούς και πηγαίναμε και στο ελληνικό πως το λένε στη χορωδία που πηγαίναμε και χορεύαμε και εμείς πηγαίναμε εκεί αλλά εγώ ήμουνα μεγάλη και στοπ, ε τι γιατί δεν μπορούσα, ε ύστερα ένα καλό που είχε οι Τσέχοι, που ήτανε που στο σχολείο, που φτιάχναμε, που πηγαίναμε σε βουνά, σε έτσι όπως ήταν οι εκδρομές και έτσι παντού έτσι σκι, όλα τα πάντα, εκεί πέρα ο χρόνος ήτανε, ε όπως εδώ πηγαίνανε σχολείο αλλά δεν είχαμε τρεις μήνες τέσσερις όπως έχουν εδώ, εκεί ήταν δυο μήνες γιατί εκεί πέρα τον ένα μήνα πηγαίναμε, βοηθούσαμε έτσι σε όπου θέλανε, σε χωράφια, σε μαγαζιά, σε έτσι, σε όλα, κατάλαβες και δουλεύαμε, βγάζαμε κανένα φράγκο. Άλλο τι; Α σχολείο πηγαίναμε από τις εφτά, όχι από τις οχτώ μέχρι κανονικά δυο η ώρα φεύγαμε, αλλά εκεί πέρα μας φέρνανε το γαλατάκι, αλλά όποιος ήθελε, κάποιος παίρνανε απτο σπίτι, κάποιος από κει, στη δουλειά πάλι, όταν δουλεύαμε είχαμε ε, πως το λένε, σαν εστιατόριο που κάνει, μαγειρεύανε κανονικά για όλους, όποιος δεν μπορούσε αυτό έπαιρνε το φαγητάκι του στο σπίτι, άμα δεν μπορούσε να μαγειρέψει, τότε να μαγειρέψει γιατί άμα έρθει πέντε η ώρα θέλει ζεστό, του το έφερνε και σπίτι τρώγαμε ή εκεί ή εξαρτάται και από εκεί έπαιρνες και το κολατσιό, απτην καντίνα είχανε τα πάντα, ναι. Αλλά όταν ήρθα στην Ελλάδα με το ζόρι, να ναι καλά [δείχνει μέσα την γιαγιά μου], να μην πω και ονόματα, η γιαγιά με την φιλενάδα μου την, να μην πω όνομα, με έβαλανε μέσα στην δουλειά, πέντε χρόνια και αυτό ήταν, αλλά το πτυχίο δεν μετρούσε καθόλου γιατί εδώ πέρα δεν κοιτάνε ποιος δουλεύει καλά και ποιος δεν δουλεύει, κατάλαβες; Αυτό είναι. Αλλά δεν είχαμε πρόβλημα ούτε εκεί ούτε εδώ με τους Έλληνες, εκεί τα ίδια ήμασταν καλά και εδώ τα ίδια δεν, εγώ δεν έχω πρόβλημα έτσι με αυτά, ούτε συζητάω με τους άλλους ξέρω εγώ τι έτσι και έτσι. (παύση) Αυτά.

Ε : σε ευχαριστώ.

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

Συνέντευξη τρίτη

(Η κυρία Γεωργία, επίσης φίλη της γιαγιάς μου ήρθε στο σπίτι της γιαγιάς μου και μου είπε κάποια πράγματα για την ζωή της. Και η κυρία Γεωργία ανήκει στην 1^η από τις κατηγορίες που υπάρχουν στις σελίδες 33 και 34)

Ελένη : λοιπόν μπορείτε να μου πείτε τι θυμάστε από την ζωή σας στην Τσεχοσλοβακία;

Κ. Γ : όταν έφυγα με τους γονείς μου έτσι; Ε φύγαμε από το χωριό, φύγαμε από το χωριό, μπαίνουμε στην Αλβανία, όπως μου τα λέγανε, ο παππούς μου και η γιαγιά μου ή η μαμά μου. Αυτή μ' αυτουμούς έφυγε, με τα πεθερικά της και με μένα, τέσσερα άτομα. Τους είχαν πάρει και τα τέσσερα τα παιδιά, τον παππού μου, δεν ξέρανε που ήτανε, ένας στην Ουγγαρία, ένας στην Ρωσία, ο άλλος στην Πολωνία, ο μπαμπάς μου και οι άλλοι ήταν στην Γιουγκοσλαβία, δεν ήξερε η γιαγιά μου πουθενά, τι γίνεται, τι φτιάχνουν, τα παιδιά της όλα σκόρπισαν. Ε απ'την Αλβανία μπαίνουμε, μπήκαμε στην Αλβανία, απ'την Αλβανία στην Τσεχία το '49 με '50. έτσι; Ε μας δώσαν το σπίτι, ε καθόμασταν και δέκα και δεκαπέντε άτομα μαζί σε ένα δωμάτιο ήμασταν και ύστερα σκορπίσαμε, φύγαν αυτοί το '53, το '54. ε πόσο χρονών ήμουν το '47 γεννηθείς, ε πόσο χρονών ήμουνα; Ε έξι, εφτά. Τέλος πάντων, αυτοί φύγανε, εμάς δεν μας θέλανε στην Ελλάδα για να ρθούμε, γιατί ο μπαμπάς μου ήτανε αντάρτης. Εκείνο και εκείνο, όλο οι αντάρτες τα καναν, τι φτιάσαν, τι κάνανε εγώ ιδέα, έτσι; Σμίγουμε με τον μπαμπά μου, από τον Ερυθρό Σταυρό το '54. το '54, το '56 γίνεται η αδερφή μου, το '59 ο αδερφός μου, το '60 η άλλη αδερφή μου, έτσι; Ε ζούσαμε μια καλή ζωή. Οι Τσέχοι ήτανε πολύ ζεστοί άνθρωποι, δεν ήτανε, τι να πω τώρα, δεν μπορώ και να πω. Μια χαρά, πολύ καλοί άνθρωποι, κείνο, ε όλοι σαν αδέρφια ήμασταν εκεί πέρα, μεγάλωσα, έβγαλα ελληνικό σχολείο, το δημοτικό, μια χαρά, ήμασταν, μπορεί να ήμασταν τέσσερις, πέντε τάξεις σε ένα σχολείο. Δεν ήμασταν και τόσα πολλά παιδιά, δεν ήμασταν, δεν συμπληρώναμε μια τάξη για να είσαι πρώτη ή δεύτερη τάξη, έτσι; Όλα μαζί ήμασταν. Δεν πειράζει, κάτι μάθαμε, κάτι απολαύσαμε. Ε, παντρεύτηκα (γέλια), έκανα δυο παιδιά, ε δουλεύαμε, όλα όμορφα και ωραία. Σχολείο πήγα μέχρι την έβδομη δημοτικού. Εκεί ύστερα, έκανα μια, έβγαλα μια σχολή σαν νοσοκόμα, σαν ε, πάρτο τώρα νοσοκόμα ή αποκλειστικά, έτσι; Ε και μέχρι σήμερα αυτήνα την δουλειά κάνω. Όχι τι ήμουνα 44 χρονών, πόσο ήμουνα και δεν με παίρνανε εδώ στην δουλειά πουθενά, τι, όλοι καθότανε εδώ πέρα, ήρθαμε το '90, όλοι καθότανε στο σπίτι, εγώ είχα τρεις δουλειές είχα, χωρίς ένσημα, χωρίς τίποτα, μέχρι σήμερα, χωρίς ένσημα, τίποτα, αλλά παίρνω μια μειωμένη σύνταξη από κει και έτσι αυτά τα βολεύουμε. Αλλά ήτανε καλή ζωή είχαμε, ήρθαμε στην Ελλάδα και, τι να πω; Παραπάνω να πω; Αλλά εκεί μια χαρά, κάναμε χορούς, 25 Μαρτίου, πάντα γιορτή, γιορτή κάτσε καλά, τόσος κόσμος, ως το πρωί. Χορεύαμε, φτιάναμε, μια χαρά, γλεντούσαμε, μα να που ήρθαν τα πράγματα ανάποδα, φεύγαν ο κόσμος είπαμε και μεις να φύγουμε, εμείς ήρθαμε εντελώς, ε... τι ήρθαμε τελευταίοι, όλοι που ήρθανε ε λίγο κάτι πιαστήκανε, έκαναν, κάνανε σπίτια, τα πάντα, εμείς τι το '90, πιο χειρότερος, τι τελευταίοι ήρθαμε.τι να πω; Και έτσι...

Ε : σχολείο πήγατε, σε τσέχικο ή σε ελληνικό ;

Κ. Γ. : τσέχικο και ελληνικό. Στο ελληνικό πηγαίναμε κάθε μέρα, δύο ώρες, μας μαθαίνανε. Την εβδομάδα δυο ώρες. Για να μάθουμε την γλώσσα, να μάθουμε να γράφουμε, τα πάντα. Στο τσέχικο 8 η ώρα χτυπούσε το κουδούνι, τρεις φορές

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

χτυπούσε το κουδούνι, οχτώ παρά δέκα έπρεπε να μαστε στην τάξη, οχτώ η ώρα χτυπούσε το κουδούνι, να πέσει βελόνι ακουγότανε, όχι σαν εδώ πέρα, τρέλες και χαζά, απαπα, ήτανε μια σειρά, δεν αντιμιλούσαμε, δεν μπορούσαμε και να αντιμιλήσουμε γιατί δεν μας φερνότανε τόσο άσχημα για να μπορέσεις να αντιμιλήσεις τον καθηγητή. Αποκλείεται τέτοια πράγματα. Τίποτα. Απαπαπα. Και όταν ήτανε από την έβδομη τάξη και πάνω ύστερα ήτανε, ε όσο εννιά χρόνια έπρεπε να πας και αυτοί το είχανε σαν δημοτικό έτσι, ύστερα πήγαινες σε σχολή δυο ή τρία χρόνια ή τέσσερα, ήτανε τέσσερα χρόνια και ύστερα τέρμα, πήγες στη δουλειά. Έτσι; Αλλά εκεί με το σας και το σεις, όταν τελειωνες, έβγαζες το δημοτικό την ένατη τάξη και ύστερα όλο με το σας και με το σεις, όχι όπως εδώ. Εδώ είναι λαβύρινθος σς. Σίγουρα ήταν πιο εύκολα εκεί, για εκείνη την εποχή, ύστερα από το '90 , γίνεται μπάχαλο. Τώρα και τα σχολεία εκεί είναι το ίδιο, δεν άλλαξε τίποτα, εννιά χρόνια είναι το δημοτικό, το σύστημα τώρα, μπορεί μετά να πρέπει να πληρώνεις, να βγει ένα παιδί για να βγάλει μια σχολή που θέλει να βγάλει οτιδήποτε έτσι και να βρει ύστερα δουλειά, που να την βρει ύστερα την δουλειά. Πολύ μεγάλη ανεργία. Για τους Έλληνες να μην σου πω, ναι ναι, πουθενά δεν πήγα να χτυπήσω καμία πόρτα για να πω, να με βοηθήσετε ή να με κάνετε, έτσι; Έ σαν αποκλειστικά τους γερόντους κοιτούσα, ε καλά ήτανε, ε μέχρι σήμερα, τώρα έχω το περίπτερο με την κόρη και δεν απασχολούμαι με τους γέρους, αλλά δεκαπέντε χρόνια, δεκατέσσερα που τους κοιτούσα, τι καλά, όλοι έχουνε να λένε, αλλά δεν με κολλούσανε ενσήματα γιατί δεν μπορούσα να κολλήσω ένσημα εγώ, επειδή παίρνω μειωμένη αναπηρική σύνταξη και έτσι δεν μπορούσε κανένας να με κολλήσει ενσήματα και ούτε ενδιαφέρθηκα για να με κολλάνε και να κάνω, δεν ήξερα κανένα εδωπέρα, τι να κάνω, ποιο να ρωτάω και να... αυτά είναι αλλά μια γειτόνισσα με λέει, Γεωργία γιατί ήρθες εδώ; Κοίταξε τη λέω, δεν θα με ρωτήσεις γιατί ήρθα, ήρθα στην πατρίδα μου τη λέω, σε φτάνει αυτό που σε λέω και άλλη φορά δεν θα με πεις τέτοιο πράγμα, γιατί ήρθα, έφυγα όλοι οι Έλληνες εγώ τι θα έμενε μόνη μου εκεί πέρα τη λέω, άσε, γινήκαμε τάχα, μισοί είμαστε εκεί, μισοί εδώ. Εκεί είχαμε μάθει, είχαμε... (κλάματα), εγώ έμεινα με τον αδερφό μου εδώ πέρα, αυτός είναι τονραδόρος στον Κοπανό με τον γιο του και οι δυο αδερφές εκεί. Αλλά τώρα για να πάω εκεί να μένω, δεν θα μενα, αλλά δεν ξεχνιούνται τα χρόνια και έτσι. Αυτά.

Ε : ευχαριστώ πολύ.

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

Συνέντευξη τέταρτη

(Η κυρία Γιώτα με υποδέχτηκε στο σπίτι της στην Βέροια και μου μίλησε. Η κυρία Γιώτα βρίσκεται στην 3^η κατηγορία οι οποία βρίσκεται στις σελίδες 33 και 34)

Κ. Γ : Τι θέμα είπες ότι είναι η εργασία σου ;

Ελένη : για την εκπαίδευση των Ελλήνων στην Τσεχία και την εκπαίδευση των Τσέχων στην Ελλάδα και τις διαφορές τους.

Κ. Γ : όταν πήγα τα παιδιά μου εδώ στον παιδικό δεν άλλαζαν τα παπούτσια. Πηγαίναμε μέσα και με τα παπούτσια που ήρθαμε, όλη την μέρα τα παιδάκια εκεί, ας πούμε και τον χειμώνα, είχανε χοντρά παπούτσια και όλη την μέρα με τα παπούτσια ήτανε. Ε αυτό εντάξει εμείς μάθαμε λίγο αλλιώς, τώρα μου φαινότανε λίγο παράξενο μερικές φορές αλλά εντάξει, ούτε παντόφλες ούτε τίποτα, εντάξει αλλιώς... εντάξει εγώ γεννήθηκα στο Φρίντεκ Μίστεκ, το '74. Είμαι εδώ 8 χρόνια τώρα, να πήγα ξέρω εγώ τι να πω, νηπιαγωγείο, σχολείο, όλα τα σχολεία εκεί, εγώ πήγα στην σχολή μετά του ΟΣΕ και δούλευα μετά στον ΟΣΕ, σιδηροδρομικά επειδή ΟΣΕ είναι ελληνικά ναι, αλλά στον ΟΣΕ δούλευα στα τρένα, μετά στο ταμείο, μετά σαν σταθμάρχης και μετά ήρθα στην Ελλάδα και αυτά. Όταν ήρθα πήγα σε ένα σεμινάριο για την γλώσσα για ελληνικά, στο, στη ΝΕΛΕ ναι, τέλος πάντων εκεί, αλλά εντάξει τώρα ότι έμαθα, έμαθα πιο πολύ με την οικογένεια ξέρω γω εντάξει και έμαθα λίγο να γράφω πιο καλά και τώρα με τον μικρό, αυτός πάει δευτέρα και πέρσι ξεκινήσαμε μαζί την πρώτη τάξη (γέλια), μαζί το ξεκίνησα λίγο. Όχι ο μικρός τώρα έχει καλή δασκάλα, όχι τα μαθαίνουν καλά τώρα, μόνο αυτό που με πειράζει, εντάξει αυτός τώρα είναι δευτέρα τάξη (μεγάλη παύση). Εμείς στην πρώτη τάξη πηγαίναμε οχτώ με δώδεκα. Και μετά ως τις μια ας πούμε. Εντάξει και αυτά έτσι το έχουν ας πούμε τώρα. Μας μάθαιναν πάρα πολλά εκεί εντάξει. Εδώ τώρα υπάρχουν και τα φροντιστήρια που τα στέλνουν τα παιδιά, που δεν μου αρέσει καθόλου, κοίταζε αν κάτι δεν καταλαβαίναμε εμείς μας το έλεγε, ο δάσκαλος, η δασκάλα, μας το εξηγούσαν, μπορούσαμε να κάτσουμε και μετά το σχολείο, έκατσαν μαζί μας να μας εξηγήσουν, ξέρω εγώ τι, εντάξει, εδώ τώρα δεν υπάρχει αυτό. Στα φροντιστήρια, καταλαβαίνεις δεν καταλαβαίνεις, αυτός σου το είπε και τελείωσε, μετά στο φροντιστήριο. Αλλά εντάξει επειδή τώρα είναι ακόμα στην δευτέρα αυτός, δεν παίζουν τόσα πολλά και αυτά προς το παρόν μπορεί να τους εξηγήσει η δασκάλα που έχουν, αλλά μετά αργότερα δεν νομίζω ότι θα φτάσει αυτό δυστυχώς. Εδώ έτσι έμαθαν και, είναι κρίμα επειδή σίγουρα υπάρχουν και καλοί δάσκαλοι αλλά έτσι έμαθαν. Αλλά εμείς είχαμε πάρα πολλά. Και πηγαίναμε ξέρω γω πεζοπορία, είχαμε πάρα πολλά διάφορα ήτανε και γυμναστική και όλα ήτανε δωρεάν από το Υπουργείο ας πούμε Παιδείας μπορούσαμε να πηγαίνουμε σε πάρα πολλά ναι. Μουσική, τι είχαμε, πάρα πολλά είχαμε, κρόουζεκ, ναι πάρα πολλά είχαμε, πεζοπορία πηγαίναμε, γυμναστική, επειδή εντάξει είχαμε και πολλά γυμναστήρια κλειστά και αυτό εδώ δεν υπάρχει τόσο πολύ ας πούμε πήγαμε σε σχολείο εδώ τώρα που βλέπω πως κάνουν γυμναστική ο Γιάννης παθαίνω πλάκα, εμείς αλλάζαμε, έπρεπε να έχουμε και μια φόρμα και παπούτσια για το γυμναστήριο, τώρα εδώ αυτά επειδή δεν υπάρχει γυμναστήριο κάνουν έτσι στην αυλή, ή τώρα με λέει ο Γιάννης, όταν βρέχει και έτσι κάνουμε στο γυμναστήριο και που το έχετε το γυμναστήριο; Στο υπόγειο έχουνε έτσι σαν μια τάξη, παλιά ξέρω γω, σαν υπόγειο και εκεί τάχα μου κάνουν γυμναστική ή κάνουν στην τάξη όταν βρέχει, τι να κάνουν. Εκεί όταν πηγαίναμε στο σχολείο, είχαμε, κάθε τάξη είχε το δικό της

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

Δωμάτιο ας πούμε και αλλάζαμε τα παπούτσια, αφήναμε τα μπουφάν εκεί, μετά ήτανε ένα παιδί που κλείδωνε το δωμάτιο να μην κλέψει κανέναν τίποτα, αφήναμε τα παπούτσια, τα μπουφάν τον χειμώνα και αυτά. Μετά αφήναμε εκεί τα παπούτσια, δεν τα παίρναμε στο σπίτι, παντόφλες που αλλάζαμε, μπορούσαμε να αφήνουμε και για την γυμναστική τις φόρμες και αυτά. Αλλά αυτά είναι ναι πολύ με πειράζουν ας πούμε, αυτό με πειράζει, καλά ας πούμε στο μεγάλο το σχολείο εντάξει, αλλά στο παιδικό που πήγαινα τον μικρό, αυτά μετά παίζανε και εκεί κάτω, να πούμε τα μεγάλα τουλάχιστον δεν παίζουνε εκεί αλλά και έτσι είναι απαράδεκτο ξέρω γω, εγώ θυμάμαι ο Νίκος όταν ήρθε και πήγε πρώτη μέρα στο σχολείο, πήρε την τσαντούλα με τις παντόφλες και πήγε στο σχολείο με την πεθερά μου και μετά έπαθε πλάκα, ήθελε να αλλάξει τα παπούτσια αυτός εδώ και τους κοιτάει κανέναν τίποτα, δεν αλλάζει λέει και του φαινότανε περίεργο, επειδή έτσι μάθαμε, αυτός ήρθε τετάρτη, δέκα χρονών και έμαθε αυτά, έτσι όπως πρέπει και του φαινότανε και μετά έμαθε, εντάξει τι να κάνουμε. Εμείς είχαμε και ειδικές τάξεις για χημεία, ειδικές για.... Τέτοιο, τα κορίτσια είχανε μαγείρεμα, τα αγόρια είχανε τέχνη πλάστε, που μαθαίνουν πάλι τα αγορίστικα πράγματα, δεν ξέρω τι, ναι είχαμε χημεία, είχαμε, τι άλλο είχαμε για μουσική, ζωγραφική τα κάναμε στην τάξη, αλλά ξέρω για την χημεία είχαμε ειδικά και κάναμε διάφορα εκεί, λαμπόρατορ, ναι και ο κάθε δάσκαλος είχε την ειδικότητα του, τους αλλάζαμε τους δασκάλους ανάλογα τι μάθημα είχαμε. Δεν ξέρω τι άλλο να σου πω;

Ε : Πως ήταν όταν ήρθατε στην Ελλάδα;

Κ.Γ : Εντάξει, επειδή εγώ ήρθα, ο άντρας μου είχε ολόκληρη οικογένεια εδώ, δεν ήταν τόσο δύσκολα ας πούμε, όλοι μιλούσαν και τσέχικα και ελληνικά και μου μάθαιναν έτσι ας πούμε. Εντάξει μερικοί ήταν λίγο απόμακροι, αλλά επειδή ήμουν όλο με τον άντρα μου στην αρχή, όλοι οι φίλοι τους της οικογένειας με πήραν κανονικά, δεν ε, δεν με θεωρούσαν, εντάξει με περνούσαν για ξένη αλλά επειδή ήμουνα με την οικογένεια δεν ήταν τόσο δύσκολο, αλλά ήτανε δύσκολο αυτό που δεν ήξερα την γλώσσα, ήτανε μεγάλο εμπόδιο, όπου πήγαινα ντρεπόμουνα να μιλήσω επειδή δεν ήξερα, να μην το πω λάθος αλλά εντάξει μετά που έμαθα λίγο να μιλάω έγινε πιο εύκολο. Και έτσι με τους φίλους, μετά πήγα και στη δουλειά και εντάξει μετά δεν είχα τόσο μεγάλο πρόβλημα ας πούμε. Τώρα αυτή την δουλειά που έκανα στην Τσεχία δεν πρόκειται να την ξανακάνω. Εγώ το πτυχίο το έκανα αναγνώριση, μου το αναγνώρισαν ως δευτεροβάθμιο, σαν μηχανικός σιδηροδρόμων, εδώ δεν υπάρχει τέτοια σχολή, εδώ στον ΟΣΕ παίρνουν από όλα τα σχολεία ας πούμε, δεν πρέπει να τελειώσουν κάποια σχολεία. Αν υπήρχε θα προσπαθούσα και έτσι, αλλά εδώ δεν υπάρχει καλός σταθμός, μεγάλος. Λίγο δύσκολο είναι και να έχεις μέσον και όλα αυτά. Αλλά εδώ δεν έχουν κάτι για να μαζεύονται, είχαν κάποτε, οι πρόσφυγες και έτσι αλλά ήταν για όλους όχι μόνο για τους Τσέχους, μόνο αν έτσι με τις φιλίες, αν κάποιος βρει έναν φίλο, μόνο με τις φιλίες, μπορεί εκεί στην Θεσσαλονίκη αν έχουν κάτι εκεί, επειδή εκεί είναι πιο πολλοί αλλά ούτε εκεί. Έτσι όποιος έχει τους γνωστούς του. Ναι εκεί πιο πολύ κρατούσαν στην Τσεχία, πιο πολύ. Ο μικρός όμως ξέρει τσέχικα, πηγαίναμε κάθε χρόνο, εκεί πάνω, ξέρει πως, να μην μπορεί να μιλήσει με την γιαγιά; Δεν γίνεται. Δεν γίνεται εντάξει, ήταν, πόσο ήταν τριών χρονών που είχε πρόβλημα, ας πούμε καταλάβαινε τα πάντα αλλά δεν μπορούσε να μιλήσει, θυμάμαι τότε ήτανε τριών χρονών, πήγαμε εκεί στην Τσεχία και τον ρωτούσε κάτι η μαμά μου, αυτός ήξερε τι λέει και την απαντούσε ελληνικά και άντε εγώ πάλι να πω τι έλεγε αυτός. Και αυτό γινόταν τρεις βδομάδες και μετά άρχισε κανονικά τσέχικα.

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

Αλλά να κάνει κάτι σε σχολείο, όχι όχι, τώρα εδώ στην Ελλάδα, ελληνικά και αγγλικά και τέτοια. Τα ελληνικά τα κάνει μόνος του, εντάξει εγώ τα κοιτάω όσο μπορώ, αλλά όσο θα προχωράει θα είναι πιο δύσκολα, τώρα ακόμα και την ορθογραφία κάποια κάτι ξέρω, κάτι δεν ξέρω, κάτι το θυμάται και αυτός από το σχολείο αλλά τώρα που θα αρχίσει ιστορία, θρησκευτικά και αυτά, αυτά θα πρέπει να τα κάνει μόνος του ή με τον άντρα μου, αυτός πήγε και αυτός εδώ λίγο σχολείο, αλλά εγώ με αυτό μετά θα έχω πρόβλημα, δεν θα μπορέσω να τον βοηθήσω. Δεν γίνεται, είναι δύσκολα. Στην ΝΕΛΕ πήγαινα πέντε μήνες, τρεις φορές την βδομάδα και μετά σταμάτησε. Μετά έγινε αλλά έγινε πάλι το ίδιο. Τώρα άκουσα ότι κάνει η δημαρχία κάτι προγράμματα που μπορείς να πάρεις ένα πτυχίο αλλά αυτό είναι για ένα χρόνο και μετά δίνεις εξετάσεις σαν να παίρνεις lower από τα αγγλικά παίρνεις και από τα ελληνικά, ναι και κάνουν τώρα δωρεάν, αλλά αυτό είναι για ένα χρόνο, δεν πήγα γιατί πήγα στους υπολογιστές για τρεις μήνες ήταν αυτό και εντάξει, δεν μπορούσα και όλα μαζί δεν γίνονται, τώρα με την μικρή. Και αυτά.

Ε: Εντάξει, ευχαριστώ πολύ.

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

Συνέντευξη πέμπτη

(Ο κύριος Τάσος, γείτονας της γιαγιάς μου, ήρθε στο σπίτι της γιαγιάς μου και μου είπε την ιδιαίτερη ιστορία της. Ο κύριος Τάσος βρίσκεται στην 2^η από τις κατηγορίες που αναλύονται στις σελίδες 33 και 34)

Κ. Τ. : Γεννήθηκα στο Κρνοφ, το 1952, 23 Νοεμβρίου, παιδικά χρόνια πολύ καλά, δεν ήξερα τι θα πει πείνα, φτώχεια, μπαλωμένα παντελόνια τέτοια τα γνώρισα στην Ελλάδα και τα γνώρισα στην Ελλάδα επειδή ήμουν από τους πρώτους, ήμουν ο πρώτος που ήρθα σχεδόν στην Νάουσα, αν όχι ο πρώτος, ο δεύτερος. Ήρθαμε τον Μάιο, 5 Μαΐου 1966. Ακριβώς πριν γίνει η χούντα, ήτανε δύσκολα τα πράγματα για μας, έπρεπε να δίνουμε το παρόν, υπηκοότης ακαθόριστος, κάτι τέτοια ταυτότητες, οι δικοί μου δηλαδή εγώ ήμουνα μικρός και είχα και τρία αδέρφια, μεγαλύτερα από μένα, δηλαδή εγώ ήμουνα ο τελευταίος και ο μεγαλύτερος μου αδερφός με περνάει 12 χρόνια. Όταν ήρθαμε εδώ εγώ ήμουνα δεκατέσσερα στα δεκαπέντε, δηλαδή ο μεγαλύτερος, ο μικρότερος μου αδερφός στη σειρά μετά από μένα ήτανε δέκα χρόνια μεγαλύτερος από μένα, δώδεκα, ήτανε ήδη πάνω από το να πάει φαντάρος, δηλαδή ήτανε πάνω από είκοσι τόσο και να φανταστείς ότι εμείς ήρθαμε εδώ πέρα, τα αδέρφια μου έτσι παντρεμένοι, με παιδιά μικρά και τους πήραν και τους τρεις φαντάρους και καταλαβαίνεις εγώ ήρθα σε πολύ δύσκολη θέση. Η μητέρα μου έπιασε δουλειά στο εργοστάσιο, ο πατέρας μου συνταξιούχος δεν μπορούσε να δουλέψει, δεν έπαιρνε και την σύνταξη, η νύφη μου έπιασε μια δουλειά, η άλλη η νύφη μου πήγε στο σόι της μπας και γλιτώσει σαν την άλλη και αναγκαστικά πήγα ευθεία στη δουλειά. Δεν είχα περιθώρια άλλης επιλογής, επομένως εδώ κατάλαβα τι εστί βερίκοκο που λένε (γέλια). Δύσκολα χρόνια για μας, δύσκολα, πολύ δύσκολά, αλλά πέρα από αυτό εντάξει την παλέψαμε. Καλά. Τσεχία εγώ θυμάμαι μόνο καλά πράγματα, καλά οργανωμένα, καλά στημένα, προσωπικά εγώ ήμουν ζωηρό παιδί για αυτό και έχω καλές αναμνήσεις, δεν ήμουν ήσυχος, όλα τα θυμάμαι πολύ καλά, τι να σου πω, τάξη, οργάνωση, ακόμα σήμερα εδώ πέρα βλέπω τεράστιες διαφορές που έχουν περάσει σαράντα χρόνια, βλέπω τώρα την κόρη μου, που γράφει κάτι εργασίες που της δίνουν ενώ είναι πρώτη γυμνασίου, της δίνουν εργασίες σαν να είναι τρίτη λυκείου, απαράδεκτοι και τελικά την κάνω εγώ δηλαδή ή η αδερφή της ή ξέρω εγώ. Λάθος πολύ μεγάλο λάθος. Εγώ εκεί πήγα μέχρι τετάρτη δημοτικού. Εγώ συγκεκριμένα ήμουν και πολύ καλός, όχι σε ένα συγκεκριμένο άθλημα, είχαμε στο σχολείο, ας πούμε πένταθλο, ύψος, μήκος, εξήντα μέτρα, ρίψη με κάποιο αντικείμενο ας πούμε σφαίρα, ελαφριά φυσικά, ήμουνα πολύ καλός, μέσα στην τριάδα ήμουνα, δεύτερος, τρίτος κάπου εκεί, είχαμε έναν πολύ καλό που με περνούσε πάντα. Σε αυτά ναι, μετά ήμουνα γραμμένος στο κληρονομικό σύλλογο, υπήρχαν πάρα πολλοί κλάδοι που μπορούσες να γραφτείς να ασχολείσαι και πήγαινα εκεί μ' άρεζε πολύ ο κληρονομικός σύλλογος, πολύ μ' άρεζαν τα ζώα και έτσι... εκεί ήταν όλα δωρεάν. Όταν λέμε δωρεάν παιδεία, είναι δωρεάν παιδεία. Εκεί ήτανε, τώρα έχουν αλλάξει τα πράγματα, δεν ξέρω πως είναι τώρα, αλλά όταν ήμασταν εμείς ήταν δωρεάν. Δεν υπήρχε τέτοιο θέμα. Γενικά μπορώ να πω ότι είχαμε και ένα πλεονέκτημα εκείνη την εποχή. Και μειονέκτημα γιατί ήμασταν πάρα πολλοί, στην πόλη που ήμουν εγώ ήμασταν πάρα πολλοί και όταν μαζετούν πολλοί Έλληνες σε μια πόλη την ανακατώνουν λίγο, λόγω της ιδιοσυγκρασίας τους ας πούμε, οι Τσέχοι είναι ένας λαός πολύ ήσυχος, έτσι πολύ ήπιων τόνων ξέρω γω, έτσι ξαφνικά πήγαμε

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

πέντε χιλιάδες στις είκοσι χιλιάδες όλοι μαύροι φαινόμεσταν, αλλά δεν νομίζω, αν υπήρχαν έτσι μεμονωμένες περιπτώσεις Τσέχων που να φέρονταν έτσι ρατσιστικά να το πούμε έτσι, θα ήταν μεμονωμένες περιπτώσεις, γενικά ήμασταν καλά και το πλεονέκτημα που λέω, και σε κάποιο αδίκημα που έκανε κάποιο παιδί, σοβαρό αδίκημα και τύχαινε να είναι, να πάει στο δικαστήριο, θυμάμαι κάποιες περιπτώσεις, μετρούσε ότι ήσουν, ο πατέρας σου ήταν πρόσφυγας, πολέμησε στο βουνό, κάπου μετρούσε και αυτό και βλέπανε με πιο επιείκεια τα παιδιά αυτά που δεν προσαρμόστηκαν, το λάμβαναν υπόψη αυτό, νομίζω ότι δεν είχαν πρόβλημα σε αυτό. Και κάναμε ελληνικά. Είχαμε τρεις, τέσσερις ώρες και μια ώρα η οποία ήταν επίσημη στην Τσεχία, δηλαδή και στο ενδεικτικό σου, οι Τσέχοι φυσικά δεν το είχανε, είχαμε γλώσσα ελληνική και βαθμό κανονικά ο οποίος μετρούσε επίσημα, δεν ήτανε δηλαδή έτσι άσχετα. Κάναμε κανονικά μαθήματα απλά δεν ήτανε σε τόσο έντονο βαθμό, δηλαδή, όσο ήτανε ιστορικά περισσότερο και γραμματική αυτά. Τα άλλα, μαθηματικά και αυτά δεν χρειαζόταν ήτανε ίδια. Γραμματική και ιστορία. Όταν ήρθαμε εδώ από τον κόσμο κανένα πρόβλημα, τι πρόβλημα αυτοί ήταν σε κατώτερη μοίρα, να φανταστείς όταν ήρθαμε εδώ στην Νάουσα και στήσαμε την κεραία ήρθε η αστυνομία να μας πιάσει, νόμιζαν ότι βάζαμε πομπό ενώ ήταν κεραία τηλεόρασης, δεν ξέραν τι θα πει κεραία τηλεόρασης. Από τις αρχές οπωσδήποτε υπήρχε πρόβλημα, έπρεπε ο πατέρας μου, η μάνα μου, τα αδέρφια μου να παρουσιάζονται, εγώ μέχρι να πάρω την ταυτότητα είχαν περάσει πάρα πολλά χρόνια, την πήρα το 1972, πριν πάω φαντάρος. Είχα την ιδιαιτερότητα την εξής, εμένα τα αδέρφια μου, όλοι είναι, ο ένας μηχανικός, ο άλλος και καθηγητής ο ένας ήτανε στην τεχνική σχολή, εγώ είχα την ατυχία και η δικιά μου γενιά αυτή που ήρθε εκείνη την εποχή, εκτός μερικών εξαιρέσεων που εν πάση περιπτώσει που δεν μας δόθηκε η δυνατότητα ενώ είχαμε κάποια όνειρα, δεν μας δόθηκε η δυνατότητα να πάμε να προχωρήσουμε, να διαβάσουμε, να κάνουμε, να προχωρήσουμε το σχολείο. Όταν έρχεσαι εδώ πέρα και σου παίρνουν τα αδέρφια φαντάρους και έχεις, ο αδερφός μου ο ένας είχε δυο παιδιά, το ένα ήταν τριών χρονών, το άλλο τριάντα ημερών, ο άλλος είχε άλλον ένα γιο, δηλαδή υπήρχε μια κατάσταση άσχημη και αναγκαστήκαμε, αυτή είναι η ιδιαιτερότητα μου, ενώ είχα σχέδια και όνειρα κάτι να κάνω, πάλι δεν παραπονιέμαι καλά τα πήγα γιατί είμαι πολύ καλά αυτή τη στιγμή από όλες τις πλευρές, πίστευα ότι μπορούσα να πάω κάτι παραπάνω. Δεν μπόρεσα να ολοκληρώσω το όνειρο μου. Πολλές φορές σκέφτηκα ότι λάθος ήταν που με φέραν εδώ εμένα. Γιατί μπορούσα εκεί να κάτσω, γιατί υπήρχαν συγγενείς εκεί, να μείνω, να τελειώσω τις σπουδές μου και παράλληλα να ρθω, δεν υπήρχε λόγος, να φανταστείς ότι ο γιος του αδερφού μου, ο οποίος έμεινε εκεί στην Τσεχία έγινε πιλότος και ήμασταν συμμαθητές και είχαμε ίδια όνειρα. Σήμερα ας πούμε είναι διευθυντής σε κάποια εταιρία στην Τσεχία. Μας έμειναν και μερικά σημάδια από την δουλειά [δείχνει το κομμένο δάχτυλο του]. Εντάξει;

Ελένη : Ναι, ευχαριστώ.

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

Συνέντευξη έκτη

(Η κυρία Τασούλα γνωστοί από παλιά με την γιαγιά μου, με υποδέχτηκε στο σπίτι της και μου είπε και αυτή την ιστορία της. Η κυρία Τασούλα ανήκει στην 1^η από τις κατηγορίες που υπάρχουν στις σελίδες 33 και 34)

Ελένη : πείτε μου τι θυμάστε από τα χρόνια στην Τσεχία

Κ. Τ. : εμείς φύγαμε το '48 από εδώ. Εγώ οχτώ χρονών ήμουνα, πήγα στην Αλβανία, κάτσαμε εκεί τρεις μήνες, φτώχεια και από εκεί ύστερα ήρθανε και μας μοιράσανε, λίγοι πήγαν στην Τσεχία, λίγοι στην Βουλγαρία, Ρωσία και στην Ρωσία ήταν πολλοί. Ύστερα πήγα μικρή, μικρή στον πρώτο σταθμό στην Τσεχία, εκεί σε ένα το λέγανε Φόρστ, στον παιδικό σταθμό. Αλλά περάσαμε καλά, δεν έχω παράπονο. Από κει όταν μεγάλωσα ύστερα πήγαμε σε έναν άλλο παιδικό σταθμό, πάρα πολύ ωραίο, κάτω στην Τσεχία, στην Τσεχία και αυτό, αλλά ντιπ κάτω στο Ουντσιτσιόφ και εκεί ως τα δεκατέσσερα μου. Από κει ύστερα, ήδη και εκεί που πηγαίναμε, πηγαίναμε σχολείο, εγώ από κει έβγαλα το σχολείο, ώστε πέμπτη τάξη, ύστερα πάλι σε έναν άλλο σταθμό, στην Όπαβα πήγαμε και εκεί πάλι έκατσα τρία χρόνια, εκεί έβγαλα οχτώ χρόνια, οχτατάξιο και από κει ύστερα πήγα σε αυτήν την πόλη που φύγαμε και έπιασα δουλειά, δουλέψαμε, ύστερα γνώρισα τον άντρα μου, παντρευτήκαμε, κάναμε δυο παιδιά, τι άλλο; Ελληνικά κάναμε δυο φορές την εβδομάδα, είχαμε έναν δάσκαλο που μας έκανε ελληνικά, δηλαδή λίγο ανάγνωση, λίγο γεωγραφία, λίγο ορθογραφία και από κει έτσι μάθαμε και διαβάζουμε και γράφουμε, έμαθα από κει δηλαδή. Αλλά στα τσέχικα είχαμε από όλα και γυμναστική είχαμε και μουσική. Ήταν υποχρεωτικό να πηγαίνουμε σε αυτά, μια φορά την εβδομάδα. Και τα ρώσικα ήταν υποχρεωτικά. Αλλά εκεί στην πόλη που ήμασταν, ήμασταν πολλοί Έλληνες, φτιάναμε πολύ παρέα και στα σπίτια πηγαίναμε όταν είχαμε γιορτές, μεταξύ μας και στον παιδικό σταθμό που δεν είχα ούτε πατέρα, ούτε μάνα, κάναμε παρέα, δεν είχα παράπονο, πολύ καλά πέρασα. Και ήμασταν πάρα πολλά άτομα μέσα στο σταθμό. Τέσσερα, τέσσερα άτομα στα δωμάτια και ήτανε δίπατο, αλλά είχε πάρα πολλά δωμάτια και ήμασταν πάνω από διακόσια παιδιά ήμασταν σε κείνο το σταθμό. Στο άλλο που είχα πάει, στο μικρότερο σταθμό εκεί δεν ήμασταν τόσα παιδιά. Εκεί που τελευταία πήγα. Αλλά σαν μικρή ήμασταν πολλά παιδιά ήμασταν. Σου λέω πολύ καλά. Μας προσέχανε πολύ. Και μας προσέχανε και παίζαμε μπάσκετ σαν παιδιά γυμναζόμεσταν, κάναμε αγώνες, τρέχαμε. Αλλά είχαμε, είχαμε και Τσέχους σαν δασκάλους αλλά είχαμε και Ελληνίδες και Έλληνες και η μαγείρισσα δηλαδή που μας έπλενε τα πιάτα και αυτά είχαμε Ελληνίδα, στο σταθμό που ήμουνα μικρή. Στα άλλα ύστερα όχι. Αλλά όταν πήγαμε ήταν πολύ καλά. Μας καναν μάνιο, μας ξεψείρισαν, μας δώσαν ρούχα καθαρά, όλα, όλα. Εγώ είμαι πάρα πολύ ευχαριστημένη από τους παιδικούς σταθμούς. Δεν ακούω αυτά εδώ που λένε στα ιδρύματα και έτσι και έτσι, εκεί τέτοια δεν ακούγαμε και δεν βλέπαμε τέτοια. Ήμασταν πάρα πολύ καλά. Απλώς να θέλαμε στην πατρίδα, θέλω στην πατρίδα. Ε ύστερα σπούδασε το κορίτσι, λέγαμε να μην τα μπλέξει με κανένα Τσέχο και έτσι πήρε το πτυχίο της και ήρθαμε. Αλλά ήταν καλά. Μεγάλος σταθμός, αυλή τετραπέραντη, αυλή και πίσω μεριά είχε του κόσμου τα δέντρα, πολύ ωραία και είχε και μια λιμνούλα, πολλές φορές πηγαίναμε και εκεί και φτιάναμε μάνιο, ύστερα πηγαίναμε εκεί είχε πισίνες και λίμνες, εκεί πηγαίναμε, όλα τα παιδιά εκεί πηγαίναμε, μαθαίναμε, μα πιο πολύ σε πισίνα, εκεί που τα μεγάλωσα, στην πόλη που μείναμε τελευταία εκεί γέννησα και τα δυο τα παιδιά

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου
μου, εκεί τα πηγαίναμε στις πισίνες, εκεί μάθαμε να κάνουμε και μπάνιο και από όλα δηλαδή. Και τα παιδιά πηγαίνανε στον παιδικό σταθμό και αυτά από ένα χρόνο. Ένα χρόνο είναι σπίτι και ύστερα τα διώχνω, μετά από ένα χρόνο τα πηγαίνα στον παιδικό σταθμό, η ώρα έξι το πρωί έπρεπε να τα είχα εκεί. Η ώρα έξι έπιασα δουλειά. Στην δουλειά ήμασταν καλά. Δούλευα πρωί και απόγευμα δυο βάρδιες, νύχτα εκεί οι γυναίκες απαγορευόταν, δεν δουλεύανε νύχτα, πηγαίνανε μόνο πρωί και απόγευμα, είχαμε πεντάωρο, δηλαδή πενθήμερο, οχτάωρο αλλά πενθήμερο, Κυριακές δεν δουλεύαμε, ούτε Σαββάτο. Όταν ήρθαμε εδώ, εμείς ήρθαμε το '81, που να ξερα, μετά από οχτώ χρόνια, εγώ ήμουν στα Γρεβενά εκεί γεννήθηκα εγώ, εγώ δεν θυμόμωνα καθόλου, τίποτα και είχε μια ανιψιά αυτός [δείχνει τον άντρα της] εδώ στην Νάουσα και μια αδερφή στην Μαρίνα και προτιμήσαμε ήρθαμε εδώ, κάτσαμε καμία δέκα μέρες στην ανιψιά του και από κει σηκώθηκα με μια ανιψιά μου να πάω να βρω δουλειά, και επειδή εκεί δούλευα την ίδια δουλειά στην Τσεχία, με κοίταξαν εκεί, με δοκίμασαν και με λένε αύριο να ρθεις στη δουλειά. Δηλαδή έπιασα αμέσως δουλειά. Το μεροκάματο ήταν τότε 600. αλλά ευτυχώς δούλευα, ο άντρας μου δεν δούλευε, το κορίτσι και αυτή δεν δούλευε, ένα χρόνο καθόταν σπίτι, εγώ αμέσως έπιασα δουλειά. Ύστερα νοίκιασα το σπίτι το παλιό, ύστερα από κει φύγαμε, αλλάξαμε πολλά σπίτια, αυτό είναι το έκτο σπίτι, πέντε νοίκια αλλάξαμε και τώρα εδώ ήμαστε από το '98 και είμαστε καλά. Τώρα παίρνουμε σύνταξη και οι δυο, η κόρη δουλεύει προϊσταμένη στο νοσοκομείο, ο γιος μου δουλεύει εδώ στο Βαρβαρέζο, εμείς παίρνουμε την σύνταξη και είμαστε καλά. Δεν έχω παράπονα δηλαδή. Αυτά δεν έχω τι να σου πω;

Ε : εντάξει, ευχαριστώ.

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

Συνέντευξη έβδομη

(Η κυρία Ελένη, γειτόνισσα της γιαγιάς μου, με υποδέχτηκε στο σπίτι της και μου μίλησε για την ζωή που έζησε στην Τσεχία. Η κυρία Ελένη ανήκει στην 2^η από τις κατηγορίες που βρίσκονται στις σελίδες 33 και 34)

Ελένη : γεια σας. Θέλω να μου πείτε τι θυμάστε από τα παιδικά σας χρόνια στην Τσεχία.

Κ. Ε. : Γεννήθηκα το '53, ε πήγα, η μάνα μου ήτανε μοδίστρα, ο πατέρας μου δούλευε στις οικοδομές, ανθρακωρύχος, ανάλογα τον καιρό και πήγα εκεί σχολείο. Τελειώσαμε το δημοτικό ήταν εννιά τάξεις, ύστερα πήγαμε γυμνάσιο τέσσερα χρόνια...δούλευα στην αρχή σε ένα γραφείο, δεν παίρναμε πολλά λεφτά, πήγα ύστερα σε ένα εργοστάσιο δούλεψα για πέντε χρόνια και ήρθαμε εδώ πέρα. Αυτό είναι πάνω στις δουλειές. Ύστερα η ζωή ήτανε τι να πω... εύκολη, παιδιά, παιχνίδια, είχα φίλους Τσέχους, Έλληνες, στα δεκαεφτά μου δεκαοχτώ με ανάγκασαν να πάω σε ελληνικό χορό (γέλια). Κάναμε και ελληνικά, δύο ώρες την εβδομάδα, δεν κάναμε τίποτα, γράφαμε, μας έλεγε ιστορίες για τα αντάρτικα, για αυτά ο δάσκαλος, δεν ιδιαίτερα δεν μαθαίναμε. Ένα βιβλίο το είχαμε από την πρώτη ως την ένατη τάξη, είχα και πρώτη ελληνική εγώ, γιατί ήμουνα, νομίζω τελευταία χρονιά εγώ, είχαμε πρώτη ελληνική, πρώτη τσέχικη, ελληνικά μάθαμε να διαβάζουμε, να γράφουμε, αυτά με πολλά λάθη αυτά και τις ιστορίες που μας έλεγαν, τα ελληνικά δεν ήταν ιδιαίτερα... δεν καταλαβαίνω τώρα, δεν μπορώ να ξέρω διαφορές με εκεί, εδώ βγαίνουνε στην αυλή, είναι και ο καιρός διαφορετικά, εμείς κάναμε ας πούμε στο μεγάλο διάλειμμα ήτανε δέκα η ώρα, εμείς κάναμε βόλτες σε ένα μεγάλο χώρο εκεί πέρα και κάναμε βόλτες, είναι εντελώς διαφορετική νοοτροπία, τα παιδιά δεν ήταν τόσο ζωντανά, τώρα νομίζω μόνο ο μπαμπάς σου, εκείνη η γειτονία από τους Έλληνες που ήταν ζωντανά, εμείς ήμασταν λίγο κοιμισμένα παιδιά γιατί εμείς μπλεχτήκαμε και με τους Τσέχους αλλά ήταν πολύ διαφορετικά με την έννοια νοοτροπίας, αλλιώς φέρνονται τα Τσέχικα παιδιά και αλλιώς τα Ελληνικά, δεν μπορείς... ύστερα, στην αρχή βλέπαμε μεγάλη διαφορά από δω πέρα, στα σχολεία έτσι πως ήμασταν αλλά τώρα δεν ξέρω πως είναι, αλλά μπερδεύουν τώρα τα παιδιά πολύ, πολλά μαθήματα, πρώτη τάξη έχει υπερβολικά, δεύτερη, γιατί αυτά τα ξέρω και βλέπω σα να πηδάνε, δεν πάνε με την σειρά ας πούμε τώρα από πρόσθεση πηγαίνουν σε άλλα και κατά βάθος δεν καταλαβαίνει, ούτε κανόνες βάζουν ούτε τίποτα, δεν βλέπω να έχουν τα παιδιά κανόνες να μαθαίνουν, αυτά αργότερα λέει θα μάθουν. Εμείς πηγαίναμε στο σχολείο από τις οχτώ ως τις δυο, εμείς διαβάζαμε στο σπίτι αλλά ήταν παιδιά που τρώγανε έξω, η μάνα μου δεν δούλευε, ήταν μοδίστρα στο σπίτι δούλευε, εμείς τρώγαμε στο σπίτι και στο σπίτι διαβάζαμε, μας κυνηγούσε, σαν τα άλλα παιδιά, δεν διαφέραμε πολύ από τα άλλα, οι άλλοι πηγαίνανε σε ειδικό μαγειρείο που ήτανε, μαγειρεύανε δεν ξέρω αλλά και γράφανε μερικοί, που τους άφηναν παραπάνω, αυτοί ναι, αλλά έξι η ώρα φεύγανε νομίζω, δεν ήτανε πέντε κάπως έτσι, αυτά δεν τα έκανα εγώ. Αλλά μας φερόταν καλά, βέβαια αυτό είχαν την νοοτροπία, τους Έλληνες, οι Τσέχοι να μην παντρευτούν Έλληνα, οι Έλληνες να μην παντρευτούν Τσέχο, αλλά δεν ήτανε έτσι, δεν έβλεπα πολύ ρατσισμό μέσα, ήμασταν διαφορετικοί αυτό, αλλά δεν έβλεπα, εγώ δεν το ένιωσα ποτέ και οι φίλες μου με φερνόταν ωραία αλλά ήταν η νοοτροπία των Ελλήνων διαφορετικοί αλλά και η νοοτροπία των Τσέχων. Κανονικά έπρεπε εμείς να προσαρμοστούμε, εμείς ποιοι ήμασταν σε αυτό το κράτος, εμείς δεν είχαμε υπηκοότητα, είχαμε μόνο ελληνική,

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

είχαμε μόνο εθνικότητα, την εθνικότητα μας την είχαμε και σήμερα το βλέπω πολύ κακό που δεν παίρναμε την υπηκοότητα την Τσέχικη, το βλέπω, να μπορείς να ψηφίζεις, καλά είχανε άλλους τρόπους ψηφίσματος, το ψηφίσμα δεν ήταν τόσο ελεύθερα, αλλά δεν, προτιμώ, όταν ζεις ένα χρόνο και γεννιόνται τα παιδιά να παίρνουν υπηκοότητα, να μην έχουν προβλήματα, εγώ ας πούμε πήγα στην Ρωσία για εκπαίδευση μισό χρόνο και είχα προβλήματα, αν δεν επέμβαινε ο διευθυντής δεν θα με παίρναν γιατί ήμουν χωρίς υπηκοότητα και για αυτούς ήταν παράξενο και για αυτό βλέπω το σφάλμα των Ελλήνων, γιατί υπήρχε μια πολιτική στάση να μην παίρνουνε... και οι γονείς, αφού ζεις εκεί πέρα. Ας πούμε και οι γονείς που παντρεύτηκαν, παντρεύτηκαν στα γραφεία τους έδωσαν ένα χαρτί που είναι παντρεμένοι και μετά όταν τους είπαν να γραφτούνε στα γραφεία της πόλης και θα παίρνανε ένα μισθό και αυτό παντρεύτηκαν δεύτερη φορά και την τρίτη φορά όταν ήρθανε εδώ στην Ελλάδα, για να είμαστε βαπτισμένοι, γιατί αλλιώς δεν θα ήμασταν αναγνωρισμένοι σαν παιδιά, θα ήμασταν νόθοι και παντρεύτηκαν και αυτοί με θρησκευτικό γάμο, με έναν παπά, που τον φέραν στο σπίτι, ντυμένο με πολιτικά. Αυτά. Εμείς βαπτιστήκαμε δυο φορές, εγώ μικρή όταν γεννήθηκα υπήρχε ένας παπάς Έλληνας αλλά δεν είχαμε χαρτιά. Εγώ την ημέρα που ήρθε ο παπάς, ήτανε αστεία ιστορία, ήτανε, ήρθε ο παπάς και τρεις οικογένειες μαζί παντρευόταν και βάφτιζαν τα παιδιά τους. μας φωνάζουνε, η αδερφή μου και ο αδερφός μου δεν ήταν στο σπίτι, τι να κάνουμε, που να βρούμε χαρτιά, βρίσκουμε στο δρόμο έναν και μια φίλη εκεί περά τους λέμε, έλα να παίξετε τα αδέρφια, αυτοί βαφτίστηκαν άλλη φορά, τους πάντρεψαν, πήρανε τα χαρτιά, γιατί αυτός έφευγε, ήταν από την Πράγα, δεν είχε ορθόδοξη εκκλησία εκεί πέρα και αν είχε μόνο για τα χαρτιά. Ήταν παράλογο και κωμικό. Αλλά για τους Έλληνες εδώ πέρα, η νύφη μου επειδή δεν είχε πατέρα, είχε πρόβλημα, δεν την δίναν ταυτότητα γιατί δεν είχε πατέρα, ήτανε νόμος, δεν ξέρω πως ήτανε εδώ πέρα. Απλώς εγώ είχα έτσι όχι και καλές, όλους τους έβλεπα φασίστες, αντιδραστικοί, κομμουνιστές, με φαινόταν πολύ άγριοι, πολύ αίμα ήθελαν, πολύ, πολύ διαφορετικά ήταν εδώ. Ε στην δουλειά ήμουν τυχερή δεν με έδιωξαν. Έφευγα. Έφυγα μια φορά, δούλευα στο χημείο και ύστερα ήρθα εδώ ένα χρόνο, για να κάνω δικό μου σπίτι, στο Βαρβαρέζο και έμεινα, τώρα θα πάρω σύνταξη από κει. Αλλά όχι με τους Έλληνες δεν... ήταν αλλιώς, δεν είχαμε φίλους, έπρεπε από την αρχή να ξεκινήσεις και κάναμε αναγκαστικά παρέα με Τσέχους και έτσι, μπορεί αυτοί να μην ταίριαζαν μαζί μου, εγώ να μην ταίριαζα με αυτούς αλλά αναγκαστικά ήμασταν πιο δεμένοι γιατί είχαμε ένα παρελθόν. Ύστερα διασκορπιστήκαμε, καθένας έκανε τον δρόμο του, βρήκε τους φίλους του αλλά ήταν δύσκολα σε αυτό το θέμα ήταν. Αλλά δεν έφταιγαν οι Έλληνες, ούτε και μεις, απλώς δεν ξέραμε κανένα, αλλιώς είναι όταν μεγαλώνεις σε μια πόλη, πηγαίνεις στο σχολείο, έχεις και τους φίλους σου, τώρα να πας σε άλλη πόλη πάλι θα δυσκολευτείς, όχι να πας σε ένα άλλο κράτος. Ναι μεν μας έλεγαν πατρίδα, αλλά δεν νιώθαμε αμάν τι και ειδικά όταν ήρθα εδώ στην Νάουσα, μου φαινόταν σαν να ήμουν στην Σιτιλία, παντού τα πατζούρια, γειτονίες, παλιά σπίτια, διαφορετικά, μάνιο να μην έχει, το σπίτι τουαλέτα έξω, πολύ δραματικές καταστάσεις, την στιγμή που εμείς είχαμε και το ζεστό νερό και όλα, αλλά ύστερα στη Θεσσαλονίκη, νοίκιασα ένα σπίτι, πρώτα έμεινα σε γνωστούς, μετά νοίκιασα, αλλά για λίγους μήνες έμεινα εκεί, αλλά επειδή δεν είχαν σύνταξη οι δικοί μου, έπρεπε να συντηρούμαι και έτσι ήρθα εδώ και ύστερα από πέντε χρόνια πήρε σύνταξη και ο πατέρας μου και από τότε είμαι εδώ. Αυτά.

Ε : ωραία. Ευχαριστώ.

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

4. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ

Όπως έχω ήδη αναφέρει το αρχικό θέμα της εργασίας μου ήταν «Η εκπαίδευση των ελληνοπαίδων στην Τσεχία μετά τον εμφύλιο πόλεμο και η εκπαίδευση των Τσέχων οικονομικών μεταναστών στην Ελλάδα σήμερα». Κατά την διάρκεια όμως της εργασίας και των συνεντεύξεων συνειδητοποίησα ότι η μελέτη αυτού του θέματος δεν μπορούσε να καταστεί εφικτή, πρώτον γιατί οι φορείς όπως είναι το Τσέχικο Προξενείο της Θεσσαλονίκης δεν με βοήθησαν όσο έπρεπε ώστε να μπορέσω να συλλέξω τις πληροφορίες που χρειαζόμουν για τους Τσέχους οικονομικούς μετανάστες που βρίσκονται στην Ελλάδα σήμερα. Η επίσκεψη μου στο Προξενείο το μόνο που κατάφερε ήταν την συνεχή αναβολή του Πρόξενου να μου δώσει πληροφορίες με αποτέλεσμα μέχρι τις αρχές του Ιουνίου να μην έχω πάρει ακόμη τις πληροφορίες που χρειαζόμουν. Δεύτερον μέσα από τις συνεντεύξεις προέκυψε ότι η σύγκριση ανάμεσα στις δυο διαφορετικές αυτές χρονικές περιόδους δεν μπορούσε να πραγματοποιηθεί για τον λόγο ότι οι μνήμες του παρελθόντος δεν ήταν ακριβείς αναπαραστάσεις των γεγονότων αλλά ήταν αλλοιωμένες και έτσι δεν θα μπορούσαν να είναι αξιόπιστες ώστε να μπορούν να συγκριθούν με την κατάσταση που επικρατεί στο παρόν. Έτσι προέκυψε ένα άλλο θέμα και αυτό ήταν κατά πόσο η εκπαίδευση που απέκτησαν στην Τσεχία συνέβαλε στην ένταξη ή τον αποκλεισμό των ανθρώπων αυτών στην τσέχικη αλλά και στην ελληνική κοινωνία. Για τον λόγο αυτό το ενδιαφέρον μου επικεντρώθηκε στην εκπαίδευση που απέκτησαν, τόσο οι Τσέχοι όσο και οι Έλληνες, στην χώρα της Τσεχίας και πως η εκπαίδευση αυτή, συνέβαλε, θετικά ή αρνητικά στην μετέπειτα επαγγελματική τους πορεία. Για τον λόγο αυτό παρακάτω γίνεται και η ανάλυση της επαγγελματικής πορείας σε συνάρτηση με την εκπαίδευση τους, των δυο από τα οκτώ άτομα που μου έδωσαν συνέντευξη, της κυρίας Μιλάνας και του κυρίου Τάσου. Μαζί όμως με αυτό το θέμα προέκυψαν και άλλες κατηγορίες θεμάτων όπως είναι α) η αλληλοσυσχέτιση της μετανάστευσης με την εκπαίδευση, β) της ταυτότητας, γ) της πατρίδας, δ) την οικογένεια και την ανεξαρτησία, ε) τα στερεότυπα αλλά και στ) η συλλογική ζωή.

Οι κατηγορίες θεμάτων που προέκυψαν είναι απόρροια των αφηγήσεων των ατόμων στα οποία απευθύνθηκα. Για παράδειγμα στο θέμα της αλληλοσυσχέτισης της μετανάστευσης και της εκπαίδευσης ο κύριος Τάσος αναφέρει χαρακτηριστικά «... και κάναμε ελληνικά. Είχαμε τρεις, τέσσερις ώρες και μια ώρα η οποία ήταν επίσημη στην Τσεχία, δηλαδή και στο ενδεικτικό σου...». Στο θέμα της ταυτότητας η κυρία Ελένη λέει «... γιατί ήμουν χωρίς υπηκοότητα και για αυτούς ήταν παράξενο και για αυτό βλέπω το σφάλμα των Ελλήνων...», ενώ για την πατρίδα αναφέρει η ο κύριος Γιάννης «... αν έκανα κάνα χρόνο ελληνικά, παραπάνω όχι. Σαν φροντιστήριο. (παύση) Κάναμε Ιστορία μάλλον...», ή λέει η κυρία Σοφία «... μόνο λίγα πράγματα που μας έλεγαν για την Ακρόπολη και για αυτούς όλους αλλά όχι πολλά...». Για την οικογένεια και την ανεξαρτησία η κυρία Μιλάνα μας εξηγεί «... στους Τσέχους και στους Γερμανούς, όλοι έτσι είναι, το παιδί πιο πολύ, το δίνουν πιο πολύ ευθύνη, τον νιώθουν πιο μεγάλο, δεν τον νταντεύουνε, κατάλαβες;...». Τέλος για τα στερεότυπα λέει η κυρία Μιλάνα «... το ότι οι Ευρωπαίοι, μάλλον προς τα βόρεια πίνουν περισσότερα είναι αλήθεια αλλά όχι ότι το ποτό είναι το κυριότερο στην διασκέδαση ναι;...» καθώς και για την συλλογικές

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου
γιορτές αναφέρει η κυρία Γεωργία «...Αλλά εκεί μια χαρά, κάναμε χορούς, 25 Μαρτίου, πάντα γιορτή, γιορτή κάτσε καλά, τόσος κόσμος ως το πρωί...».

Ο εμφύλιος πόλεμος, είναι ένα κομμάτι της ελληνικής ιστορίας διαφορούμενο. Ένα ακόμη κομμάτι της ιστορίας το οποίο είναι αποτέλεσμα του εμφυλίου πολέμου είναι η αναγκαστική μετανάστευση στην οποία επήλθαν οι Έλληνες, αλλά και η προσαρμογή τους στην καθημερινότητα όλων των χωρών που είχαν μεταναστεύσει και ότι αυτό συμπεριλαμβάνει, όπως είναι η εκπαίδευση των παιδιών είναι ένα κομμάτι αρκετά περίπλοκο. Οι γνώμες για αρκετά χρόνια, ήταν οξυμένες. Από πολλούς η μετανάστευση αυτή, ονομάστηκε « παιδομάζωμα», παρομοιάστηκε δηλαδή με ένα γεγονός από την ελληνική ιστορία, αυτό που παιδομαζώματος των Ελλήνων από τους Τούρκους, θέλοντας έτσι να δείξουν την αρνητική του σημασία. Από την αντίθετη πλευρά, η μετανάστευση αυτή ονομάστηκε «παιδοσώσιμο», θέλοντας να τονίσει την θετική πλευρά αυτήν της κίνησης.

Συνεπώς, μέχρι πρόσφατα, ότι έχει ακουστεί, ότι έχει λεχθεί για το Εμφύλιο αλλά και την αναγκαστική αυτή μετανάστευση, έχει παρθεί από βιβλία αλλά και από τις αφηγήσεις των μεγαλύτερων. Τι θυμούνται και τι όχι. Άρα παρατήρησα, ότι στις συνεντεύξεις που πήρα, σημαντικό ρόλο έπαιξε η μνήμη αυτών των ανθρώπων, τόσο για τα χρόνια του Εμφυλίου, όσο και για τα μετέπειτα χρόνια.

Τι γνωρίζουμε όμως για την μνήμη;

Στην έρευνα η μνήμη, είτε θεωρείται συνάρτηση της εμπειρίας, η οποία στοχεύεται να αποκαλυφθεί μέσα από την αφήγηση, είτε θεωρεί τον βιωματικό χαρακτήρα της ιστορικής εμπειρίας συμβολικό⁸⁶. Αυτό σημαίνει ότι είτε μέσα από την μνήμη φέρνουμε στην επιφάνεια εμπειρίες που έχουμε ζήσει, είτε ότι ένα ιστορικό γεγονός που μπορεί να προϋπάρχει, δεν επαληθεύεται ιστορικά παρά μόνο μέσα από την εμπειρία. Έτσι η μνήμη ορίζεται ως μια εκ των υστέρων αφηγηματική κατασκευή που επηρεάζεται από τις σκέψεις και τις επιθυμίες που παρόντος, γύρω από τις οποίες οργανώνει τα μνημονικά ίχνη και τις φαντασιώσεις που προκάλεσε η συνάντηση με το πραγματικό γεγονός⁸⁷. Η μνήμη δηλαδή, έπεται του γεγονότος και πολλές φορές, το γεγονός δεν παρουσιάζεται αυτούσιο έτσι όπως έγινε, αλλά έτσι όπως θέλει κανείς να το παρουσιάσει, βάζοντας την δική του χροιά και ανάμνηση σε αυτό το γεγονός. Αυτό οφείλω να τονίσω ότι δεν το κάνει εσκεμμένα αλλά με το πέρασμα του χρόνου, η μνήμη αλλοιώνεται. Έτσι ο αφηγητής δεν μπορεί να θυμάται ακριβώς το γεγονός όπως έγινε, αλλά θυμάται κομμάτι του γεγονότος, που μαζί με τα χρόνια που πέρασαν, με τα συναισθήματα που έχουν εμπλακεί αλλά και σε σύγκριση με το παρόν και την κατάσταση που επικρατεί, η μνήμη του γεγονότος αλλοιώνεται και παρουσιάζεται με έναν άλλο τρόπο. Όταν κάποιος διηγείται μια ιστορία ζωής, δεν είναι μόνο το πρόσωπο που υπήρξε στο παρελθόν, αλλά αυτό που ήθελε να είναι⁸⁸. Συνεπώς αυτός που αφηγείται, δεν παρουσιάζει το γεγονός όπως έγινε, αλλά όπως το θυμάται αυτός, όπως αυτός θα ήθελε να έχει γίνει, το παρουσιάζει δηλαδή εξιδανικευμένα, συγκρίνοντας το με το σήμερα. Όσον αφορά την δική μου εργασία,

⁸⁶ Άννα Βιδάλη *Άραγε εμείς ήμασταν*; εκδόσεις : εξάντας 1999 σελ : 25-26

⁸⁷ Άννα Βιδάλη *Άραγε εμείς ήμασταν*; εκδόσεις : εξάντας 1999 σελ : 31

⁸⁸ Peter Alheit, Stefania Bergamini «Βιογραφική έρευνα και έρευνα ιστοριών ζωής : μια νέα ποιοτική προσέγγιση στις κοινωνικές επιστήμες» από το βιβλίο : *κοινωνικός μετασχηματισμός, εκπαίδευση και τοπική κοινωνία*» επιμέλεια : Παπαιωάννου, Peter Alheit, Henning Salling Olesen Ρέθυμνο Ανώγεια 1998 σελ :128

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

τις μνήμες των ανθρώπων αυτών δεν μπορώ να τις πάρω σαν πλήρεις αποτυπώσεις της πραγματικότητας της εποχής εκείνης λόγω της αλλοίωσης που έχουν υποστεί με τα χρόνια οι μνήμες αυτές αλλά και την αλλοίωση που έχουν υποστεί σε σύγκριση με την παρούσα εμπειρία τους στην οποία βρίσκονται και η οποία θεωρείται δύσκολη. Θεωρώ ότι οι μνήμες που έχουν για τα χρόνια αυτά είναι εξιδανικευμένες.

Ακόμη ένα πράγμα που παρατήρησα στις συνεντεύξεις που πήρα ,είναι η συλλογική μνήμη που έχουν αποκτήσει οι άνθρωποι αυτοί, για γεγονότα από την εποχή που ζούσαν στην Τσεχία. Μέσα από την προσωπική ιστορία του καθενός, αναδύεται η συλλογική ταυτότητα. Σύμφωνα με τον Halbwachs, η μνήμη που έχουν οι άνθρωποι, προέρχεται από το περιβάλλον όπου ζουν, από την κοινωνία τους, μέσα από όπου ξαναβρίσκουν τις αναμνήσεις τους⁸⁹. Γεγονότα όπως ένας πόλεμος αποκτούν με τον καιρό ιδεολογικό χαρακτήρα και κυρίως ένας εμφύλιος πόλεμος όπου η κάθε παράταξη προσπαθεί να δώσει την δική της άποψη. Οι απόψεις αυτές επηρεάζουν την ατομική μνήμη και τον τρόπο που εμφανίζεται το θέμα. Άλλωστε η προσωπική εμπειρία είναι μια διάσταση της « αυτοβιογραφικής μνήμης», που αποτελεί και μια έκφραση καθώς και ένα συστατικό ενός συγκεκριμένου ιστορικού και κοινωνικού βιόκοσμου⁹⁰. Καταλαβαίνουμε δηλαδή ότι η μνήμη που μπορεί να έχει κάποιος επηρεάζεται και αυτό είναι λογικό από τις συνθήκες που επικρατούν γύρω του καθώς και από αυτά που ήδη έχουν λεχθεί. Γενικά σε αφηγήσεις που αφορούν θέματα, όπως είναι ένας πόλεμος, μια κατοχή, οι μνήμες που μπορεί να έχει αυτός που αφηγείται μπορούν να είναι απόρροια μιας συλλογικής ταυτότητας. Συγκεκριμένα στις συνεντεύξεις που πήρα στοιχείο συλλογικής μνήμης είναι η ιδεολογική σημασία που απέκτησαν οι γιορτές που γινόντουσαν. Και αυτό οφείλουμε να τονίσουμε ότι δεν ισχύει για όλους αλλά κυρίως για τα άτομα της πρώτης κατηγορίας. Πιστεύω δηλαδή ότι η συλλογική μνήμη έχει να κάνει με το σύνολο, με την κοινωνία, αντίθετα με την ατομική μνήμη που έχει να κάνει με το συναίσθημα. Οι άνθρωποι δηλαδή αυτοί, κατά κάποιο τρόπο, έχουν αναπτύξει έναν συλλογικό τρόπο σκέψης για το πώς ήταν οι συνθήκες τα χρόνια εκείνα και πως τα θυμούνται. Μέσα από τις συνεντεύξεις που πήρα παρατηρώ ότι υπάρχουν κάποια κοινά σημεία, μερικά από τα οποία εκλαμβάνω ως αποτέλεσμα της συλλογικής μνήμης, όπως για παράδειγμα οι γιορτές που γινόταν, οι οποίες έχουν πάρει μια ιδεολογική μορφή. βλέπω επίσης ότι η μνήμη του καθενός είναι ατομική. Αν και υπάρχουν τα κοινά θέματα για τα οποία μιλάει η πλειοψηφία, ο καθένας τα βλέπει με τον δικό του τρόπο και τα εκφράζει με το δικό του συναίσθημα. Εδώ πρέπει να πω ότι υπάρχουν και αφηγητές που αμφισβητούν το συλλογικό αυτό συναίσθημα όπως η κυρία Τασούλα που όπως λέει, την αναγκάσανε να πάει σε ένα χορό.

Αυτό, δηλαδή, που παρατήρησα στις συνεντεύξεις είναι κάποια κοινά σημεία που είχαν. Πρώτο κοινό τους σημείο είναι το εκπαιδευτικό σύστημα που υπήρχε στην Τσεχοσλοβακία. Γίνεται συχνά αναφορά πόσα χρόνια ήταν το δημοτικό, πόσα το γυμνάσιο και μετά τι ακολούθουσε. Αν σπούδαζαν αργότερα σε κάποια από τις

⁸⁹ Άννα Λυδάκη *ποιοτικές μέθοδοι της κοινωνικής έρευνας*, Εκδόσεις : Καστανιώτη Αθήνα 2001 β' έκδοση σελ :211

⁹⁰ Peter Alheit, Stefania Bergamini «Βιογραφική έρευνα και έρευνα ιστοριών ζωής : μια νέα ποιοτική προσέγγιση στις κοινωνικές επιστήμες» από το βιβλίο : *κοινωνικός μετασχηματισμός, εκπαίδευση και τοπική κοινωνία*» επιμέλεια : Παπαιωάννου, Peter Alheit, Henning Salling Olesen Ρέθυμνο Ανώγεια 1998 σελ :130

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου
σχολές που υπήρχαν, ανάλογα με τον κλάδο που είχαν επιλέξει, αναφέρουν πως γινόταν τα μαθήματα, δηλαδή τονίζουν ότι γινόταν μια εβδομάδα μάθημα μέσα στην σχολή, σαν το θεωρητικό μέρος και μια εβδομάδα κάνανε πρακτική έξω, «Αφού ο Γιάννης έκανε μια βδομάδα σχολείο, μια βδομάδα πράξη, μια βδομάδα σχολείο, μια βδομάδα πράξη» (κ. Μιλάνα, πρώτη συνέντευξη), «ύστερα πήγα δυο χρόνια για το εργοστάσιο για το πώς το λένε κλωστοϋφαντουργός, μια βδομάδα στη δουλειά και μια βδομάδα έτσι στο σχολείο, ναι» (κ. Σοφία, δεύτερη συνέντευξη) .

Στα ελληνικά μαθήματα που γινόταν δεν δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα. Γίνεται μεν αναφορά από τους περισσότερους αλλά δεν δίνεται μεγάλη σημασία και όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στην πρώτη συνέντευξη ήταν σαν φροντιστήρια «Αν έκανα κάνα χρόνο ελληνικά, παραπάνω όχι. Σαν φροντιστήριο», (κ. Γιάννης). Επίσης αναφέρεται ότι αυτά που τους κάνανε δεν είχαν και μεγάλο ενδιαφέρον γιατί γινόταν συνεχώς επαναλήψεις «...και στα ελληνικά πήγα πέντε, έξι χρονιές γιατί όλο τα ίδια και τα ίδια και τα παράτησα εκείνα», (κ. Σοφία, δεύτερη συνέντευξη) ή ότι δινόταν περισσότερη σημασία στον εμφύλιο πόλεμο και όχι σε άλλα ιστορικά γεγονότα « Κάναμε και ελληνικά, δύο ώρες την εβδομάδα, δεν κάναμε τίποτα, γράφαμε, μας έλεγε ιστορίες για τα αντάρτικα, για αυτά ο δάσκαλος, δεν ιδιαίτερα δεν μαθαίναμε», (κ. Ελένη, έβδομη συνέντευξη). Βέβαια εδώ οφείλουμε να διευκρινίσουμε ότι ήταν δυο διαφορετικές γενιές και ότι στην δεύτερη γενιά δινόταν περισσότερη σημασία στον εμφύλιο, όσον αφορά την ιστορία θέλοντας κατά ένα τρόπο να τονίσουν τους λόγους που βρισκόταν σε μια ξένη χώρα.

Ακόμη γίνεται συχνά αναφορά, σχεδόν από όλους στις συγκεντρώσεις και στις γιορτές που οργάνωναν οι Έλληνες. Ήταν ένας τρόπος να θυμούνται την πατρίδα τους και να συγκεντρώνονται όλοι μαζί να λένε τα νέα τους. Το να πάνε στους χορούς και στις γιορτές για τους μεγαλύτερους ήταν πολύ σημαντικό γεγονός. Ήτανε ένα κοινωνικό δρώμενο το οποίο τους κρατούσε ενωμένους σαν λαό. Για τους μεγαλύτερους είχε μεγαλύτερη αξία καθώς έχοντας περάσει ήδη κάποια χρόνια στην Ελλάδα, έχοντας πολεμήσει για την πατρίδα, κάποιοι από αυτούς, το θεωρούσαν χρέος και τιμή τους να παραβρεθούν στις γιορτές αυτές. Για την επόμενη γενιά, ήταν μεν ένα γεγονός αλλά δεν ήταν και τόσο ενθουσιασμένοι για να πάνε. Άτυπα όμως, οι γιορτές αυτές ήταν μια παράδοση και ένα εβδομαδιαίο έθιμο, το οποίο τους κρατούσε ενωμένους.

Χαρακτηριστικό όλων των συνεντεύξεων είναι η σύγκριση της ζωής στην Τσεχοσλοβακία με την ζωή που ακολούθησε στην Ελλάδα, «. Η ζωή για μένα ήταν καλή εκεί. Καλύτερη από ότι εδώ. », όπως αναφέρει ο κύριος Γιάννης, ή « Ύστερα η ζωή ήτανε τι να πω... εύκολη», όπως λέει η κυρία Ελένη. Τόσο για τους Έλληνες όσο και για τους Τσέχους, οι συνθήκες ζωής ήταν πολύ καλύτερες στην Τσεχοσλοβακία από ότι στην Ελλάδα ακόμη και η αντιμετώπιση που είχαν από τους ανθρώπους ήταν σαφώς καλύτερη χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της κυρίας Γεωργίας «... αυτά είναι αλλά μια γειτόνισσα με λέει, Γεωργία γιατί ήρθες εδώ; », όπου την πιάνει το παράπονο για τα λόγια που της είπε μια γειτόνισσα της.

Παρατήρησα ακόμη ότι για όλους όσους ήρθαν στην Ελλάδα, είτε Έλληνες πολιτικοί πρόσφυγες, είτε Τσέχοι, υπήρχαν κάποια μαθήματα που γινόταν στα ελληνικά, από τον κάθε δήμο χωριστά, δωρεάν για αν μπορούν όσοι έρχονται από έξω να μάθουν κάποια πράγματα και να μπορέσουν να συνεννοηθούν, «. Όταν ήρθα πήγα σε ένα σεμινάριο για την γλώσσα για ελληνικά, στο, στη ΝΕΛΕ ναι...» όπως αναφέρει η κυρία Γιώτα.

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

Παράπονο όμως όλων όσων ήρθαν στην Ελλάδα ήταν η μη αναγνώριση του πτυχίου τους ως κανονικό πτυχίο, αλλά σε όλες σχεδόν τις περιπτώσεις έγινε αναγνώριση σαν πτυχίο βοηθού, όπως στην περίπτωση του κύριου Γιάννη ή της κυρίας Γιώτας. Ακόμη ένα παράπονο ήταν συχνά οι γείτονες που κοιτούσαν με μισό μάτι όσο ήρθαν από έξω και προσπαθούσαν με τον τρόπο τους να τους κάνουν να φύγουν κάτι που για τους Έλληνες ήταν ιδιαίτερα ενοχλητικό.

Τέλος σε όλες τις συνεντεύξεις γίνεται αναφορά τη δωρεάν παιδείας που ίσχυε στην Τσεχοσλοβακία. Αναφέρεται δηλαδή η δυνατότητα που έχουν τα παιδιά ένα θέλανε να παρακολουθήσουν διάφορες δραστηριότητες έξω από το σχολείο, είτε αυτές αφορούσαν την γυμναστική, είτε την μουσική, είτε οτιδήποτε άλλο. Και τονίζεται συνεχώς ότι για όλες αυτές τις δραστηριότητες τα παιδιά δεν πλήρωναν τίποτα και μπορούσαν να πάνε όπου θέλουν, σε αντίθεση με την Ελλάδα που όπου και να πας χρειάζεται να πληρώσεις «να στείλεις το παιδί σου ξέρω γω, σε πέντε, μια στο μπάσκετ, μια στο μπαλέτο, όλα ήταν τζάμπα», όπως λέει η κυρία Μιλάνα ή «...ήμουν γραμμένος στο κληρονομικό σύλλογο, υπήρχαν πάρα πολλοί κλάδοι που μπορούσες να γραφτείς να ασχολείσαι», όπως αναφέρει ο κύριος Τάσος. Εδώ παρατηρείται δηλαδή ότι η έννοια της δωρεάν παιδείας είναι διαφορετική στις δυο αυτές χώρες, όπου για την Τσεχία η έννοια της δωρεάν παιδείας έχει κυριολεκτική σημασία, καθώς όλα προσφέρονται δωρεάν από το κράτος, ενώ αντίθετα η έννοια της δωρεάν παιδείας στην Ελλάδα, έχει μεταφορική έννοια καθώς διάφορες εξωσχολικές δραστηριότητες που παρακολουθούν τα παιδιά είναι ιδιωτικές και πληρώνονται από τους γονείς.

Ακόμη υπάρχει και μια μικρή αναφορά για την βοήθεια που δέχονταν τα παιδιά από το σχολείο για να διαβάσουν. Σε περιπτώσεις που οι γονείς δούλευαν και δεν μπορούσαν να βρίσκονται στο σπίτι, υπήρχαν οι λέσχες όπου τα παιδιά τρώγανε και στη συνέχεια, υπήρχαν δάσκαλοι, που δεν ήταν οι ίδιοι με αυτούς τους σχολείου που προετοίμαζαν τα παιδιά για την επόμενη μέρα, «...μπορούσαμε να κάτσουμε και μετά το σχολείο, έκατσαν μαζί μας να μας εξηγήσουν...», όπως αναφέρει η κυρία Γιώτα ή «...οι άλλοι πηγαίνανε σε ειδικό μαγειρείο που ήτανε, μαγειρεύανε δεν ξέρω αλλά και γράφανε μερικοί, που τους άφηναν παραπάνω, αυτοί ναι...», όπως λέει η κυρία Ελένη.

Από τα παραπάνω δεδομένα, το μεγάλο ζήτημα που τίθεται είναι η εκπαίδευση και η μετανάστευση. Κατά πόσο δηλαδή η εκπαίδευση των ανθρώπων αυτών συνέλαβε στην μετανάστευση τους από την Τσεχία στην Ελλάδα αλλά και στο κατά πόσο η μετανάστευση τους από την Ελλάδα στην Τσεχία συνέβαλε στην εκπαίδευση τους.

Παίρνοντας πρώτα το ερώτημα με ποιον τρόπο και πόσο η μετανάστευση επηρέασε την εκπαίδευση των ανθρώπων αυτών βλέπουμε ότι, η αλλαγή του περιβάλλοντος από την μια χώρα στην άλλη και μάλιστα κάτω από δύσκολες συνθήκες όπως είναι αυτές του εμφυλίου, ήταν ένας από τους παράγοντες που δεν βοήθησε ιδιαίτερα στην εκπαίδευση. Παρόλα αυτά τα πρώτα χρόνια της μετανάστευσης των Ελλήνων στην Τσεχία, συγκροτούνται κάποια ελληνικά σχολεία, παράλληλα όμως τα παιδιά παρακολουθούν υποχρεωτικά τα τσέχικα σχολεία. Για τα μικρά παιδιά, αλλά και τα παιδιά των επόμενων γενεών, η παρακολούθηση στα τσέχικα σχολεία, δεν ήταν δύσκολη, για τους μεγάλους όμως το πρόβλημα ήταν μεγάλο, καθώς έπρεπε να προσαρμοστούν στην τσέχικη καθημερινότητα και να

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου
μάθουν την τσέχικη γλώσσα τόσο για να μπορούν να συνεννοούνται, όσο και να παρακολουθούν το σχολείο. Έτσι παρατηρούμε ότι τα πρώτα χρόνια είναι πολύ δύσκολα, υπάρχουν νέοι που μπαίνουν κατευθείαν στις τεχνικές σχολές και προσπαθούν παράλληλα να παρακολουθήσουν την σχολή αλλά να μάθουν και την γλώσσα αλλά υπάρχουν και νέοι, οι οποίοι δεν πηγαίνουν καν σχολείο και μπαίνουν κατευθείαν στην παραγωγή.

Αν τώρα εξετάσουμε το ερώτημα εκπαίδευση και μετανάστευση θα δούμε ότι ανοίγει ένα μεγάλο κεφάλαιο. Πρώτα από όλα θα πρέπει να ορίσουμε την εκπαίδευση των παιδιών αυτών. Η εκπαίδευση των ελλήνων είναι η βασική, η οποία ήταν η καθημερινή παρακολούθηση των τσέχικων σχολείων αλλά παράλληλα ήταν και η εβδομαδιαία παρακολούθηση των ελληνικών μαθημάτων που γινόταν από Έλληνες δασκάλους. Η εκπαίδευση λοιπόν αυτή από πλευράς ένταξης ή αποκλεισμού των παιδιών αυτών στην τσέχικη κοινωνία, μπορώ να πω ότι οδηγούσε στον αποκλεισμό των ελληνοπαίδων από την τσέχικη κοινωνία. Τα παιδιά ακόμη και αν προσπαθούσαν να ενταχθούν στο σύνολο, υπήρχε κάτι που τους εμπόδιζε. Και αυτό, για να πούμε την αλήθεια δεν ήταν ο θεσμός των ελληνικών μαθημάτων, αλλά το περιεχόμενο. Η συνεχής αναφορά των δασκάλων, τόσο στον βασικό λόγο της αναγκαστικής τους μετανάστευσης, όσο και η ελπίδα για την σύντομη επιστροφή τους στα πάτρια εδάφη ήταν ένας πολύ σημαντικός παράγοντας ο οποίος επιδρούσε αρνητικά στην ένταξη του παιδιού στην τσέχικη καθημερινότητα. Ήδη παρατηρείται η έντονη επιθυμία των μεγαλύτερων να επιστρέψουν στην πατρίδα. Ήδη παρατηρείται το χάσμα ανάμεσα στην πρώτη και την δεύτερη γενιά, όπου η πρώτη γενιά επιδιώκει με κάθε τρόπο την επιστροφή ενώ αντίθετα η δεύτερη γενιά, όχι τόσο και μάλιστα υπάρχουν περιπτώσεις όπου άτομα της δεύτερης γενιάς, όπως ο κύριος Τάσος, θεωρούν ότι αδικήθηκαν πολύ από την επιστροφή τους στην Ελλάδα.

Αν την εκπαίδευση αυτήν την δούμε από μια άλλη σκοπιά, και η σκοπιά αυτή είναι η ταυτότητα, παρατηρούμε ότι η συγκεκριμένη εκπαίδευση ενισχύει και επιδρά θετικά στην απόκτηση και αποδοχή της ελληνικής ταυτότητας. Τα παιδιά αν και βρίσκονται σε μια ξένη χώρα μαθαίνουν και συνειδητοποιούν ότι είναι Έλληνες. Στα παιδιά διδάσκεται η ιστορία και η γεωγραφία της Ελλάδας, ενώ παράλληλα μαθαίνουν στα ελληνικά γραφή και ανάγνωση. Με κάθε τρόπο, είτε με τα μαθήματα, είτε με άλλες δραστηριότητες έξω από το σχολείο, όπως είναι η χορωδία ή οι γιορτές δίνεται συνεχώς έναυσμα για την απόκτηση της ελληνικής ταυτότητας. Εδώ, στο θέμα της ενίσχυσης της ταυτότητας, αξίζει να παραθέσουμε την παρατήρηση της κυρίας Ελένης, αν και δεν περιλαμβάνεται στην εκπαίδευση, της άρνησης των Ελλήνων να αποκτήσουν την τσέχικη υπηκοότητα. Με το μυαλό συνεχώς στην επιστροφή, θεωρούν ανούσιο να αποκτήσει η δεύτερη γενιά την τσέχικη υπηκοότητα, καθώς σε λίγο καιρό θα επιστρέψουν στην Ελλάδα. Η επιστροφή όμως αργεί και η άρνηση για άλλη υπηκοότητα δημιουργεί προβλήματα στα παιδιά, όπως και στην περίπτωση της κυρίας Ελένης, όπου όταν βγήκε από την Τσεχία δεν μπόρεσε να βρει δουλειά καθώς θεωρούνταν άγνωστης υπηκοότητας.

Τέλος, αν δούμε την εκπαίδευση από την σκοπιά της πατρίδας, βλέπουμε ότι με κάθε τρόπο δίνονται εναύσματα για την ενίσχυση της αγάπης προς την πατρίδα. Τα βιβλία μιλάνε για τις ομορφιές της Ελλάδας, οι εικόνες δείχνουν όμορφα και θαυμαστά τοπία, διδάσκεται οι συνεχείς αγώνες των Ελλήνων για την απελευθέρωση της πατρίδας από κάθε κατακτητή. Η έννοια της πατρίδας ενισχύεται συνεχώς μέσα και έξω από τον χώρο του σχολείου. Με γιορτές, με θεατρικά, με δρώμενα γίνεται

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου
προσπάθεια για να μην ξεχαστεί ο κύριος σκοπός, η πατρίδα και η επιστροφή σε αυτήν, όσο το δυνατόν γρηγορότερα. Εδώ όμως αξίζει να αναφέρουμε ότι όσοι άνηκαν στην πρώτη γενιά και είχαν ζήσει κάποια χρόνια στην Ελλάδα, ένιωθαν την Ελλάδα πατρίδα τους, την νοσταλγούσαν και λαχταρούσαν την επιστροφή στην πατρίδα. Τα παιδιά όμως της δεύτερης ή και της τρίτης γενιάς, μιλούσαν για την πατρίδα, με ειρωνικό ύφος, όπως ο κύριος Γιάννης και αυτό κατά την γνώμη μου είναι λογικό, καθώς η πατρίδα που γνώρισαν αυτοί οι άνθρωποι για αυτούς ήταν η Τσεχία, αφού αυτήν γνώρισαν, σε αυτήν γεννήθηκαν, σε αυτήν έζησαν. Την Ελλάδα, την άκουγαν και την γνώριζαν μόνο μέσα από εικόνες και αφηγήσεις. Για τα παιδιά αυτά, ήταν μια ακόμη χώρα σαν όλες τις άλλες, που θα ήταν ωραία να την επισκεφτούν.

Επίσης το θέμα που αναφέρθηκε από όλους, είναι η συλλογική ζωή και η οργάνωση που είχαν οι Έλληνες, στην Τσεχία. Οι Έλληνες, ζώντας σε μια άλλη χώρα προσπάθησαν να μείνουν συγκεντρωμένοι και κοντά ο ένας στον άλλο. Έτσι με κάθε τρόπο οργάνωναν συγκεντρώσεις, χορούς, χορωδίες, πολιτιστικά δρώμενα, γεγονότα τα οποία θα τους έκαναν να συναντηθούν και να είναι όλοι μαζί. Αυτή τους η κίνηση είναι μια κίνηση λογική, αν πάρουμε υπόψη μας, την γρήγορη και απρόσμενη μετανάστευση τους, την αναγκαστική κυρίως μετανάστευση τους, την δύσκολη θέση στην οποία βρέθηκαν από την μια στιγμή στην άλλη και έτσι προσπάθησαν να βρουν τρόπους για να γίνει πιο επώδυνη αυτή η αλλαγή. Αντίθετα παρατηρούμε ότι κάτι τέτοιο δεν συμβαίνει και με τους Τσέχους που ήρθαν στην Ελλάδα. Οι Τσέχοι δεν έχουν οργανωθεί ενεργά, ούτε διοργανώνουν πολιτιστικές εκδηλώσεις. Αυτό θεωρώ ότι οφείλεται σε δυο παράγοντες. Ο πρώτος είναι η ανεξάρτητη ζωή που έχουν μάθει και έχουν υιοθετήσει οι Τσέχοι, ένας παράγοντας τον οποίο θα αναλύσω παρακάτω. Ο άλλος παράγοντας, κατά την γνώμη μου, είναι το γεγονός, ότι η μετανάστευση των Τσέχων δεν ήταν αναγκαστική, αλλά ήταν επιλογή τους αυτή. Έτσι δεν είναι τόσο μεγάλη και έντονη η ανάγκη τους να βρίσκονται με πατριώτες τους.

Ακόμη ένα θέμα το οποίο προκύπτει από τα δεδομένα είναι η οικογένεια και η ανεξαρτησία. Θα δούμε πόσο επηρεάζει η οικογένεια το παιδί αλλά και πόσο το παιδί μαθαίνοντας στην ανεξαρτησία ή όχι μπορεί να αντεπεξέλθει στις ανάγκες της κοινωνίας που βρίσκεται, όποια και να είναι αυτή.

Γενικά ο Έλληνας έχει νιώσει και έχει ζήσει πολύ έντονα το φαινόμενο της μετανάστευσης. Σε όλο τον κόσμο, παντού διασκορπισμένοι βρίσκονται Έλληνες. Για τον λόγο αυτό νιώθουν έντονα την ανάγκη να είναι ενωμένοι και να βρίσκονται συνεχώς κοντά και σε επαφή με άλλους Έλληνες. Έτσι είτε μέσα από γιορτές, είτε μέσα από τον θεσμό της οικογένειας προσπαθούν να είναι πάντα δίπλα στους άλλους. Ο Έλληνας δεν φεύγει εύκολα από του σπίτι των γονέων του και έτσι δεν είναι σπάνια τα φαινόμενα που μεγάλοι, ηλικιακά άνθρωποι δουλεύουν και ζούνε ακόμη με τους γονείς τους. πώς επηρεάζει όμως αυτή η μη-ανεξαρτησία τον άνθρωπο στην πορεία της ζωής του; Ο Έλληνας, δύσκολα θα φύγει από τους γονείς του, από τους συγγενείς του, ακόμη και για σπουδές να πάει, επιδιώκει πάλι να επιστρέψει στο σπίτι του. Αυτό πολλές φορές μπορεί να συμβάλλει αρνητικά στην πορεία της ζωής του. Δεν είναι λίγες οι φορές που άνθρωποι χάνουν σπάνιες ευκαιρίες για να κάνουν κάτι σημαντικό και κάτι που μπορεί να τους ενδιαφέρει άμεσα για να γυρίσουν πίσω στους γονείς τους. και δεν είναι και λίγες οι φορές που οι άνθρωποι έχασαν ευκαιρίες να προχωρήσουν στην ζωή τους γιατί έπρεπε να ακολουθήσουν τους δικούς του, όπως ο κύριος Τάσος.

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

Και εδώ παρατηρούμε την αντίθεση, την οποία σχολιάζει η κυρία Μιλάνα, που υπάρχει ανάμεσα στους Έλληνες και τους Τσέχους. Οι Τσέχοι, είναι πιο ανοιχτοί και πιο ανεξάρτητοι, από τα πρώτα κιάλια χρόνια της ζωής τους. Έτσι από τα δεκαοχτώ τους χρόνια, βρίσκουν δουλειά και φεύγουν από το σπίτι τους. Μαθαίνουν να συντηρούνται μόνοι τους και να είναι οικονομικά ανεξάρτητοι. Έτσι ο Τσέχος δεν θα επιδιώξει να βρεθεί τόσο συχνά σε επικοινωνία με τον πατριώτη του, σε περιπτώσεις που θα βρεθεί σε άλλη χώρα, δεν θα οργανώσει σύλλογο για την πατρίδα του, ούτε και συχνές συναντήσεις ή χορούς. Συνεπώς βλέπουμε ότι οι γιορτές και οι οργανώσεις που υπήρχαν στην Τσεχία από τους Έλληνες, εδώ δεν υπάρχουν από τους Τσέχους. Ο Τσέχος που βρίσκεται τώρα σε κάποια άλλη χώρα μακριά από το σπίτι του, είτε η Ελλάδα είναι αυτή, είτε οποιαδήποτε άλλη χώρα, προσπαθεί να προσαρμοστεί και να ενταχθεί σε αυτήν. Ακόμη και αν νιώθει νοσταλγία για το σπίτι του, τους δικούς του ανθρώπους, δεν θα γυρίσει πίσω αλλά θα συνεχίσει να μένει εκεί που επέλεξε να πάει.

Τέλος, ένα ακόμη θέμα που εμφανίζεται μέσα από τις συνεντεύξεις είναι τα στερεότυπα που υπάρχουν για τους δυο λαούς. Τα στερεότυπα που υπάρχουν και αφορούν τους δυο λαούς, έχουν σχέση με την διασκέδαση των δυο λαών αλλά και με την νοοτροπία που έχουν τόσο οι Έλληνες, όσο και οι Τσέχοι για την ανάπτυξη του ενός λαού ή του άλλου, αλλά και για την ανωτερότητα. Γενικά θεωρείται ότι οι Έλληνες, διασκεδάζουν πολύ έντονα, με πολύ φασαρία, ότι χορεύουν πολύ και ότι ξεσηκώνονται εύκολα τόσο οι ίδιοι, όσο και όλοι οι υπόλοιποι που βρίσκονται μαζί τους. Αντίθετα, οι Τσέχοι θεωρούνται ότι έχουν σαν διασκέδαση τους το ποτό, ότι όταν βγούνε πρέπει να πάνε να πιούνε για να περάσουν καλά και ότι χωρίς το ποτό δεν περνάνε καλά. Τα στερεότυπα αυτά, είναι ένα θέμα, το οποίο απασχολεί μερικούς από τους αυτούς που μου αφηγήθηκαν για την ζωή τους. Σύμφωνα με την κυρία Μιλάνα, το στερεότυπο αυτό είναι κάτι που δεν ισχύει. Οι Τσέχοι δεν θα βγούνε μόνο για να πιούνε, όπως λέγεται, αλλά μπορούν, πάντα σύμφωνα με την κυρία Μιλάνα, να βγούνε, να περάσουν καλά, να χορέψουν χωρίς όμως να πιούνε. Αντίθετα, η αντίληψη που υπάρχει ότι οι Έλληνες, όταν βγαίνουν διασκεδάζουν με πολύ φασαρία και ότι ξεσηκώνουν τους πάντες γύρω τους, είναι κάτι που το υποστηρίζουν γενικά, τόσο η κυρία Μιλάνα, όσο και αρκετοί από αυτούς που μου δώσανε συνέντευξη. Επίσης, οι Έλληνες, έχουν την τάση να θεωρούν τους μετανάστες που έρχονται στην Ελλάδα, υποανάπτυκτους, όπως αναφέρει και η κυρία Μιλάνα, όπου θεωρεί τραγικές τις ερωτήσεις που της κάνανε όταν πρωτοήρθε στην Ελλάδα, ερωτήσεις του τύπου, εάν στην Τσεχία είχαν τηλεόραση ή μπανάνες. Με τις ερωτήσεις αυτές φαινότανε πόσο λάθος ήταν η αντίληψη αυτών των ανθρώπων για την ανάπτυξη της Τσεχίας. Επίσης τόσο οι Έλληνες, όσο και οι Τσέχοι θεωρούν τους εαυτούς τους ανώτερους και αυτό φαίνεται από τις αντιλήψεις που έχουν και οι δύο λαοί. Από την μια οι Τσέχοι που δεν θέλουν τα παιδιά τους να παντρευτούν Έλληνα, όπως στην περίπτωση της κυρίας Μιλάνας, όπου χαρακτηριστικά η γιαγιά της, της είπε ότι ο άντρας της θα την πουλήσει για έναν γάιδαρο, αλλά και οι Έλληνες που δεν θέλουν τα παιδιά τους να παντρευτούν Τσέχο, όπως έγινε και στην περίπτωση της κυρίας Τασούλας, που όπως ομολογεί επέστρεψε στην Ελλάδα, γιατί η κόρη της πήρε το πτυχίο της και για να μην παντρευτεί Τσέχο ήρθαν στην Ελλάδα.

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

Σιωπές και γέλια.

Ένα κομμάτι που οφείλουμε να αναλύσουμε και που παρατηρείται σε κάθε συνέντευξη είναι τα κενά που υπάρχουν στις αφηγήσεις, οι σιωπές δηλαδή αλλά και τα γέλια κατά την διάρκεια των αφηγήσεων. Η απουσία των λόγων πάντα μπορεί κάτι να σημαίνει, κάτι να υπονοεί⁹¹. Βλέπουμε σε αρκετά σημεία των αφηγήσεων, ότι ο αφηγητής κολλάει και δεν μιλάει. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν έχει να πει κάτι, το αντίθετο μάλιστα. Υπάρχουν περιπτώσεις όπως της κυρίας Γεωργίας όπου η σιωπή επέρχεται μετά από ένα θέμα το οποίο δεν θέλουν να θίξουν και επέρχεται με ένα νεύμα, με μια κίνηση, όπως είναι το νεύμα των ματιών ότι το κασετόφωνο γράφει. Αλλά υπάρχουν και σημεία όπου το κενό είναι αποτέλεσμα αμηχανίας για το θέμα στο οποίο θα αναφερθεί μετά ο αφηγητής. Παρατηρώ ακόμη ότι οι παύσεις που γίνονται, συχνά γίνονται, είτε γιατί ο αφηγητής θέλει λίγο χρόνο να σκεφτεί, είτε γιατί δεν ξέρει αν αυτό που θα πει πρέπει να το πει ή ακόμη και αν η προηγούμενη πρόταση που είπε ήταν σωστό να ειπωθεί. Όπως όταν ο κύριος Γιάννης, μίλησε για τα μαθήματα των ελληνικών που έκαναν, όταν να χαρακτηρίσει σαν φροντιστήρια, σταμάτησε. Κατά την γνώμη μου το έκανε αυτό γιατί δεν ήταν σίγουρος, αν ο όρος φροντιστήρια που χρησιμοποίησε ήταν σωστός.

Τα γέλια μπορεί να είναι αποτέλεσμα πολλών παραγόντων. Είτε ο παράγοντας αυτός είναι η αμηχανία, είτε το γεγονός που μόλις έχει εξιστορήσει ο αφηγητής το θεωρεί αστείο, είτε γιατί του έρχεται στο μυαλό, η σκηνή που έγινε αυτό που αφηγείται και το θυμάται σαν ανάμνηση. Με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, τα γέλια, αντιπροσωπεύουν ένα κομμάτι του εαυτού του αφηγητή και εάν τους δοθεί μεγάλη βαρύτητα μπορεί να μας αποκαλύψουν κάτι που δεν φαίνεται με την πρώτη ματιά. Για παράδειγμα ο κύριος Γιάννης με ρωτάει αν πρέπει να πει την ημερομηνία γέννησης του και γελάει, γεγονός που δείχνει την αμηχανία του, σε κάτι πολύ απλό, όπως είναι η ηλικία. Αυτό συμβαίνει για κατά κανόνα, οι άνθρωποι δύσκολα λένε την ηλικία τους, λες και ντρέπονται για αυτήν, μην θεωρηθούν είτε πολύ μεγάλοι, είτε πολύ μικροί, είτε δηλαδή άνθρωποι με άλλες αρχές και πιστεύω, πιο παλαιών αρχών από την σημερινή γενιά, είτε ότι δεν είναι ώριμοι αρκετά ώστε να μπορούν να εκφράσουν μια σωστή άποψη για οποιοδήποτε θέμα. Ή στην περίπτωση που ο κύριος Τάσος γελάει όταν μιλάει για το ότι αναγκάστηκε μόλις ήρθε στην Ελλάδα να δουλέψει, όπου θεωρώ ότι γελάει γιατί με την έκφραση που χρησιμοποίησε « τι εστί βερίκοκο», ήθελε να τονίσει την δυσκολία της κατάστασης του και ίσως μέχρι ένα σημείο να συνειδητοποιήσει και ο ίδιος τον λόγο που βρέθηκε σε αυτήν την κατάσταση.

Από τις συνεντεύξεις που πήρα, προέκυψε το θέμα της εκπαιδευτικής τροχιάς των ανθρώπων και πως αυτή συνέβαλε στην μετέπειτα ζωή τους. Για τον λόγο αυτό επέλεξα την κυρία Μιλάνα και τον κύριο Τάσο, των οποίων τις συνεντεύξεις θα αναλύσω, όσον αφορά την εκπαιδευτική τους τροχιά και κατά πόσο αυτή επηρέασε την επαγγελματική τους πορεία τόσο στην Τσεχία όσο και στην Ελλάδα.

⁹¹ Άννα Λυδάκη *ποιοτικές μέθοδοι της κοινωνικής έρευνας*, Εκδόσεις : Καστανιώτη Αθήνα 2001 β' έκδοση σελ :214

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

Η ΚΥΡΙΑ ΜΙΛΑΝΑ

Βασική εκπαίδευση :

«...Πηγαίνεις οχτώ χρόνια δημοτικό και μετά είναι διάφορα ή πηγαίνεις πανεπιστήμιο που λέγεται γυμνάσιο, υπάρχουν σχολές, τεχνικές σχολές που μαθαίνεις μια τέχνη...»

Με την πρόταση αυτή η κυρία Μιλάνα, μας δίνει μια σύντομη περιγραφή της διαβάθμισης της εκπαίδευσης στην Τσεχία. Μετά τον παιδικό σταθμό, που αναφέρει πιο πάνω στην συνέντευξη, δίνεται αυτή η διαβάθμιση. Τα σχολεία, λειτουργούσαν από το πρωί μέχρι το μεσημέρι, απασχολώντας τα παιδιά μέχρι το απόγευμα, προσφέροντας τους όμως και τροφή και βοήθεια στο διάβασμα.

Τελειώνοντας το δημοτικό ανάλογα με τις ικανότητες που είχες είτε πήγαίνες πανεπιστήμιο, είτε σε μια τεχνική σχολή. Σε κάποιο σημείο της συνέντευξης η κυρία Μιλάνα αναφέρει ότι για όλα τα επαγγέλματα υπήρχε μια τεχνική σχολή, ακόμη και για το πιο απλό επάγγελμα. Έτσι βγαίνοντας στην παραγωγή, ήσουν ήδη καταρτισμένος στο επάγγελμα που είχες επιλέξει και με αυτό το επάγγελμα απασχολιόσουν.

«...εγώ έμαθα πωλήτρια , στην Ελλάδα βέβαια δεν υπάρχει πωλήτρια σχολή...»

Η επιλογή της κυρίας Μιλάνας ήταν να παρακολουθήσει μια τεχνική σχολή, στον τομέα των πωλήσεων. Όπως υποστηρίζει, η σχολή τους παρείχε πλήρη κατάρτιση, καθώς μέσα από την σχολή, ανάλογα με τον τομέα που επέλεγαν μάθαιναν ότι χρειαζόταν, από την ψυχολογία των πελατών μέχρι και την ποιότητα π.χ. των υφασμάτων. Οι γνώσεις που αποκτούσαν, αφορούσαν κάθε τομέα που είχε σχέση με τις πωλήσεις. Έτσι δεν βοηθούσε μόνο η ψυχολογία αλλά έπρεπε και οι ίδιες να ξέρουν πέντε πράγματα π.χ. για τα υφάσματα ώστε να μπορούν να αντεπεξέρχονται στις απαιτήσεις του καθενός. Θεωρεί ότι οι γνώσεις που έχει ως πωλήτρια είναι σαφώς πολλές καθώς, από την σχολή δεν μάθαινε μόνο την θεωρία, που την θεωρεί αναγκαία, αλλά είχε και την πρακτική εξάσκηση. Η πρακτική εξάσκηση ήταν αυτή που την βοήθησε να μπει στο κλίμα της εργασίας και να ξέρει πώς να φερθεί και πως είναι οι συνθήκες της εργασίας της. Όπως αναφέρει και η ίδια αντίστοιχη σχολή δεν υπάρχει στην Ελλάδα. Αποτέλεσμα αυτού, είναι φυσικά να μην αναγνωριστεί το πτυχίο της, αλλά ακόμη και να αναγνωριζόταν, θα αναγνωριζόταν σαν κατώτερο όπως έγινε και στην περίπτωση του άντρα της, αλλά και της κυρίας Γιώτας. Άρα η εκπαίδευση της οποία απέκτησαν στην Τσεχία και με την βοήθησε στην Τσεχία αλλά δεν την βοήθησε στην μετέπειτα πορεία της ζωής τους στην Ελλάδα.

Πτυχίο και επαγγελματική αποκατάσταση στην Τσεχία.

Παίρνοντας το πτυχίο, σε όποια σχολή και αν ήσουν έμπαινες κατευθείαν στην παραγωγή. Δεν χρειαζόταν να περιμένεις. Άλλωστε όπως αναφέρει και η ίδια, δεν υπήρχε ανεργία τα χρόνια εκείνα, στην Τσεχία και έτσι όλοι δούλευαν. Το πιο σημαντικό εκτός του γεγονότος ότι έβρισκαν αμέσως δουλειά, ήταν το γεγονός ότι η δουλειά που έβρισκαν ήταν αυτήν την οποία είχαν επιλέξει. Δεν παρατηρείται δηλαδή

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου
το φαινόμενο που βλέπουμε ότι υπάρχει εδώ την Ελλάδα, όπου ακόμα και αν σπουδάσεις μέχρι να βρεις μια θέση στο επάγγελμα που έχεις σπουδάσει κάνεις άλλες, άσχετες δουλειές. Συνεπώς, όσον αφορά την επαγγελματική αποκατάσταση, η κυρία Μιλάνα, ξεκίνησε και δούλεψε ως πωλήτρια και μάλιστα, όπως λέει με έναν μισθό ικανοποιητικό που την αρκούσε για να τα βγάλει πέρα.

Πτυχίο και επαγγελματική αποκατάσταση στην Ελλάδα.

Δυστυχώς για την κυρία Μιλάνα, τα πράγματα δεν ήταν τόσο εύκολα, όταν ήρθε στην Ελλάδα. Ο λόγος ήταν ότι το πτυχίο εδώ στην Ελλάδα δεν ήταν δυνατόν να αναγνωρισθεί, καθώς δεν υπάρχει αντίστοιχη σχολή με αυτήν της Τσεχίας, εδώ. Έτσι ουσιαστικά, όταν η κυρία Μιλάνα ήρθε στην Ελλάδα, ήταν μια ανειδίκευτη, χωρίς πτυχίο. Και σε συνδυασμό με τον παράγοντα ότι ήταν ξένη και όχι Ελληνίδα, το να βρει δουλειά, όμοια με αυτήν που έκανε όσο ήταν στην Τσεχία, ήταν πολύ δύσκολο. Η προϋπηρεσία της δεν μετρούσε, καθώς δεν μπορούσε να το αποδείξει πουθενά και όπως είναι λογικό, δεν είχε τα απαιτούμενα προσόντα, τουλάχιστον στα χαρτιά για να δουλέψει ως πωλήτρια. Τώρα εργάζεται σαν καθαρίστρια σε μια ταβέρνα. Δεν την ενοχλεί το ότι δουλεύει ως καθαρίστρια αλλά την ενοχλεί το γεγονός ότι δεν μπορεί να ασκήσει το επάγγελμα που έχει επιλέξει. Χαρακτηριστικά αναφέρει « ... Είναι φυσιολογικό αν ήμουν στην Τσεχία δεν θα έπλενα πιάτα. Μπορεί εδώ με τα πιάτα να βγάλω περισσότερα λεφτά και από εκεί αν δούλευα σε ένα μαγαζί, ναι έτσι είναι, αλλά δεν θα δούλευα σε πιάτα...». Με τον λόγο αυτό θέλει να τονίσει ότι ακόμη και λιγότερα χρήματα να έβγαζε θα έκανε κάτι που το ήθελε πραγματικά, κάτι με το οποίο είχε ασχοληθεί, είχε σπουδάσει. Παρατηρούμε δηλαδή ότι η επιλογή της να σπουδάσει πωλήτρια, ήταν μεν μια επιλογή που την βοήθησε να δουλέψει στην Τσεχία, αλλά δεν ήταν μια επιλογή που την βοήθησε να βρει την κατάλληλη δουλειά εδώ στην Ελλάδα.

Ελληνικά γλώσσα και προσαρμογή.

Όταν ήρθε στην Ελλάδα, η προσαρμογή ήταν αρκετά δύσκολη, καθώς ήταν ήδη μεγάλη και γνώριζε μόνο την τσεχική γλώσσα. Συνεπώς έπρεπε να μάθει ελληνικά για να μπορεί να συνεννοείται με τους γύρω της. Παρακολούθησε κάποια μαθήματα της ΝΕΛΕ, για να μπορέσει να μάθει κάποια πράγματα, αλλά δεν έκανε ουσιαστικά μαθήματα. Τα μαθήματα αυτά την βοήθησαν περισσότερο στο να μάθει να διαβάζει κάποια πράγματα και μπορεί να βάζει την υπογραφή της, όπως λέει. Τα μαθήματα αυτά παρέχονται δωρεάν από την νομαρχία και αυτό είναι καλό καθώς μπορεί να πάει όποιος θέλει να παρακολουθήσει, όποια και αν είναι η οικονομική του κατάσταση.

Επίσης μπορούμε να δούμε ότι τα μαθήματα αυτά είναι ένας τρόπος ένταξης του ξένου στην Ελλάδα. Ο ξένος που έρχεται δεν μένει χωρίς εφόδια, αλλά μέσω των μαθημάτων, το κράτος τον βοηθάει να προσαρμοστεί και να ενταχθεί στο σύνολο. Παρατηρώ δηλαδή, ότι όσον αφορά την Ελλάδα, η ένταξη ενός ξένου εδώ γίνεται πιο εύκολα, από την μεριά του κράτους, το οποίο μεριμνεί για τις πρώτες του ανάγκες. Είναι επιλογή του καθενός εάν θέλει να παρακολουθήσει τα μαθήματα ή όχι.

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

Ελληνική καθημερινότητα και ταυτότητα.

Για την κυρία Μιλάνα είναι δύσκολο να ξεχάσει την ταυτότητα της. Γνωρίζει ότι δεν είναι Ελληνίδα και ότι είναι Τσέχα και νιώθει περήφανη για αυτό. Άλλωστε τα ελληνικά μαθήματα μόνο και μάλιστα για ένα μικρό χρονικό διάστημα δεν θα μπορούσαν να της αλλάξουν την ταυτότητα. Αυτό και μαζί η αντιμετώπιση που έχει από τους γύρω της δεν την κάνουν να ξεχνάει ότι είναι από την Τσεχία. Βρισκόμενη και σε μεγάλη ηλικία, δεν είναι πλέον παιδί, έχοντας ζήσει και πολλά χρόνια στην πατρίδα της δεν μπορεί να ξεχνάει την ταυτότητα της. Ενδιαφέρεται για τον τόπο της και ότι συμβαίνει εκεί και αυτό το κατάλαβα, όταν μπαίνοντας στο σπίτι, η τηλεόραση ήταν ανοιχτή και μέχρι να φύγω έπαιζε μόνο τσέχικα κανάλια. Για την κυρία Μιλάνα, ακόμα και αν ζει χρόνια μακριά από την Τσεχία, η Τσεχία είναι η πατρίδα της, νιώθει μέσα της Τσέχα, ακόμη και αν ζει στην Ελλάδα.

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΤΑΣΟΣ

Βασική εκπαίδευση

Για τον κύριο Τάσο, ακόμη και η βασική εκπαίδευση ήταν ένα όνειρο που δεν πραγματοποιήθηκε. Αν και πήγε στον παιδικό σταθμό και πήγε μέχρι κάποια τάξη του δημοτικού, η επιστροφή της οικογένειας του στην Ελλάδα, δεν τον βοήθησε να ολοκληρώσει το σχολείο και το όνειρο του να γίνει πιλότος. Παράπονο του κύριου Τάσου ήταν ότι μόλις ήρθαν στην Ελλάδα, λόγω της κατάστασης της οικογένειας του, δεν μπόρεσε να πάει στο σχολείο, αλλά ξεκίνησε αμέσως να δουλεύει. Έτσι το όνειρο να γίνει πιλότος έμεινε απραγματοποίητο και χάθηκε μέσα στην δουλειά.

Εκπαίδευση και επαγγελματική αποκατάσταση στην Ελλάδα.

Για το γεγονός ότι ο κύριος Τάσος έφυγε μόλις δεκαπέντε ετών από την Τσεχία, δεν μπορούμε να μιλήσουμε για την επαγγελματική του πορεία εκεί, καθώς πήγαινε ακόμη σχολείο. Παρόλα αυτά, η εκπαίδευση που πήρε ο κύριος Τάσος από την Τσεχία ακόμη και αν δεν ήταν ολοκληρωμένη, δεν ήταν κάτι που επηρέασε την δουλειά του. Ξεκινώντας να δουλεύει από πολύ μικρός, δεν είχε πρόβλημα αργότερα να βρει μια δουλειά, ανάλογη με αυτήν που έκανε τόσο καιρό και ας μην είχε βγάλει κάποια σχολή. Για τον μόνο λόγο που βοήθησε η εκπαίδευση που απέκτησε, ήταν για το γεγονός ότι απέκτησε μια βασική μόρφωση και ότι μπορεί να έχει και αυτός μια γνώμη για την εκπαίδευση που βλέπει να δέχονται οι κόρες του στα ελληνικά σχολεία.

Το απραγματοποίητο όνειρο.

Ο κύριος Τάσος, όπως ο ίδιος λέει, ενδιαφερόταν για το σχολείο και του άρεσε. Ήθελε να συνεχίσει τις σπουδές του και δεν ήθελε απλά να περάσει σε μια τεχνική σχολή, αλλά να συνεχίσει πιο ψηλά και να φτάσει να γίνει αεροπόρος. Θεωρεί ότι είχε την δυνατότητα αυτή και τις ικανότητες αλλά ο ερχομός στην Ελλάδα του έκοψε τα φτερά. Όπως παραδέχεται και ο ίδιος πολλές φορές έχει πει ότι ήταν λάθος που τον φέρανε στην Ελλάδα, εφόσον είχε την δυνατότητα να μείνει την Τσεχία. Συγκρίνοντας την ζωή του, με αυτή του ανιψιού του, που είχαν την ίδια ηλικία, παραπονιέται γιατί ο ανιψιός του κατάφερε και έμεινε στην Τσεχία και έτσι πραγματοποίησε το κοινό τους όνειρο και έγινε πιλότος, σε αντίθεση με τον κύριο Τάσο, που μόλις ήρθε στην Ελλάδα, σε ηλικία μόλις δεκαπέντε χρονών, ξεκίνησε να δουλεύει. Αν και όπως λέει, τα κατάφερε καλά στην ζωή του, δεν παύει να νοσταλγεί το όνειρο του και να παραπονιέται για αυτήν την αδικία. Για τον κύριο Τάσο η Τσεχία ήταν ένα μέρος διαφυγής και πραγματοποίησης του παιδικού του ονείρου.

Ταυτότητα και πατρίδα

Για τον κύριο Τάσο, η πατρίδα του είναι η Ελλάδα, και η ταυτότητα του είναι η ελληνική. Αυτό φαίνεται μέσα από την αφήγηση του. Μιλάει με ευχαρίστηση για τα μαθήματα ελληνικών που έκανε στην Τσεχία, τονίζει την σημαντικότητα και την

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

ισχύ που είχαν καθώς αναγνωριζόταν από το τσέχικο κράτος και αυτό φαινόταν και από τον έλεγχο τους. Ακόμη, όπως λέει, ήθελε να μείνει στην Τσεχία ξέροντας ότι είχε την ευκαιρία να συνεχίσει το σχολείο και να γίνει πιλότος, αλλά παρόλα αυτά ήθελε να επιστρέψει στην Ελλάδα. Σε όλη την διάρκεια της αφήγησης του, δεν έχει ειρωνικό ύφος για τον τρόπο που μιλάει για την Ελλάδα, σαν την πατρίδα του, ακόμη και αν συγκρίνει την παιδεία της Ελλάδας με την Τσεχία, ακόμη και αν συγκρίνει πόσο πίσω στην ανάπτυξη ήταν η Ελλάδα, όταν πρωτοήρθε. Ο παράγοντας ίσως που να τον επηρέασε και να τον έκανε να νιώθει την Ελλάδα για πατρίδα του, πέρα από τα μαθήματα και την οικογένεια του, μπορεί να είναι το νεαρό της ηλικίας του που ήρθε στην Ελλάδα. Η ταυτότητα του δεν είχε ακόμη διαμορφωθεί τελείως, συνέχισε να δέχεται συνεχώς ερεθίσματα από το γύρω περιβάλλον που διαμόρφωναν την προσωπικότητα και την ταυτότητα του και έτσι είναι πιθανόν, για τον κύριο Τάσο, η ηλικία του να συνέβαλε στην ενίσχυση της ελληνικής του ταυτότητας.

Επίσης ο κύριος Τάσος, μέσω αυτού του γεγονότος μπορεί και βλέπει και κάποια πράγματα πιο καθαρά, όπως είναι το πλεονέκτημα και συγχρόνως μειονέκτημα, όπως αναφέρει που είχαν οι Έλληνες στην Τσεχία, όσον αφορά την αντιμετώπιση που δεχόταν.

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Αν και πέρα από τα κοινά θέματα που υπήρχαν σε όλες τις αφηγήσεις και τα οποία, κατηγοριοποίησα, στην πορεία ένα μεγάλο κομμάτι που βγήκε στο φως ήταν η εκπαιδευτική τροχιά των ανθρώπων αυτών και κατά πόσο επηρέασε την ζωή τους αλλά και ένα μεγάλο θέμα, αυτό της αλληλοεπίδρασης της μετανάστευσης και της εκπαίδευσης. Για τον λόγο αυτό, αφού έχω αναφερθεί στα κοινά σημεία των συνεντεύξεων και αφού ανέλυσα την αλληλοεπίδραση της μετανάστευσης και της εκπαίδευσης, καθώς και τα άλλα θέματα όπως είναι η ταυτότητα, η εκπαίδευση και η πατρίδα, η οικογένεια και η ανεξαρτησία, τα στερεότυπα, η συλλογική ζωή και τέλος έδωσα βαρύτητα σε δυο από τις συνεντεύξεις, της κυρίας Μιλάνας και του κύριου Τάσου, ώστε να δω μέσω μιας άλλης πλευράς, την εκπαιδευτική τους πορεία αλλά και την επιρροή της στην μετέπειτα πορεία της ζωής τους.

Για άλλη μια φορά, θεωρώ ότι πρέπει να τονίσω ότι κατά την διάρκεια της εργασίας το θέμα μου δεν παρέμεινε το ίδιο αλλά άλλαξε. Έτσι δεν μπόρεσε να γίνει η σύγκριση ανάμεσα στην εκπαίδευση των δυο αυτών λαών, αλλά έγινε η σύγκριση των λαών αυτών ανάμεσα στις δυο αυτές χώρες, σε σταθερή μεταβλητή την εκπαίδευση που απέκτησαν.

Τα συμπεράσματα που έβγαλα από τις συνεντεύξεις ήταν η διαφορά των σχολείων στην Τσεχοσλοβακία, με τα σχολεία εδώ στην Ελλάδα. Πρώτα από όλα το δημοτικό ήταν οχτώ ή εννιά χρόνια, όπως ήταν και παλιά εδώ, αλλά το γυμνάσιο ήταν τρία ή τέσσερα χρόνια στο οποίο όμως δεν κάνανε μόνο θεωρητικά μαθήματα αλλά και πρακτική στο επάγγελμα που θα ακολουθούσαν, όποιο και να ήταν αυτό, από το πιο απλό που είναι ο τσαγκάρης μέχρι το πιο εξειδικευμένο, όπου το τελευταίο χρόνο κάνανε μια βδομάδα πρακτική και μια εβδομάδα θεωρία. Παρατηρώ δηλαδή, σύμφωνα με τα λεγόμενα των αφηγητών μου ότι το γυμνάσιο δεν έμοιαζε με τον σημερινό δικό μας λύκειο, αλλά ήταν μια προετοιμασία για την μετέπειτα φάση της ζωής τους και συγκεκριμένα για την επαγγελματική τους σταδιοδρομία. Η διαφορά αυτήν των εκπαιδευτικών συστημάτων ανάμεσα στις δυο χώρες επέφερε την ρήξη και την δύσκολη προσαρμογή των ανθρώπων αυτών στην ελληνική κοινωνία. Τα διαφορετικά εκπαιδευτικά συστήματα προετοιμάζουν το παιδί με διαφορετικό τρόπο και δίνουν βαρύτητα στην ανάπτυξη διαφορετικών τομέων.

Ακόμη στα παιδιά παρεχόταν κάποιες παραπάνω δυνατότητες όπως είναι το πρωινό και το μεσημεριανό φαγητό αλλά και οι δάσκαλοι, που ήταν άλλοι από αυτούς που τους έκαναν το πρωί μάθημα, όπου τους βοηθούσαν να διαβάσουν και έτσι όταν φεύγανε από το σχολείο, το απόγευμα, δεν χρειαζόταν να ασχοληθούν πλέον με το διάβασμα στο σπίτι. Στα σχολεία, σε κάθε τάξη υπήρχε μια αίθουσα όπου τα παιδιά αφήνανε τα πράγματα τους, φόρμες μπουφάν, παπούτσια, χωρίς όμως να υπάρχει ο κίνδυνος να τα χάσουν. Υπήρχε μεγαλύτερη οργάνωση και σεβασμός για τα παιδιά. Η εκπαίδευση και η μόρφωση των παιδιών ήταν ένας πολύ σημαντικός τομέας με τον οποίο ασχολούνταν το κράτος και στον οποίο έδινε ιδιαίτερη βαρύτητα. Έτσι το κράτος θεωρούσε χρέος του να βοηθά όσο μπορεί το παιδί στο σχολείο, έτσι ώστε να μπορεί και το παιδί να αντεπεξέρχεται στις ανάγκες του σχολείου όσο το δυνατόν καλύτερα, αλλά και να απαλλάσσει τους γονείς από το βάρος και το δύσκολο έργο του διαβάσματος του παιδιού.

Ένα ακόμη θέμα που θίγεται είναι το θέμα της δουλειάς και της ανεργίας. Μόλις κάποιος τελείωνε το σχολείο, έβρισκε κατευθείαν δουλειά και έτσι δεν υπήρχε

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου
ανεργία. Όλοι δουλεύανε εκτός από εξαιρέσεις, οι οποίες όμως έπρεπε να έχουν και χαρτί από γιατρό ότι δεν είναι κατάλληλοι να εργαστούν. Παρατηρώ δηλαδή ότι το κράτος ήταν μια καλά οργανωμένη μηχανή που στόχο είχε ο κάθε πολίτης να συμβάλει με τον τρόπο του στην παραγωγή και μην παραμένει άπραγος. Ακόμη και τα παιδιά όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στην δεύτερη συνέντευξη από την κυρία Σοφία, τα καλοκαίρια βοηθούσαν στα χωράφια, για να βγάλουν το χαρτζιλίκι τους και να μην μένουν άπραγα. Εδώ πρέπει να τονίσουμε και να μην ξεχνάμε ότι μιλάμε για χρόνια όπου το πολίτευμα των Ανατολικών χωρών και συγκεκριμένα της Τσεχίας ήταν το κομμουνιστικό όπου κύριος στόχος είναι η συλλογική παραγωγή και η συμμετοχή όλων σε αυτήν.

Αντίθετα στην Ελλάδα η ανεργία είναι μεγάλη και το σχολείο δεν προετοιμάζει το παιδί τόσο εξειδικευμένα για το επάγγελμα που θα ακολουθήσει.

Οι Τσέχοι δεν αντιμετώπιζαν τους Έλληνες με ρατσισμό και έτσι, κάποιος Έλληνας είχε την δυνατότητα να εξελιχθεί επαγγελματικά. Ενώ στην Ελλάδα, ο ρατσισμός είναι έντονος σε σημείο που ακόμη και τα πτυχία που έχουν αποκτήσει από τα τσέχικα πανεπιστήμια να αναγνωρίζονται ως κατώτερα και να μην μπορούν να βρουν την δουλειά για την οποία έχουν σπουδάσει.

Τέλος, αν και στην Τσεχία, υπήρχαν τα μαθήματα των ελληνικών που έκαναν όλοι οι Έλληνες κάθε εβδομάδα, στην Ελλάδα σήμερα δεν παρέχεται κάτι τέτοιο από το κράτος εκτός από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, όπου υπάρχει ένα τμήμα που λειτουργεί κάθε μέρα αλλά δεν έχουν όλοι πρόσβαση σε αυτό. Έτσι εάν κάποιος θέλει να μάθει την τσέχικη γλώσσα μπορεί να την μάθει μόνο από το συγγενικό του περιβάλλον ή από κάποιον ιδιώτη δάσκαλο.

Έτσι οι Τσέχοι που υπάρχουν σήμερα στην Ελλάδα, δεν έχουν το προνόμιο να εξασκήσουν την γλώσσα τους, όπως είχαν τότε οι Έλληνες. Ακόμη δεν υπάρχει κάποιος τσέχικος σύλλογος, όπου να μπορούν να μαζεύονται οι Τσέχοι, καθώς κάτι τέτοιο δεν έχει οργανωθεί ακόμη.

Εδώ όμως πρέπει να τονίσω ότι αν και οι πολιτικοί αυτοί πρόσφυγες έχουν εξιδανικεύσει τα χρόνια που ζήσανε στην Τσεχία, δεν θέλουν να γυρίσουν πίσω καθώς παρά τις όποιες δυσκολίες θεωρούν την Ελλάδα πατρίδα τους και θεωρούν ότι εδώ πρέπει να μείνουν. Αυτό όμως δεν ισχύει για τους πολιτικούς πρόσφυγες της δεύτερης γενιάς οι οποίοι, γεννήθηκαν και μεγάλωσαν στην Τσεχία και εκείνη γνώρισαν καλύτερα, με αποτέλεσμα να υπάρχει νοσταλγία και να θέλουν να γυρίσουν πίσω.

Τέλος οφείλω να παρατηρήσω την τάση που έχουμε σαν Έλληνες να υποστηρίζουμε και να εξιδανικεύουμε την πατρίδα μας. Αποτέλεσμα αυτού είναι, όπου και να βρισκόμαστε να νοσταλγούμε την Ελλάδα και να επιδιώκουμε με κάθε τρόπο να επιστρέψουμε. Αυτό να και θεωρείται καλό, πολλές φορές επιδρά αρνητικά στο κοινωνικό σύνολο. Χαρακτηριστικό είναι η άρνηση των Ελλήνων να αποκτήσουν την τσέχικη υπηκοότητα, έχοντας στο μυαλό τους ότι κάποια στιγμή θα γυρίσουν στην Ελλάδα, οπότε δεν θα χρειαστεί ούτε στους ίδιους, ούτε στα παιδιά τους. αυτό όμως δημιούργησε προβλήματα στην καθημερινότητα τους, όπως αναφέρει η κυρία Ελένη στην συνέντευξη της. Αλλά ας πηγαίνουμε τόσο μακριά. Ακόμη και στην εκπαίδευση των παιδιών η τάση των Ελλήνων να κρατήσουν ζωντανή την Ελλάδα μέσα τους, οργανώνοντας μαθήματα ελληνικών, βοήθησε μεν να διατηρηθούν ζωντανές οι ρίζες και να μην χαθεί το ελληνικό στοιχείο, αλλά επιδρούσε αρνητικά στην προσαρμογή στην τσέχικη πραγματικότητα. Η διατήρηση της πατρίδας μας στην

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου
μνήμη μας είναι καλό να υπάρχει, αλλά δεν θα πρέπει να επηρεάζει όλη μας την ζωή. Υπάρχουν ευκαιρίες που χάθηκαν, όπως του κυρίου Τάσου, να σπουδάσει και να γίνει αεροπόρος, δυσκολίες που δημιουργήθηκαν με το να επιστρέψουν και να πρέπει να αντιμετωπίσουν μια τελείως διαφορετική πραγματικότητα αλλά και πολλές φορές μια αναγκαστική επιστροφή της οικογένειας στην πατρίδα, την οποία πατρίδα ένιωθαν ξένη καθώς δεν είχαν ποτέ γνωρίσει παρά μόνο μέσα από βιβλία και εξιστορήσεις μεγαλύτερων, με αποτέλεσμα η ζωή εδώ στην Ελλάδα να τους φαίνεται ξένη και να θέλουν με κάθε τρόπο και όσο πιο συχνά γίνεται να επισκέπτονται την χώρα που αυτοί οι άνθρωποι γνώρισαν σαν πατρίδα τους, όπως ο κύριος Γιάννης και άλλοι άνθρωποι της γενιάς του. Δεν είναι τυχαίο, που όταν ο κύριος Γιάννης μιλάει για την Ελλάδα, ως την πατρίδα του, αν και νιώθει Έλληνας, το κάνει με ειρωνικό τρόπο.

Και ας μην παραλείψουμε να μιλήσουμε για την νοσταλγία που νιώθουν όλοι τους για τα χρόνια που έζησαν στην Τσεχία αλλά και συνήθειες ή τάσεις που θα μπορούσαν να αποφευχθούν όπως είναι η τάση της κυρίας Τασούλας να αλλάζει σπίτια και περιβάλλοντα συνεχώς.

Μέσα από την εργασία μου αυτή, συνάντησα οχτώ διαφορετικές περιπτώσεις ανθρώπων. Όλοι έχουν ένα κοινό, είτε Έλληνες, είτε ξένοι, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο έζησαν την μετανάστευση έντονα μέσα τους. Άλλοι είτε το δέχτηκαν γιατί έτσι έπρεπε να γίνει, άλλοι το έζησαν γιατί ήθελαν. Όλοι τους όμως κρύβουν μέσα τους μια ιστορία που διαφέρει πολύ από τα βιβλία. Αν και πρέπει να ομολογήσω ότι το έργο που έγινε από τους δασκάλους, την τσεχοσλοβακική κυβέρνηση, την οργάνωση της αντίστασης και όλων των ανθρώπων που συνέβαλλαν για αυτήν την μεγάλη και σπουδαία επιχείρηση του « παιδοσώσιμου » ή του « παιδομαζώματος», όπως αναφέρει η αντίθετη πλευρά, ήταν πολύ μεγάλο και αξιόλογο, δεν υπολόγισαν τον παράγοντα της ψυχής και του ανθρώπου ειδικά. Κάποιοι από τους ανθρώπους αυτούς είχαν την επιλογή να διαλέξουν τι θέλουν να κάνουν και που θέλουν να ζήσουν, κάποιοι από αυτούς όχι. Όλοι τους είχαν το ελάττωμα και το προτέρημα μαζί να ζήσουν σε δυο διαφορετικές χώρες με δυο πολύ διαφορετικές νοοτροπίες. Και όλοι τους είτε από επιλογή τους είτε αναγκαστικά, μπόρεσαν και ορθοπόδησαν και έζησαν αξιοπρεπώς μέχρι σήμερα. Αλλά δεν παύουν μέσα τους να μένουν ζωντανές οι μνήμες για τα όμορφα και ανέμελα παιδικά χρόνια που έζησαν στην Τσεχία. Αλλά δεν παύουν και να τιμούν την πατρίδα τους, είτε είναι η Ελλάδα αυτή, είτε η Τσεχία με τον κάθε δυνατό τρόπο.

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

6. ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όταν πήρα απόφαση να ασχοληθώ με το θέμα των πολιτικών προσφύγων ήμουν ήδη προκατειλημμένη για το τι θα αντιμετώπισω ή ποια συμπεράσματα θα έχω με το πέρας της εργασίας. Έχοντας στο μυαλό μου τις αφηγήσεις των συγγενικών μου προσώπων, οι οποίες αφηγήσεις είχαν ως βάση την καλή ζωή που κάνανε στην Τσεχία και τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν όταν ήρθαν στην Ελλάδα, υπέθετα ότι τα συμπεράσματα τα μου θα κυμαίνονται σύμφωνα με τις υποθέσεις μου. Ξεκινώντας και την ανάγνωση βιβλίων για το θεωρητικό μου μέρος, η εντύπωση αυτή, γινόταν όλο και πιο έντονη. Οι αναφορές των βιβλίων για τις συνθήκες που αντιμετώπισαν όταν βρέθηκαν στις Ανατολικές χώρες, αλλά και για τα μέτρα που πήραν ώστε να βοηθήσουν τα παιδιά αυτά, τα εκλάμβανα ως πολύ καλά μέτρα και πολύ καλές κινήσεις για τα παιδιά αυτά. Βέβαια η αλήθεια είναι ότι δεν είχα εμβαθύνει τόσο πολύ και όντας επηρεασμένη από τους συγγενείς μου δεν ήμουν σε θέση να κρίνω αντικειμενικά, ούτε να δω καθαρά τα αποτελέσματα των κινήσεων αυτών.

Αρχίζοντας όμως τις επαφές με τα άτομα που θα έπαιρνα συνέντευξη και ξεκινώντας να συζητάω μαζί τους και να ακούω τις ιστορίες τους, άρχισα να έχω αμφιβολίες για τις αρχικές μου υποθέσεις. Με το πέραςμα όμως του χρόνου και όσο προχωρούσε η εργασία μου, έπρεπε να αναφερθώ σε ένα μεγάλο κομμάτι που είναι αυτό της μνήμης. Διαβάζοντας για την μνήμη και μαθαίνοντας κάποια καινούργια πράγματα, άρχισα να βλέπω πιο αντικειμενικά την κατάσταση και να συνειδητοποιώ ότι οι αρχικές μου υποθέσεις τελικά δεν ήταν και τόσο σωστές.

Μαζί με τις υποθέσεις μου, άρχισε να αλλάζει και η σκοπιά από την οποία έβλεπα πια το θέμα της εργασίας μου. Μέχρι το τέλος των αναλύσεων των συνεντεύξεων, το αρχικό μου θέμα που ήταν η σύγκριση ανάμεσα στην εκπαίδευση των ελληνοπαίδων στην Τσεχία μετά τον εμφύλιο πόλεμο και την εκπαίδευση των οικονομικών μεταναστών σήμερα άλλαξε τελείως. Έτσι το τελικό θέμα αφορούσε την συμβολή της εκπαίδευσης των πολιτικών προσφύγων στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους από το κοινωνικό σύνολο της χώρας που κάθε φορά βρισκόταν. Μέσα από το θεωρητικό μέρος και μέσα από τις συνεντεύξεις τα συμπεράσματα που έβγαλα για το θέμα αυτό ήταν ότι η εκπαίδευση που απέκτησαν στην Τσεχία, δεν τους βοήθησε να ενταχθούν στην κοινωνία της Τσεχίας. Η συνεχής αναφορά στην πατρίδα και την επιστροφή τους σε αυτήν αλλά και αποφάσεις όπως η μη απόκτηση της τσέχικης υπηκοότητας ήταν παράγοντες οι οποίοι επέδρασαν αρνητικά στην ένταξη των ατόμων αυτών στην τσέχικη κοινωνία. Τα άτομα της πρώτης γενεάς ένιωθαν έντονα την ανάγκη για την επιστροφή στην πατρίδα, γεγονός που ενισχυόταν τόσο από την εκπαίδευση που τους προσφερόταν όσο και από τις ελληνικές διοργανώσεις που πραγματοποιούνταν πολύ συχνά για να μην ξεχαστεί η πατρίδα. Για τα άτομα όμως της δεύτερης γενεάς, αυτό δεν ίσχυε κατά κανόνα. Μην έχοντας γνωρίσει άλλη πατρίδα εκτός από την Τσεχία, όπου και γεννήθηκαν, το να πάνε να ζήσουν στην Ελλάδα, δεν ήταν πρωταρχικός τους σκοπός. Τα άτομα της δεύτερης γενεάς, ήθελαν να μείνουν στην Τσεχία και αν μπορούσαν ίσως να το έκαναν. Άλλωστε με το πέραςμα των χρόνων, σύμφωνα με τις βιβλιογραφικές αναφορές τα ελληνικά μαθήματα άρχισαν να ελαττώνονται, η ύλη των μαθημάτων άρχισε να αλλάζει, δινόταν περισσότερο έμφαση στις ιστορίες του εμφυλίου πολέμου, γεγονός που τεκμηριώνεται και από τις συνεντεύξεις όπως αυτή της κυρίας Ελένης.

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

Όμως η εκπαίδευση που απέκτησαν οι άνθρωποι αυτοί, πέρα από τα ελληνικά μαθήματα που κάνανε, από τα τσέχικα σχολεία, ήταν μια εκπαίδευση πολύ διαφορετική με αυτήν που προσφέρεται στα ελληνικά σχολεία. Η βαρύτητα και τα θέματα με τα οποία ασχολείται η εκπαιδευτική κοινότητα της κάθε χώρας είναι διαφορετικά, τα δυο εκπαιδευτικά συστήματα είναι τελείως διαφορετικά, με διαφορετικούς στόχους το κάθε ένα. Έτσι η εκπαίδευση που απέκτησαν οι άνθρωποι αυτοί δεν τους βοήθησε να μπορέσουν να ενταχθούν ούτε στην ελληνική κοινωνία. Οι συνθήκες που επικρατούσαν όταν ήρθαν στην Ελλάδα ήταν πολύ διαφορετικές, σχολές που υπήρχαν στην Τσεχία, δεν είχαν καν ακουστεί στην Ελλάδα, με αποτέλεσμα πολλοί από αυτούς να μην μπορούν να ακολουθήσουν το επάγγελμα που είχαν επιλέξει και είχαν ειδικευτεί.

Πέρα όμως από αυτό το θέμα υπήρχαν και άλλα θέματα που προέκυψαν. Θέματα όπως η ταυτότητα ή η πατρίδα ήταν θέματα, που αναφέρονται σε όλες τις συνεντεύξεις. Τόσο η πατρίδα όσο και η ταυτότητα προωθούνταν συνεχώς και ήταν πάντα στο επίκεντρο της καθημερινότητας των πολιτικών προσφύγων. Είτε μέσα από τα ελληνικά μαθήματα, είτε από διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις, είτε από γιορτές, η Ελλάδα έμενε ζωντανή στην σκέψη των ανθρώπων αυτών και γίνονταν όλο και πιο έντονη η ανάγκη και η ελπίδα για την επιστροφή στην Ελλάδα. Η Τσεχία, παρόλα τα προνόμια που μπορεί να προσέφερε, δεν έπαυε να είναι μια χώρα η οποία τους φιλοξενούσε και όχι η πατρίδα τους.

Ακόμη για τον λόγο, ότι η Τσεχία δεν ήταν η πατρίδα τους, τα στερεότυπα που μπορεί να υπήρχαν για τους Ευρωπαίους και συγκεκριμένα για τους Τσέχους, γίνονταν πιο έντονα καθώς καθημερινά ερχόταν σε σύγκρουση. Από την μια η καθημερινή επαφή και η γνωριμία με τους Τσέχους και από την άλλη η συνεχής θύμηση για την πατρίδα, έκανε τους ανθρώπους αυτούς να αναπτύσσουν περισσότερο τα στερεότυπα που άκουγαν για τους Τσέχους.

Τέλος οφείλω να ομολογήσω ότι ξεκινώντας την εργασία αυτήν, ήξερα πολύ λίγα πράγματα για το θέμα του Εμφυλίου πολέμου, τους πολιτικούς πρόσφυγες αλλά και για άλλα θέματα, όπως είναι η μνήμη, η εκπαίδευση και κατά πόσο συμβάλλει στην ένταξη ή τον αποκλεισμό μιας ομάδας ανθρώπων και άλλα παρόμοια θέματα. Μέσω αυτής της εργασίας αποκόμισα αρκετές καινούργιες γνώσεις αλλά το πιο βασικό για μένα θεωρώ ότι είναι το γεγονός ότι ένα διαφορούμενο κομμάτι της ελληνικής ιστορίας, όπως είναι αυτό της αναγκαστικής μετανάστευσης των Ελλήνων στις Ανατολικές χώρες έγινε πιο ξεκάθαρο για μένα. Μπόρεσα να δω, τις επιπτώσεις που υπήρχαν τόσο για τους Έλληνες όσο και για τους Τσέχους, λόγω της εκπαίδευσης που απέκτησαν από ένα σύστημα διαφορετικό από το ελληνικό αλλά και τις επιπτώσεις που υπήρχαν λόγω των επιλογών που έκαναν τόσο οι ίδιοι όσο και οι γύρω τους και ήταν άμεσες για αυτούς.

Η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στις Ανατολικές χώρες μετά τον Εμφύλιο πόλεμο και η συμβολή της στην ένταξη ή τον αποκλεισμό τους στις χώρες υποδοχής ή στην πατρίδα τους : Η περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας.

Ελένη Ζοπουνίδου

7. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΙΒΛΙΑ :

1. *Η Ελλάδα τον εικοστό αιώνα 1930-1950*, τόμος κθ', επιμέλεια Δημήτρης Παυλόπουλος, εκδόσεις : Καθημερινή, Αθήνα 2000
2. *Η Ελλάδα στη δεκαετία 1940-1950 ένα έθνος σε κρίση*, επιμέλεια : Ιατρίδης εκδόσεις : θεμέλιο 1984
3. Σόλωνας Ν. Γρηγοριάδης *Δεκέμβρης-εμφύλιος 1944-1949 συνοπτική ιστορία* εκδόσεις : κ. Καπόπουλος Αθήνα 1989
4. *Ο Ελληνικός εμφύλιος 1943-1950 Μελέτες για την πόλωση* Επιμέλεια : Ντεϊβιντ Κλουζ, εκδόσεις : φίλιστωρ 1996
5. Γιώργος Μαργαρίτης *Ιστορία του ελληνικού εμφυλίου πολέμου 1946-1949* τόμος 2 εκδόσεις : βιβλιόραμα Αθήνα 2001
6. Τάσος Βουρνάς *Ιστορία της σύγχρονης Ελλάδας : ο εμφύλιος* εκδόσεις : Αφοι Τολίδη Αθήνα 1981
7. Γεώργιος Γκαγκουλίας *«παιδομάζωμα» τα παιδιά στη θύελλα του πολέμου και μετά*. Εκδόσεις : Ιωλκός Αθήνα 2004
8. Μαρία Μποντίλα *Πολύχρονος να ζεις μεγάλε Στάλιν* εκδόσεις : Μεταίχμιο Αθήνα 2003
9. Κώστας Γκριτζώνας *τα παιδιά του εμφυλίου πολέμου, προσωπική μαρτυρία*. Εκδόσεις : Φίλιστωρ Αθήνα 1998
10. Θανάσης Μητσόπουλος *Μείναμε Έλληνες τα σχολεία των ελληνικών πολιτικών προσφύγων στις σοσιαλιστικές χώρες*. Εκδόσεις : Οδυσσεάς, Αθήνα 1979
11. Δημήτριος Κων. Γκόντζιου (Μπανάση) *Οδοιπορικό μνήμης* εκδόσεις : θεσπρωτικό 2001
12. Burrell G. and Morgan G., « Sociological Paradigms and Organizational Analysis», Heinemann Educational Books, London 1979
13. Louis Cohen, Lawrence Manion *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*, εκδόσεις : μεταίχμιο Αθήνα 1994, 4^η έκδοση
14. Ken Plummer *τεκμήρια ζωής, Εισαγωγή στα προβλήματα και τη βιβλιογραφία μιας ανθρωπιστικής μεθόδου*, εκδόσεις : Gutenberg Αθήνα 2000
15. *Κοινωνικός μετασχηματισμός, εκπαίδευση και τοπική κοινωνία* επιμέλεια : Παπαϊωάννου, Peter Alheit, Henning Salling Olesen Ρέθυμνο Ανώγεια 1998
16. Άννα Βιδάλη *Αραγε εμείς ήμασταν;* εκδόσεις : εξάντας 1999
17. Άννα Λυδάκη *ποιοτικές μέθοδοι της κοινωνικής έρευνας*, Εκδόσεις : Καστανιώτη Αθήνα 2001 β' έκδοση

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ :

1. ιστοσελίδα : www.dialogos-kpr.cz
2. ιστοσελίδα : www.rizospastis.gr

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000085181